

6. ELEKTRONSKI LIST

2023. godina

• • •

Elektronski list 6. (2023)

IZDAVAČ

Univerzitet u Sarajevu
Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i
međunarodnog prava

DIREKTOR

Prof. dr. Rasim Muratović

REDAKCIJA

Dr. sc. Alma Hajrić-Čaušević
Mr. Almir Grabovica

PRIJEVOD

Mr. Haris Suljović

DTP

Mr. Sead Muhić

E-mail

info@institut-genocid.unsa.ba

Fax

+ 387 33 561 351

Telefon

+387 33 561 350

Adresa

Aleja Bosne srebrenе bb, Sarajevo
www.institut-genocid.unsa.ba

Uvodna riječ

Zadovoljstvo nam je predstaviti šesti broj elektronskog lista Univerziteta u Sarajevu -Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Posebno možemo biti ponosni na činjenicu da je Institut u oktobru 2023. godine organizovao Međunarodnu naučnu konferenciju „*Posljedice genocida nad Bošnjacima u Srebrenici: Socijalni, ekonomski, politički, demografski i kulturni razvoj Srebrenice (1995-2022)*”, a povodom obilježavanja 28. godišnjice genocida u Sreberenici. U organizaciji Instituta u prošloj 2023. godini održano je i više naučnih skupova, tribina, okruglih stolova, a objavljeno je i nekoliko značajnih naučnih studija (knjiga). Svakako izdvajamo: Zbornik radova sa Međunarodne naučne konferencije: „*Posljedice genocida nad Bošnjacima u Srebrenici: Socijalni, ekonomski, politički, demografski i kulturni razvoj Srebrenice (1995-2022)*“, čiji su su izdavači Univerzitet u Sarajevu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i Institut za historiju. Zatim, Zbornik radova „*Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu: Opsada i odbrana Sarajeva – Tri decenije poslje*.“ U izdanju Univerziteta u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i Institut za historiju u 2023. godini objavili su knjigu *Nastanak Republike Srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)*, autora dr. sc. Mumaera Džananovića, dr. sc. Jasmina Medića i dr. sc. Hikmeta Karčića, koja je u široj javnosti u Bosni i Hercegovini, regionu i u svijetu izazvala veliko interesovanje. Do kraja 2023. godine pomenuta knjiga imala je više od 40 promocija širom Bosne i Hercegovine.

Viši naučni saradnik Univerziteta u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, dr. sc. Amir Kliko u sopstvenom izdanju objavio je knjigu *Jajce 1992: Opsada i odbrana kraljevskog grada*.

Viša naučna saradnica Univerziteta u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, dr. sc. Zilha Košuta objavila je monografiju *Kapitalna ulaganja u pravosudne institucije Bosne i Hercegovine*, a u izdanju Visokog sudskeg i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine

U 2023. godini uposlenici Instituta su objavili preko 50 naučnih radova, a imali su zapažene intervjuje, komentare i izjave u printanim i elektronskim medijima u zemlji i inostranstvu iz uže oblasti djelatnosti Instituta.

Zadovoljstvo nam je istaći da je na 20. Redovnoj sjednici Vijeća grupacije društvenih nauka Univerziteta u Sarajevu , održanoj 19. septembra 2023. godine, direktor Instituta prof. dr. Rasim Muratović jednoglasno izabran za predsjednika Vijeća za studijsku 2023/2024. godinu.

Pored toga, direktor Muratović je na 11. Sjednici Predsjedništva Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, održanoj 29. novembra 2023. godine, imenovan u Odbor za historijske nauke.

Doc. dr. Ermin Kuka, viši naučni saradnik Univerziteta u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, je na 63. Redovnoj sjednici Senata Univerzitata u Sarajevu, održanoj 29. novembra 2023. godine, izabran za vanrednog profesora Univerziteta u Sarajevu - Fakultet za upravu.

Viši naučni saradnik Univerziteta u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, dr. sc. Muamer Džananović je na Redovnoj sjednici Senata Univerziteta u Tuzli, održanoj 15. novembra 2023. godine, izabran za docenta za užu naučnu oblast „Sociologija“ na Filozofskom fakultetu.

S poštovanjem,
Redakcija elektronskog lista

KUKA: DOK BORCI ARBIH DIŽU RUKU NA SEBE JER IH HAPSE, 101 ZLOČINAC SE KRIJE U SRBIJI, HRVATSKOJ I DRUGIM ZEMLJAMA

5. januar 2023. godine

Goražde, grad heroj, obavijen je velikom tugom. U noći s nedjelje na ponedjeljak sebi je život oduzeo bivši pripadnik Armije Republike Bosne i Hercegovine i dobitnik najvećeg priznanja za ratne zasluge "Zlatni ljiljan" Muriz Hadžiahmetović.

Naime, Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) je prije nekoliko dana uhapsila šestoricu goraždanskih boraca Armije Republike BiH, među kojima i nosioca najvećeg ratnog priznanja "Zlatni ljiljan" Hadžiahmetovića zvanog Murgu, pod optužbom za navodne ratne zločine.

I dok hapse, progone i procesuiraju heroje koji su branili Bosnu i Hercegovinu od agresora, goloruki išli na naoružane do zuba agresorske vojниke, za višegodišnju opsadu, uništavanje grada Goražda i ubijanje hiljada ljudi, među kojima i djece - presuđenih pripadnika VRS nema. Činjenica da je do danas potvrđena samo jedna optužnica za počinjene ratne zločine nad opkoljenim bošnjačkim stanovništvom Goražda, u zaštićenoj zoni UN-a, ubija preživjele građane i rodbinu žrtava.

Za zločine nad Bošnjacima ovog područja tužilaštima su dostupne direktive i zapovijesti, na-ređenja, izvještaji Vojske i rukovodstva RS iz kojih se jednostavno mogu identificirati planeri i izvršioci najtežih ratnih zločina i kršenja zakona i običaja ratovanja u periodu od aprila 1992. do decembra 1995. godine.

Doc. dr. Ermin Kuka, viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu za Preporod.info komentariše poraznu istinu da se oni koji su branili BiH izjednačavaju s ratnim zločincima.

- Činjenica na koju moramo stalno podsjećati je da je na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena klasična oružana agresija od 1992. do 1995. godine, kada su počinjeni stravični i gnusni, masovni i pojedinačni zločini nad Bošnjacima, uključujući i zločin genocida.

Prošlo je 27 godina nakon agresije, a da svi počinjeni zločini nad Bošnjacima nisu privedeni pravdi i sudski procesuirani. Zapravo, danas se dešava nešto sasvim suprotno, da ne kažem paradoksalno, a to je da se nadležna tužilaštva i sudske instance bave procesuiranjem branilaca, pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine, koji su stali u odbranu svojih porodica, svoje imovine, svoje domovine. Njima se sudi samo zato što su stali u odbranu onih koji su već bili targetirani da nestanu, samo zato što su Bošnjaci - kaže Kuka.

Dodaje i da su institucije koje bi se trebale brinuti o njima, branioce ostavile da se sami bore.

- Zbog nepostojanja bilo kakve podrške, neki od njih su se odlučili na radikalne mjere, kao što je ovaj primjer oduzimanja vlastitog života. To rade zbog velike nepravde koja im je učinjena. Živimo u vremenu narativa usmjerenog ka tome da se izjednače zločinac i žrtva, agresor i branilac, čime se svjesno i namjerno žele falsificirati historijski utvrđene činjenice na najvišim sudskim instancama u Evropi i svijetu. To je porazna činjenica kojoj sve više svjedočimo, posebno u novije vrijeme. Zapravo, radi se o dobro pripremljenoj i u praksi provođenoj strategiji onih koji štite zločince i nastoje skrivati njihove zločine, a tu, prije svih, mislim na aktualno rukovodstvo entiteta RS i okružna tužilaštva tog entiteta, uz nezaobilaznu podršku susjedne Republike Srbije. Grešaka svakako ima i od predstavnika onih koji bi trebali stati, ne samo u zaštitu pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine, već i raditi na procesuiranju pripadnika tzv. VRS, za koje se zna da su vršili zločine nad bošnjačkim civilima, a i dalje se slobodno šetaju tim istim mjestima i gradovima u kojim su počinili zločine - naveo je Kuka.

Navodi da su pojedina okružna i kantonalna tužilaštva aplicirala, shodno Revidiranoj strategiji, na projekte prema međunarodnim organizacijama, kroz koje su angažirali i uposlili dodatne kadrove (tužioce) koji se isključivo bave istraživanjem ratnih zločina.

- Njihov rad finansiraju te organizacije. Osim tužioca, na isti način su angažirani i zaposleni istražitelji i stručni saradnici koji rade i koji su ispomoći tužiocima na predmetima ratnih zločina. Prema dostupnim i raspoloživim podacima, nisam primijetio da je, primjerice, konkretno Kantonalno tužilaštvo Bosansko-podrinjskog kantona uopće apliciralo na takav projekat. Također, Uprava policije MUP-a nije, shodno traženju u Strategiji, izvršila obavezu koja se odnosi na formiranje zasebne organizacione jedinice koja bi se, po Strategiji, isključivo bavila predmetima ratnih zločina - ističe dr. Kuka.

Osvrnuo se i na tvrdnju da Tužilaštvo Bosne i Hercegovine ne procesuirala agresore i ratne zločince.

- Činjenica je da je neprocesuiranje ili nedovoljno procesuiranje krivičnih djela ratnih zločina višegodišnji problem u Bosni i Hercegovini. U decembru 2008. godine usvojena je državna Strategija za rad na predmetima ratnih zločina, koja je predviđala rješavanje prioritetnih i najsloženijih predmeta do 2015. godine. Budući da cilj nije ispunjen, u maju 2018. godine usvojena je Revidirana strategija, kojom je rok produžen do 2023. godine (rok koji su vlasti same zacrtale, a to je potvrdio i OSCE u junu 2022). I pored toga, nisu poduzeti adekvatni koraci u stotinama slučajeva, gdje je Haški tribunal pronašao dovoljno dokaza za podizanje optužnice. Posebno je izražen pravosudni zastoj u procesuiranju bivših pripadnika tzv. VRS. Rezultati po tom pitanju su gotovo pa poražavajući. Izvršen je prenos nadležnosti s Haškog tribunala na Sud Bosne i Hercegovine - A lista, s imenima 848 osoba, gdje je pribavljen dovoljno dokaza za podizanje optužnica. Ali, poseban problem je što je značajan broj tih osoba nedostupan pravosudnim organima - navodi Kuka.

Mnoge osobe su, pojašnjava, van zemlje, nedostupne pravosuđu, a ako im se i sudi, sudi im se pred pravosudnim oragnima zemlje u koju su pobjegli, a ne pred sudom države u kojoj su počinili zločine.

Istiće da se prema podacima Misije OSCE u BiH iz septembra 2022 u Srbiji krije 44, u Hrvatskoj 38 optuženih, dok se 19 optuženih krije u Crnoj Gori, Švedskoj, Švicarskoj i Francuskoj.

- Bosna i Hercegovina ima sporazume s Crnom Gorom, Hrvatskom i Srbijom o izručenju optuženih za krivična djela, ali su optuženi za ratne zločine izuzeti iz sporazuma. Predmeti stoje u Tužilaštvu i pitanje je da li će uopće i kada biti procesuirani - ističe Kuka.

Dodaje da, i pored dokumentacije, dokaza, imena izvršilaca zločina, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine u posljednje vrijeme dosta selektivno pristupa rješavanju predmeta ratnih zločina, gdje se fokus prebacio na procesuiranje pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine.

- Srpske, odnosno agresorske snage, počinile su ratne zločine u desetinama općina, uspostavile logore smrti, a danas se počinioći tih zločina slobodno kreću po Bosni i Hercegovini, upravo zbog nedosljednosti i neodgovornosti tužilaštava. Mnoge institucije su slale i šalju brojne prijave Tužilaštvu Bosne i Hercegovine protiv bivših pripadnika tzv. VRS, ali povratnih informacija nema. Pitanje je da li će i kada ti predmeti biti procesuirani, da li se čeka da zločinci umru prirodnom smrću - kaže Kuka.

Naveo je primjer Dragiše Masala, profesionalnog oficira bivše JNA i general-potpukovnika tzv. VRS.

- Dragiša Masal je u naređenju za daljnja agresorska djelovanja u operaciji napada na Goražde nazvanoj "Zvijezda 94", od 11. aprila 1994. godine, ispoštovao naredbu ratnog zločinca Ratka Mladića u kojoj se, između ostalog, navodilo:

“Gurajte energično naprijed, ne osvrćite se na ovo što se oko nas dešava. Turci moraju nestati s ovih prostora.”

Upamćen je kao osoba koja je komandovala, rukovodila i naređivala akcije TG “Višegrad” koje su rezultirale brojnim pojedinačnim i masovnim ubistvima civila na širem području Višegrada i Goražda. Budući da je preminuo 2017. godine, nije procesuiran i osuđen kao ratni zločinac. Niz je drugih zločinaca, za koje je Haški tribunal pribavio dovoljno dokaza i čija su imena poznata, ali Tužilaštvo ih još ne procesira - podsjeća dr. Kuka.

Napominje da je grad Goražde bio pod opsadom srpskih (agresorskih) snaga, a Rezolucijom 824 Vijeća sigurnosti UN-a od 6. maja 1993. godine je bio jedan od šest gradova u Republici Bosni i Hercegovini koji je dobio status “sigurne zone” UN-a.

Međutim, koliko je Goražde bilo zapravo nesigurna zona, najindikativnije dokazuje dokument Komande TG “Višegrad”, pod nazivom Plan obilaska, pomoći i kontrole b/g i discipline na borbenim položajima jedinica TG “Višegrad”, dostavljen komandi Drinskog korpusa tzv. Vojske Republike Srpske na odobrenje, od 29. novembra 1993. godine. U tom dokumentu, koji je potpisao komandant-pukovnik Dragiša Masal, navode se zaduženja komandama 1, 2, 3, 4. i 5. podrinske lake pješadijske brigade u sastavu TG “Višegrad”, sa zadatkom koji glasi:

“Informisanje boraca i starješina s ciljem podizanja borbenog morala i discipline na viši nivo i aktivnostima za činjenje što nesigurnijeg položaja protivničke strane u zaštićenim enklavama.”

- Civilno stanovništvo Goražda je bilo podvrgnuto kampanji kontinuiranog snajperskog i artiljerijskog djelovanja, granatiranja, kao i stvaranja takvih uvjeta koji su trebali dovesti do potpunog ili djelimičnog uništavanja grupe (Bošnjaka) kao takve, što je jedan od akata zločina genocida. Ni dan-danas niko nije procesuiran za te zločine.

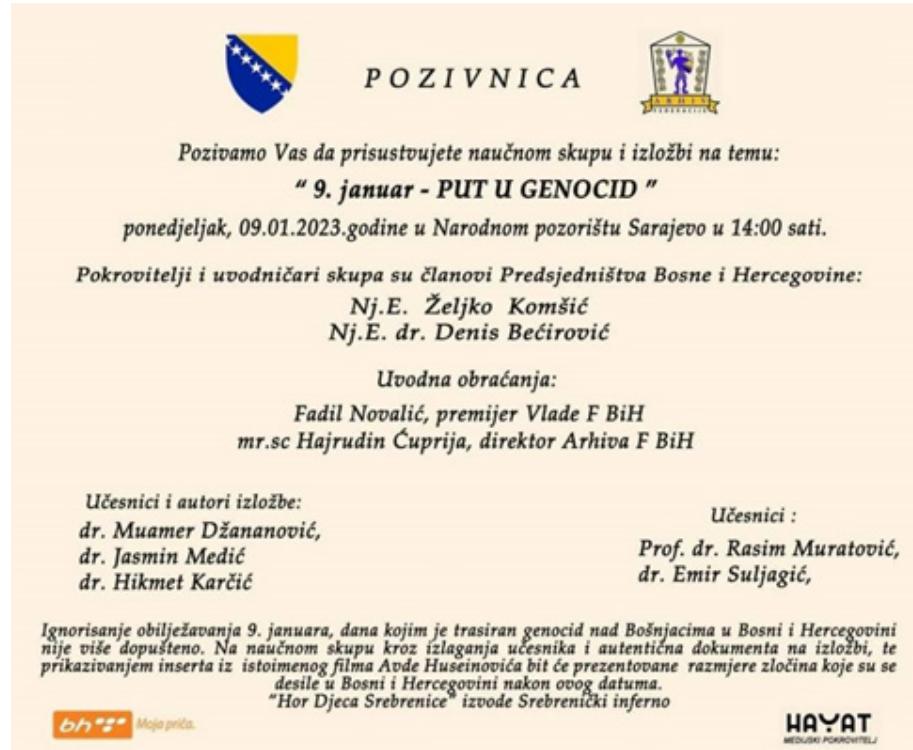
Prema istraživanjima kolege dr. Muamera Džananovića objavljenim u knjizi 2015. godine, u Goraždu je tokom opsade ubijeno 120 djece, a njih 428 je ranjeno. Svaki pripadnik tzv. VRS koji je bio na linijama opsjednutog Goražda je potencijalni zločinac. Uz to, postoje naredbe o granatiranju civilnih ciljeva, kao što su pijaca, džamija, bolnica, pošta... Međutim, i pored toga što postoji relevantna dokumentaciona građa o direktnoj odgovornosti, posebno komandnoj, pojedinih izvršilaca zločina, niko nije procesuiran. Stoga je potrebno da se svi nadležni organi, posebno u Bosansko-podrinjskom kantonu (Tužilaštvo, Uprava policije, MUP) u punom kapacitetu posvete tim pitanjima, jer je to u službi doprinosa punoj istini o opsadi Goražda u vrijeme agresije i borbi protiv narativa o izjednačavanju žrtve i zločinca - kaže dr. Kuka.

Ovom prilikom podsjećamo i da se Preporod.info do sada u više navrata pismenim putem obraćao Tužilaštvu Bosne i Hercegovine s upitom zašto ne hapsi ratne zločince koji su sijali smrt po Goraždu, ubijali žene djecu i stare, silovali žene i protjerivali stanovništvo. Odgovore ni na jedan upit nikad nismo dobili.

(A.N./Preporod.info)

NAUČNI SKUP I IZLOŽBA ‘9. JANUAR - PUT U GENOCID’

6. januar 2023. godine

PARADA ZLA

7. januar 2023. godine

Piše: dr. sc. Amir Kliko

Izvor: [Bosnainfo.ba](https://bosnainfo.ba)

Foto: Ron Haviv

Koristeći slabljenje Osmanskog carstva, Srbi su u prva dva desetljeća 19. stoljeća započeli stvaranje nacionalne države.

Oružanim ustancima – a diplomatski i materijalno podržani od strane nekih evropskih sila, prvenstveno Austrije i Rusije – uspjeli su ostvariti autonomnu kneževinu Srbiju.

Do sredine prve polovine tog stoljeća zamislili su i teritoriju na koju bi se ona, kao buduća nezavisna država, trebala proširiti. Ta zamisao o srpskoj nacionalnoj državi zahvatala je i teritoriju današnje Bosne i Hercegovine koja se u to vrijeme, također, nalazila pod osmanskom vlašću. Srpska velikodržavna ideja šire je poznata kao „Velika Srbija.“ Prvi korak njenog ostvarenja u današnjoj Bosni i Hercegovini bio je posrbljavanje pravoslavnog stanovništva.

Posrbljavanje bosanskohercegovačkih pravoslavaca u 19. stoljeću je i pretkorak prvog strateškog cilja Republike Srbске iz maja 1992. godine (razdvajanje srpskog od druga dva bosanskohercegovačka naroda). Prvo je, u 19. stoljeću, stvorena srpska nacija od bosanskohercegovačkih pravoslavaca, a potom je, krajem 20. stoljeća, izvršeno njeno razdvajanje od druga dva naroda kako bi se nad njima izveo genocid u svrhu stvaranja etnički „čiste“ teritorije za proširenje Srbije na nju.

Taj prvi korak, posrbljavanje bosanskohercegovačkih pravoslavaca, realiziran je uglavnom preko sveštenstva Srpske pravoslavne crkve u Bosni i Hercegovini, jer nije postojala politička i intelektualna elita. U organizaciji Crkve dolazili su i učitelji s udžbenicima iz Srbije, kako bi širili srpsku nacionalnu ideju i stvarali vlastitu intelektualnu i političku elitu među posrbljenim bosanskohercegovačkim pravoslavcima u cilju priključenja Bosne i Hercegovine kneževini Srbiji.

Bosnu i Hercegovinu, tada zvanu vilajet Bosna, prvo je trebalo „osloboditi od Turaka“, a potom „prisajediniti“ Srbiji. Pod Turcima se nije podrazumijevala samo osmanska vlast – koju su u vilajetu Bosna uglavnom provodili domaći muslimani-Bošnjaci, a ne etnički Turci – nego i sve njen muslimansko stanovništvo. Tako da se pod „oslobađanjem“ Bosne od Turaka razumijevalo i njen „oslobađanje“ od muslimanskog stanovništva.

U velikosrpskoj agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. svijet je isti proces prepoznao kao „etničko čišćenje“ i genocid nad Bošnjacima.

Od sredine 19. stoljeća kneževine Srbija i Crna Gora počele su bosanskohercegovačko pravoslavno stanovništvo pobunjivati i podizati na oružane ustanke protiv osmanske vlasti. I u tome je sveštenstvo Srpske pravoslavne crkve odigralo vrlo važnu ulogu, a neki popovi bili su, čak, i vođe većih grupa ustanika. Dakle, crnogorski i srpski oružani ustanci s kraja 18. i iz prve polovine 19. stoljeća – čiji su rezultati bili autonomne kneževine Crna Gora i Srbija – od druge polovine istog stoljeća preneseni su među pravoslavce na teritoriju današnje Bosne i Hercegovine u svrhu njenog „oslobađanja od Turaka“ i „prisajedinjenja“ Crnoj Gori, odnosno Srbiji.

Najpoznatiji – i po nasilju nad Bošnjacima najbrutalniji – oružani ustanak bosanskohercegovačkih pravoslavaca jeste onaj iz 1875., koji se može smatrati ratom, jer su već naredne godine u vezi s njim kneževine Srbija i Crna Gora objavile rat Osmanskom carstvu, a godinu poslije i Rusija.

Taj rat 1875-1878. bio je formalno zamaskiran ustankom socijalnog karaktera protiv nepravedne osmanske vlasti, kao što je i srbijansko-crngorska agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. bila zakrabljena navodnim građanskim ratom i srpskom pravednom borbom za slobodu i pravo na nacionalno samoopredjeljenje.

Ustanak bosanskohercegovačkog pravoslavnog stanovništva 1875-1878., odnosno rat protiv Osmanlija, planirale su i podigle kneževine Crna Gora i Srbija uz pomoć Rusije. Namjera im je bila da se prošire na bosanski vilajet. Ruski cilj bio je da preko njih ostvari svoj interes do istočne jadranske obale. Tek s okončanjem Drugog svjetskog rata Rusi su na tri godine bili ostvarili taj cilj.

Stvarni politički razlozi ustanka bosanskohercegovačkog pravoslavnog stanovništva, odnosno rata koji je povelo protiv osmanske države 1875-1878., i njegove posljedice za bosanskohercegovačke muslimane isti su kao i kod srbijansko-crngorske agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. godine. Pravoslavni ustanici logistički su i politički podržavani iz Srbije i Crne Gore. Iz njih su na teritoriju Bosne i Hercegovine dolazili i dobrovoljci za borbu protiv „Turaka.“ Najpoznatiji među njima bio je Petar Karađorđević, kasniji srpski kralj. Identitet je krio pod ratnim pseudonimom Mrkonjić. U čast njegovog vojevanja u Bosni i Hercegovini 1924. godine Varcar Vakuf je preimenovan u Mrkonjić Grad. Kneževine Srbija i Crna Gora su se i diplomatski zalagale za pravoslavne ustanike 1875-1878. kod velikih evropskih sila, a oni su bjesomučno ubijali i progonili Bošnjake s teritorije kao što su to činile Jugoslavenska narodna armija i oružane formacije bosanskohercegovačkih Srba 1992-1995. godine. Također, i za vrijeme agresije 1992-1995. iz Srbije i Crne Gore stizala je logistička pomoć vojsci bosanskohercegovačkih Srba, ali su dolazili i dobro-

voljci da se bore protiv države Bosne i Hercegovine, pri tome čineći ratne zločine, kao i dobrovljci iz tih zemalja 1875-1878. godine.

Može se reći kako se ustank bosanskohercegovačkih pravoslavaca 1875-1878. ni po čemu ne razlikuje od srbijansko-crnogorske agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995., osim po korištenoj borbenoj tehnici. Isti su politički uzroci i demografske posljedice za Bošnjake. Čak je i završetak mnogo sličan. Austro-ugarska okupacija bila je vojna i politička intervencija Zapada koja je spriječila podjelu Bosne i Hercegovine između Srbije i Crne Gore. Dejtonski mirovni sporazum iz 1995. natjerao je Srbiju i Crnu Goru (Savezna Republika Jugoslavija) da priznaju bosanskohercegovačku državnu nezavisnost i obustave oružanu agresiju na nju koju su provodile posredstvom Republike Srpske.

Razlika između takozvanog ustanka bosanskohercegovačkih pravoslavaca 1875-1878. i velikosrpske agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. je u činjenici da je međunarodna zajednica legalizirala rezultate „etničkog čišćenja,“ odnosno genocida nad Bošnjacima, svojom podrškom opstanku Republike Srpske kao jednom od dva entiteta države Bosne i Hercegovine. Berlinskim kongresom 1878. dio istočne Hercegovine s Nikšićem predan je Crnoj Gori, a Mali Zvornik i Sakar dati su Srbiji. To pokazuje kako je međunarodna zajednica, ipak, uvijek na neki način nastojala zadovoljiti interes Srbije (1878. i Crne Gore) u teritorijalnim ambicijama prema Bosni i Hercegovini.

Na Berlinskom kongresu 1878. godine Srbija i Crna Gora ostvarile su državnu nezavisnost, što im je omogućilo da nastave planiranje teritorijalnog proširenja. Zbog austro-ugarske okupacije nisu mogle provoditi značajnije aktivnosti u Bosni i Hercegovini. Srbija je nastavila posrbljavanje bosanskohercegovačkih pravoslavaca čekajući povoljnu političku priliku za realizaciju ciljeva koji su prekinuti austro-ugarskom okupacijom. Dočekala ih je krajem 1918. godine. Ipak, ideja „Velike Srbije“ nije se mogla u potpunosti ostvariti u zajedničkom Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca za narednih deset godina. Potom je kralj Aleksandar Karađorđević, sin spomenutog Petra Karađorđevića zvanog Mrkonjić, uveo 6. januara 1929. diktaturu. Kraljevinu Jugoslaviju podijelio je u devet banovina od kojih su četiri zahvatale teritoriju Bosne i Hercegovine. Većina banovina bila je sa srpskom većinom stanovništva. U svakoj banovini, koja je obuhvatala i dio teritorije Bosne i Hercegovine, Bošnjaci su bez genocida i progona postali manjinsko stanovništvo. Bila je to prva podjela Bosne i Hercegovine. Druga je izvedena deset godina kasnije između Srbije i Hrvatske, jer vodeći hrvatski političari nisu bili zadovoljni prvom.

Kraljevom diktaturom ostvarena je „Velika Srbija“ unutar Kraljevine Jugoslavije za naredno desetljeće. Nešto slično srbijansko republičko rukovodstvo pokušavalo je izvesti početkom devedesetih godina 20. stoljeća u socijalističkoj Jugoslaviji, što je naišlo na žestok otpor Slovenaca, a potom i Hrvata i Bošnjaka.

U Drugom svjetskom ratu srpska velikodržavna ideja prepoznala je fašizam kao odličnu mogućnost da se ostvari i nastojala ga je posredstvom četničkog pokreta iskoristiti kao priliku. Međutim, završnica rata na jugoslavenskom ratištu onemogućila je ostvarenje ideje „Velike Srbije“, za šta se borio četnički pokret, iako su Srbi, kao i u Kraljevini Jugoslaviji, stekli prevlast u novoj Jugoslaviji nad ostalim narodima, a posebno u multietničkoj Bosni i Hercegovini. Za vrijeme Drugog svjetskog rata četnici su, kao i pravoslavni ustanici 1875-1878., izvršili brojne zločine nad bošnjačkim stanovništvom u Bosni i Hercegovini.

Komunistička vlast u Jugoslaviji je za gotovo pola stoljeća onemogućila realizaciju „Velike Srbije“, zbog čega je postala omražena kod srpskih nacionalista. Iz tog razloga krajem osamdesetih godina 20. stoljeća izazvali su krizu kako bi došlo do raspada socijalističke Jugoslavije koji bi im, prema njihovim očekivanjima, omogućio realizaciju starih velikodržavnih ideja u novom prekrajanju granica jugoslavenskih republika. Nazivali su to „pravom srpskog naroda na samoopredjeljenje“ optužujući ostale jugoslavenske narode za nacionalizam, šovinizam, separatizam, fašizam, vjerski radikalizam i slično. Brzo i vrlo uspješno su se komunisti srpske nacionalnosti postavili na čelo srpskog velikodržavnog nacionalizma. Do sredine 1991. preuzeli su Jugoslavenu narodnu armiju.

Od kraja ljeta 1991. do početka proljeća naredne godine ona je bez borbe zaposjela većinu teritorije koja je – u srpskim intelektualnim, političkim, vojnim i crkvenim krugovima – zamišljena za buduću srpsku državu na bosanskohercegovačkom državnom prostoru. Za tu srpsku državu planirano je da u njoj srpsko stanovništvo ima absolutnu većinu u odnosu na druge narode. S obzirom da su na toj teritoriji, koju je ona trebala zahvatiti, u velikom broju, osim Srba, živjeli Bošnjaci i Hrvati – a u mnogim gradovima su bili i većinsko stanovništvo – srpska većina morala se uspostaviti nasilnim putem. Stvaranje i održavanje takve srpske države na tlu Bosne i Hercegovine, kasnije prozvane Republika Srpska, nije se moglo postići bez genocida i drugih oblika ratnih zločina nad bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom.

Jugoslavenska savezna vojska zaposjela je prije otvorene agresije većinu željene teritorije, a srpskim separatističkim vlastima na toj teritoriji ostala je obaveza da je vojnički odbrane i „etničke očiste“ od Bošnjaka i Hrvata što su i učinile u periodu agresije 1992-1995. godine. Osim što je zaposjela veći dio Bosne i Hercegovine za buduću srpsku državu, JNA joj je ostavila i naoružanje potrebno da formira vlastitu vojsku, odbrani već zaposjednutu teritoriju i zauzme onu koju savezna vojska radi političkih razloga nije uspjela. Do sredine maja 1992. godine JNA transformirana je u Vojsku Republike Srpske.

Srpsku nacionalističku i, naspram države Bosne i Hercegovine, separatističku politiku predvodila je Srpska demokratska stranka koja je izravno podržavana od strane Srbije, Crne Gore, JNA i Srpske pravoslavne crkve. Nakon što je cijelu 1991. uspješno urušavala upravnu strukturu i državne institucije Bosne i Hercegovine, ona je 9. januara 1992. proglašila svoju paradržavnu zajednicu i njeni otcjepljenje od Bosne i Hercegovine.

U prošlosti su se tri značajna i krupna događaja ispriječila ostvarenju srpske velikodržavne politike prema Bosni i Hercegovini, a to su Berlinski kongres 1878., završnica Drugog svjetskog rata 1945. i Dejtonski mirovni sporazum 1995. godine. Ponašanje srbijanskog državnog rukovodstva i političara Republike Srpske pokazuje da je srpski nacionalisti i dalje nastoje realizirati. Naročito je to primjetno zadnjih godina. Makedonija se definitivno, još početkom devedesetih godina 20. stoljeća, otrgla od „Velike Srbije.“ Uspjela je to i Hrvatska 1995, a i Crna Gora 2006. godine. Kosovo se 1999. uspješno stavilo pod zaštitu međunarodne zajednice. Iako srpski velikodržavni nacionalizam „pokazuje mišiće“ prema Kosovu, a još jače u Crnoj Gori, zapravo je samo Bosna i Hercegovina ostala nezaštićena od ideje „Velike Srbije“ sada prepoznatljive pod nazivom „Srpski svet.“ Zato je ona i najizloženija napadima srpskog radikalnog nacionalizma, koji upravlja s pola njene teritorije i sudjeluje u svim njenim državnim institucijama što uspješno koristi da je urušava s krajnjim ciljem njenog uništenja kako bi se entitet Republika Srpska s distrikтом Brčko „prisajedinila Srpskom svetu.“

Vojne i policijske parade i druge svečanosti, koje organizira entitet Republika Srpska uz podršku Srbije povodom 9. januara, ništa su drugo do obične provokacije Bošnjacija. Da bi željena provokacija Bošnjaka ove godine bila s još većim efektima, organizatori obilježavanja 9. januara odlučili su da aktivnosti u vezi s tim premjeste iz Banja Luke u Istočno Sarajevo. Možda priželjkuju i neke incidente s bošnjačke strane, koje bi potom iskoristili za svoje buduće aktivnosti. Treba imati na umu da je srpska politika nedavno nastojala izazvati incidente i na Kosovu postavljanjem barikada na njegovom sjeveru i napuštanjem kosovskih državnih institucija od strane uposlenika srpske nacionalnosti.

Srbijanska velikodržavna politika, koja se u Bosni i Hercegovini već trideset i jednu godinu pokušava ostvariti preko svoje ratne tekovine Republike Srpske, mora stalno održavati i jačati srpski nacionalizam prema Bošnjacima, a vojne i policijske parade su jedno od potrebnih sredstava.

DR. KLIKO: OBILJEŽAVANJE 9. JANUARA JE PROSLAVA REZULTATA GENOCIDA I DRUGIH OBLIKA RATNIH ZLOČINA

8. januar 2023. godine

Tekst: Fedzad Forto, FOTO FENA /[Fena](#)

Obilježavanje 9. januara je proslava rezultata genocida i drugih oblika ratnih zločina za koje su pred međunarodnim sudom u Haagu osuđeni osnivači Republike Srpske, ocijenio je u razgovoru za Fenu dr. sc. Amir Kliko iz Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

Dr. Kliko podsjeća kako je krajem osamdesetih godina 20. stoljeća republičko rukovodstvo Srbije izazvalo političku krizu u Jugoslaviji s namjerom da je iskoristi za ostvarenje srpskog velikodržavnog projekta zamišljenog još sredinom prethodnog stoljeća.

- Za realizaciju namjera u BiH formiralo je Srpsku demokratsku stranku (SDS). Do sredine 1991. preuzeo je Jugoslovensku narodnu armiju (JNA). Ona je u isto vrijeme razoružala Teritorijalnu odbranu BiH. To su bile prve i najvažnije pripreme srpske agresije na nju posredstvom srpske paradržave, koju je SDS proglašio 9. januara 1992. godine - istakao je.

Dalje navodi kako je od kraja ljeta 1991. do početka proljeća naredne godine JNA bez borbe zaposjela većinu teritorije koju su srpski nacionalisti zamislili za tu paradržavu u BiH. Iz svojih kadrovskih i tehničkih resursa JNA je formirala sredinom proljeća i vojsku srpske paradržave.

- Stvaranje, održavanje i teritorijalno objedinjavanje Republike Srpske sa Srbijom nije se moglo postići bez genocida i drugih oblika ratnih zločina nad Bošnjacima i Hrvatima, jer su oni, zajedno, na većem dijelu okupirane bosanskohercegovačke teritorije bili većinsko stanovništvo. U maju 1992. u Banja Luci je Radovan Karadžić obznanio ratne strateške ciljeve srpske paradržave koje je Ratko Mladić prepoznao kao genocid - podsjetio je dr. Kliko pred obilježavanje neustavnog Dana RS 9. januara.

ODRŽANA TRIBINA “9. JANUAR - POČETAK GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA I RUŠENJA USTAVNO-PRAVNOG PORETKA U BIH”

9. januar 2023. godine

U nedelju, 08.01.2023. godine u Multimedijalnoj sali Općine Hadžići održana je tribina:
9. JANUAR - POČETAK GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA I RUŠENJA USTAVNO-PRAVNOG PORETKA U BiH

Riječi dobrodošlice i zahvale prisutnim građanima u ime organizatora uputio je moderator tribine Mustafa Šehić.

Gosti predavači su bili historičari dr. sc. Admir Mulaosmanović, dr. sc. Zilha Mastalić Košuta, mr. sc. Fuad Ohranović i načelnik Općine Hadžići dipl. ing. Hamdo Ejubović.

Uvaženi predavači su prisutne građane upoznali sa nizom činjenica koje su se desile nekoliko godina prije 9. januara, a koje su zapravo bile uvod i priprema za rušenje ustavno-pravnog poretku u Bosni i Hercegovini, izvršenje oružane agresije na BiH, izvršenje stotina teških ratnih zločina i počinjenje genocida. Prezentovane su činjenice i podaci o osobama koje su odgovorne za izvršenje mnogih ratnih zločina na prostoru Bosne i Hercegovine, a koje su određenim potezima i nadležnih institucija ostale izvan dosega pravde.

Predavači su govorili i o problemu negiranja sudske utvrđenih činjenica o ratu u Bosni i Hercegovini 1992-1995., te o masovnoj pojavi i produkciji revizionističkih narativa protiv kojih se institucije Bosne i Hercegovine moraju boriti, prije svega obrazovanjem, pravilnim i istinitim informisanjem.

Neophodno je i da se o agresiji na BiH, ratnim zločinima, zločinima protiv čovječnosti, genocidu nad Bošnjacima još više govori i piše, jer presude kao i brojni naučni radovi utvrđuju i dokazuju da se ovaj datum isključivo vezuje za pripremu zločinačkih aktivnosti.

Deveti januar je početak otvorenog nepriznavanja državne vlasti Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je proglašio neustavnim obilježavanje 9. januara kao Dana Republike Srpske.

Nepoštivanje Ustavnog suda Bosne i Hercegovine je direktni atak na državu Bosnu i Hercegovinu.

Bez obzira na presude obilježavanje devetog januara u entitetu Republika Srpska kontinuirano se vrši.

Podsjećanje na deveti januar kao dana početka agresije i genocida u Bosni i Hercegovini jasna je poruka šta su historijske i pravne činjenice u odnosu na taj datum. Također se iz ponašanja neprijatelja Bosne i Hercegovine prije agresije 1992. godine, mogu uzeti mnoge pouke i poruke, koje je moguće povezati sa aktuelnim političkim dešavanjima koja se odigravaju u i oko naše domovine.

DŽANANOVIĆ O NEUSTAVNOM “DANU RS-A”: NEDOPUSTIVO JE IGNORISANJE NASRTAJA NA DRŽAVU BIH

9. januar 2023. godine

Ignorisanje obilježavanja neustavnog 9. januara Dana Republike Srpske, kojim je trasiran genocid nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini, nije više dopušteno i krajnje je vrijeme za snažniju reakciju međunarodnih faktora i domaćih institucija.

Probosanski lideri i predstavnici svih nivoa vlasti, a posebno Visoki predstavnik moraju učiniti više ako žele da zaustave ove provokacije. Nažalost te reakcije izostaju, kao i reakcije Tužilaštva BiH koje ne radi svoj posao, mišljenja je Muamer Džananović, saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava UNSA.

“Oni moraju učiniti više kako bi spriječili nasrtaje na državu Bosnu i Hercegovinu. Ali i prijetnje, oduzimanje elementarnih ljudskih prava, ugrožavanje sigurnosti i razne druge parade koje se na svakodnevnom nivou organiziraju pred domovima malog broja Bošnjaka, Hrvata i drugih građana koji danas žive u Republici Srpskoj”, ističe Džananović.

On hronološki podsjeća na niz neustavnih, nezakonitih odluka donesenih tokom 1991. godine koje su zaokružene 9. januara 1992.

“Na današnji dan, 9. januara 1992. godine, na 5. sjednici samoproglašene “Skupštine srpskog naroda u BiH”, donesena je Deklaracija o proglašenju tzv. “Republike srpskog naroda u Bosni i Hercegovini”. Navodi se da se ta samoproglašena Republika nalazi u sastavu Savezne države Jugoslavije, što je u tom trenutku zapravo velika Srbija, a u članu 3. je, između ostalog rečeno, da treba izvršiti “teritorijalno razgraničenje sa političkim zajednicama drugih naroda Bosne i Hercegovine”. Kontinuitet i dosljednost provođenja te politike i tih fašističkih ciljeva vidljiva je i na primjeru kad

je Radovan Karadžić 12. maja 1992. godine na 16. sjednici samoproglašene “Skupštine srpskog naroda”, koja je održana 4. mjeseca i 3 dana nakon ove održane 9. januara 1992. pročitao “strateške ciljeve srpskog naroda u BiH” koje je usvojila Skupština. Ono što su naglasili 9. januara 1992. ponovili su s 1. ciljem u kome se kaže da treba izvršiti “državno razgraničenje od druge dvije nacionalne zajednice””, ističe Džananović.

Podsjeća da je usvojeno ukupno šest ciljeva koji su mogli samo da se realiziraju genocidom, što je na toj sjednici decidno naglasio Ratko Mladić, ali su ih dosljedno provodili i mnogi izvršioci, uključujući i Karadžića i Mladića koji se trenutno nalaze u zatvorima, presuđeni na doživotnu robiju i, između ostalog, genocid nad Bošnjacima.

“Danas se njihove fotografije nosaju ulicama i zalijepljene su na zvaničnim institucijama Istočnog Sarajeva, širom Republike Srpske i Srbije. Dolazak u Istočno Sarajevo Ivice Dačića, ministra vanjskih poslova Srbije i dolazak drugih zvaničnika iz Srbije simbolizira potvrdu da zvanična Srbija ne odstupa od svojih višestoljetnih teritorijalno ekspanzionističkih ciljeva prema Bosni i Hercegovini. Dačić je naprimjer početkom januara 1992. u SPS-ovom stranačkom časopisu pisao “da su se za ostanak u novoj saveznoj državi izjasnili, na ovaj ili onaj način, republika Srbija, Crna Gora, Republika Srpska Krajina i Srpska republika Bosna i Hercegovina (u kojoj se nalaze Autonomna regija Krajina, SAO Sjeverna Bosna, SAO Semberija, SAO Romanija i SAO Istočna Hercegovina). Dačić je naglasio da je to ukupno 12 miliona građana”, podsjeća Džananović.

Podsjeća da su tokom opsade Sarajeva agresori znali šta rade.

“Željeli su ubiti kulturu, povijest, željeli su nasilno prekinuti činjenicu da je Sarajevo multietnički, multikulturalni i multireligijski centar Evrope. Željeli su ubiti taj duh Sarajeva i Bosne i Hercegovine. I današnjim činom i paradom žele reakciju kako bi dobili argument za svoje ciljeve od kojih ne odustaju. Danas kao i tada, tokom agresije, međunarodna zajednica to samo posmatra i svojim odnosom stimulira sljedeće korake onih koji nasrću na našu domovinu. Smatram da do istinskog pomirenja u našoj domovini neće doći dok ne dođe do masovnog odbacivanja ideologije zla koja je dovela do masovnih zločina i genocida. Ta ideologija se danas veliča i slavi nekoliko kilometara od nas. Nažalost, čini se da ona danas ima ništa manje sljedbenika nego 1991. i 1992. godine”, ističe Džananović.

Izvor: Klix.ba

U NARODNOM POZORIŠTU U SARAJEVU NAUČNI SKUP I IZLOŽBA ‘9. JANUAR - PUT U GENOCID’

10. januar 2023. godine

Tekst: Darinka Mitrović, FOTO FENA /Amer Kajmović

Izvor: Fena.ba

Naučni skup i izložba Arhiva Federacije BiH pod nazivom “9. januar - Put u genocid” danas je u Narodnom pozorištu u Sarajevu okupio brojne zvanice s ciljem da se kroz izlaganja učesnika i predstavljanje autentičnih dokumenata pruži doprinos borbi protiv lažiranja i prekrajanja bliske prošlosti.

Uvodno obraćanje imali su premijer Federacije BiH Fadil Novalić te direktor Arhiva Federacije BiH Hajrudin Ćuprija, dok su uvodničari i pokrovitelji naučnog skupa bili članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine Željko Komšić i Denis Bećirović.

Direktor Arhiva Federacije BiH Hajrudin Ćuprija je u obraćanju podsjetio na ulogu arhiva u savremenom okruženju, te napomenuo da imaju veliku ulogu u stvaranju kolektivnog identiteta jednog društva. Naglasio je da je Arhiv FBiH za godinu dana realizirao četiri velika naučna projekta - Tri decenije nezavisnosti Bosne i Hercegovine, Žene borci Armije RBiH, Dokumentovan, a neprešuđen genocid, te današnji “9. januar – Put u genocid”.

- Ove godine obilježavanje neustavnog 9. januara iz Banje Luke seli se u Sarajevo, glavni grad Bosne i Hercegovine, tačnije u njegovo predgrađe i pored upozorenja visokog predstavnika u BiH Christiana Schmidta koji je naglasio da je 9. januar Dan RS neustavan, te da se odluke Ustavnog suda BiH konačne i obavezujuće i moraju se poštovati na cijeloj teritoriji BiH - naveo je Ćuprija.

Naglasio je da se laž jedino može pobijediti istinom, neznanje naukom, a zlo dobrotom.

Premijer Federacije Bosne i Hercegovine Fadil Novalić je rekao da mu je čast učestvovati na ovom naučnom skupu koji je okupio neumorne hroničare bh. istine koju neprijatelji BiH pokušavaju prekrojiti. Međutim, kako je dodao, pokušavaju ono što nije moguće prekrojiti posebno ne defileima i proslavama neustavnih praznika, naglašavajući da se danas u bh. entitetu Republika Srpska slavi projekat nastao na temeljima genocida, masovnih grobnica i agresiji.

- Znamo šta su ciljevi farse koju u okviru tog projekta svakog 9. januara gledamo na ulicama drugog entiteta. To su oni isti strateški ciljevi iz 1992. godine koji su bili kamen temeljac genocida. I slave te ciljeve pred očima cijelog svijeta kao što je pred očima cijelog svijeta počinjen genocid. Slave ono što je pravosnažnim presudama za genocid i druge ratne zločine dokazano i da koji je dokazan kao neustavan - podvukao je Novalić.

Član Predsjedništva BiH Željko Komšić među ostalim je naveo da je cilj paradiranja na 9. januar vlasti manjeg bh. entiteta evociranje uspomena na činjenjenje genocida, sa čim se ponose, zastrašivanje naroda, ali i vlastito podizanje cijene, prije svega, kod stranaca.

Komšić je naveo da su stranci uvijek u takvim i sličnim prilikama spremni dotrčati do onih koji su za državu Bosnu i Hercegovinu, bez razlike ko je u tome trenutku vlast, i to uvijek sa pitanjem o tome što se može dati Dodiku i separatistima kako bi očuvali stabilnost i mir.

- Međutim, i s tim u vezi, mislim da je konačno vrijeme da svi zajedno kažemo da Dodiku i separatistima ne možemo i nećemo dati ništa, jer ionako imaju previše - istakao je Komšić.

Dodao je da vlasti entiteta RS obilježavanjem godišnjice 9. januara istovremeno i prikrivaju činjenicu da velikosrbijanskom režimu Miloševića i Karadžića, čak ni uz pomoć genocida, nije uspjelo da dio Bosne i Hercegovine postane dio Srbije.

Član Predsjedništva Bosne i Hercegovine Denis Bećirović poručio je da je krajnje vrijeme da zvaničnici entiteta Republika Srpska i Srbije prestanu sa antidejtonskim djelovanjem, kao i sa nemoralnom i anticivilizacijskom politikom negiranja sudske i naučno dokazanog genocida nad Bošnjacima.

Bećirović je kazao da je u vrijeme kada separatistički krugovi ciljano plasiraju raznovrsne neistinite, falsifikate i podvale, veoma važno da se naukom i naučnim činjenicama suprotstavi negatorima genocida.

Smatra da su naučni skupovi poput današnjeg jako bitni, jer daju naučnu valorizaciju nepobitnih činjenica i doprinose cjelovitom sagledavanju prošlosti sa historijskog, pravnog, sociološkog, psihološkog i svakog drugog aspekta.

Autori izložbe "9. januar – Put u genocid" Muamer Džananović, Jasmin Medić i Hikmet Karčić su naveli da je njen cilj, prije svega zbog žrtava te sadašnjih i budućih generacija, pružiti doprinos borbi za narativ o periodu agresije.

Naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Muamer Džananović je rekao da dokumenti na izložbi predstavljaju sistematizaciju i izbor iz nekoliko hiljada dokumenata.

- Jedan od osnovnih ciljeva izložbe je da prezentiramo rasprostranjenost, sistematicnost, dugotrajnost i upornost u ostvarenju zacrtanog višestoljetnog velikodržavnog cilja, te predstavljamo hronologiju donošenja brojnih odluka, presretnutih telefonskih razgovora i ostalu bitnu dokumentaciju fokusirajući se na period od početka '91. do 9. januara '92. godine iz kojih je jasna, vidljiva i prepoznatljiva genocidna namjera, ali i dosljedno vođenje zločinačke politike u krajnjem ostvarenju cilja tokom perioda agresije do kraja '95. godine - dodao je Džananović.

Naučni saradnik Instituta za historiju Jasmin Medić je rekao da je izložba pokazatelj kako se pri-premalo stvaranje RS-a i kako ovdje nije vođen nikakav građanski, niti vjerski rat.

- Danas oni koji baštine tu tekovinu slave način njenog nastajanja u trećoj deceniji 21. stoljeća i nemaju ništa ponuditi nego glorifikaciju zla. Podržavaju rusku invaziju u momentu kad je svijet osuđuje. Međunarodna zajednica se može uvjeriti protiv kakvih retrogradnih politika se mi borimo – naveo je Medić.

Direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Rasim Muratović je postavio pitanje “šta mi imamo danas nakon genocida iz jula '95?”.

- Imamo njegovo negiranje, imamo oduzimanje privatnog zemljišta Bošnjaka u RS, imamo zabranu upotrebe bosanskog jezika, Bošnjaci se nazivaju azijatima, muslimanima.. U nauci se to zove dehumanizacija grupe koja je predodređena za genocid. Ovo što se danas dešava u Lukavici je antcilizacijski čin, to je slavljenje genocida. Presuđeni ratni zločinci proglašavaju se za heroje, po njima se daju imena škola, ulica, institucija - rekao je Muratović, te naglasio da u BiH, za sve one koji je vole, ima mesta.

Direktor MC Srebrenica Potočari Emir Suljagić je naveo da je uvjeren da će taj entitet jedan dan nestati “jer u tom dijelu naše zemlje nema gradova, a to je ono što kreira rast i sve je to duboka provincija koja se odaziva na ime Banja Luka i to ne može da potraje”.

Nakon njihovih govora u Narodnom pozorištu izveden je “Srebrenički inferno”, te prikazani inserti iz istoimenog filma Avde Huseinovića u kome su prezentirane razmjere zločina koje su se desile u BiH nakon tog datuma.

SAGOVORNICI GLASA AMERIKE MEDIĆ I DŽANANOVIĆ O 9. JANUARU: GLORIFIKACIJA ZLOČINA I ZLOČINACA

10. januar 2023. godine

U periodu od 1991. do 1995. godine u Bosni i Hercegovini je postojala genocidna namjera, a cilj zločinačke politike je bila agresija, kazali su za Glas Amerike naučni saradnici Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i historiju, dr. sc. Muamer Džananović i dr. Jasmin Medić, povodom obilježavanja neustavnog Dana Republike Srpske.

Izvor: Voanews.com

PROF. DR. RASIM MURATOVIĆ ZA O KANAL I OSLOBOĐENJE: NE VJERUJEM DA ĆE RUKOVODSTVO RS-A BITI KAŽNJENO, NEMA POMIRENJA BEZ IZVINJENJA

11. januar 2023. godine

Bili ste jedan od govornika na naučnom skupu i izložbi o temi “9. januar - Put u genocid”. Koji je cilj projekta i koliko je važno zaustaviti revizionizam historije sa kojim se gotovo svakodnevno suočavamo?

- Ja sam rekao da se mi suočavamo sa revizionizmom, sa negiranjem genocida. U odnosu na holokaust, koji se vrlo rijetko negira, kod genocida nad Bošnjacima imamo stalno negiranje.

Argumenti i dokumenti

Mislim da se revizionizam može zaustaviti samo naučnim aspektom, naučnim pristupom i na način kao što to radi Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava - objavljuvajući studija koje su zasnovane na argumentu i dokumentu.

Uoči obilježavanja 9. januara, u jeku ruske agresije na Ukrajinu, Milorad Dodik, predsjednik Republike Srpske, dodijelio je najveće odlikovanje ovog entiteta Vladimiru Putinu, predsjedniku Ruske Federacije. Kakvu poruku BiH šalje svijetu ovim činom? Da li iko i ko može zaustaviti Dodika i njegove saradnike/ce?

- Čuli smo od jednog od uvodničara naučnog skupa da to nije, ustvari, čin BiH. To je zapravo djelo onog dijela BiH koji je upravo jučer učinio anticivilizacijski čin u predgrađu Sarajeva. Mislim da je Milorad Dodik tim postupkom potvrdio taj svoj anticivilizacijski čin i ogolio “srpsko-ruski svet” za koji se zalaže.

Kao što sam rekao i u izlaganju, jedini i pravi lijek za sve ove vrste zla ustvari je razvoj demokracije, razvoj demokratskih odnosa i neguranje teme genocida u stranu. Naprotiv, temu genocida potrebno je ugraditi u sve programe - od osnovnog, srednjeg, visokog obrazovanja, pa do programske akate svih političkih partija i programske akate svih privrednih subjekata.

Mnogi evropski zvaničnici, europarlamentarci/ke, zastupnici Bundestaga, visoki predstavnik, upozorili su da bi proslava dana koji je Ustavni sud Bosne i Hercegovine proglašio neustavnim, mogla snositi posljedice. Vjerujete li da će zaista rukovodstvo entiteta Republike Srpske biti kažnjeno i kako? Zašto se odluke Ustavnog suda ne poštuju?

- Ne vjerujem da će rukovodstvo entiteta biti kažnjeno, pravo da vam kažem. Sudeći po dosadašnjim aktivnostima visokog predstavnika, ja ne vjerujem u to. Teško je pitanje zašto se ne poštjuju odluke Ustavnog suda BiH. Ima sigurno više faktora koji utječu na to, ali vidjet ćemo. Za nadati se da u budućnosti takvih slučajeva i primjera nećemo imati.

VIDEO PRILOG POGLEDAJTE NA OVOM LINKU.

Možemo li uopšte govoriti o pomirenju i istini kada se svakodnevno, a posebno oko 9. januara, suočavamo sa negiranjem ratnih zločina, genocida u Srebrenici? Svaki put se ponovo vratimo na priču o otcjepljenju i negiranju državnosti. Kako promijeniti takvu matricu ponašanja?

- Pa, dok je to tako, svakako se ne može govoriti o pomirenju. Zapravo, žrtva bi trebala da prvo doživi izvinjenje od agresora, dželata, pa tek onda da ona, sama za sebe, procijeni da li da prihvati to izvinjenje. Tek sljedeći korak je pomirenje. Naravno, teško je promijeniti matricu ponašanja koju navodite. Osim razvoja demokratskih odnosa, koje sam već naveo, ostaje nam da svako ko radi svoj posao, bez obzira na to šta radio, da ga radi na najbolji mogući način. To je lijek i to je nada.

Nedavno su i iz Rusije stigle poruke da bi "osim Kosova, mogla eksplodirati i Bosna". Imamo li razloga za strah i bojazan od novog sukoba?

- Mi nemamo razlog za strah, ali imamo razloga za bojazan. Naše sigurnosne službe imaju obavezu, a imaju i razlog, da rade više na svemu tome, da obavještavaju nadležne organe. Nadležni organi po svojoj liniji moraju da obavještavaju onoga koga treba, ali razloga za strah nemamo.

Neizbjegljivo je da ponovo govorimo o postupcima protiv osumnjičenih za ratne zločine pred sudovima na prostoru bivše Jugoslavije, a posebno pred sudovima BiH. Nekako se čini da je pravda zaista spora. Da li je dostižna i vjerujete li da će domaći sudovi konačno ažurnije krenuti u proces osude onih koji su počinili ratne zločine na ovim prostorima?

- Pravda je spora, ali dostižna. Imamo 848 predmeta Haškog tribunala. To su predmeti sa A liste i za sve njih postoji osnovana sumnja da su izvršili ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i zločine genocida.

Zadatak nauke

Do sada, naše pravosuđe nije ništa radilo na tu temu. Sada će više od 20 godina kako su oni dobili te gotove, završene predmete. Nadati se da će oni početi raditi svoj posao, onako kako bi trebali da rade.

Kada će konačno i da li će uopće doći vrijeme da bosanskohercegovačko društvo osudi i napravi otklon od svih onih koji su odgovorni za ubistva tokom agresije na BiH?

- Bh. društvo je u jednom segmentu to već uradilo u proteklom periodu. Naravno, zadatak je, prije svega, i naučnih institucija da dalje rade i doprinose tome da imamo završen proces na tom planu.

Izvor: Oslobodenje.ba

DŽANANOVIĆ ZA HAYAT O GOSTOVANJU MALAGURSKOG: POMJERAJU SE GRANICE NEGIRANJA GENOCIDA I PROVOCIRANJA

12. januar 2023. godine

Naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, dr. sc. Muamer Džananović, gostovao je u programu televizije Hayat.

Tokom gostovanja razgovarali su o gostovanju Borisa Malagurskog u Sarajevu te o pomjeranju granica negiranja genocida i provociranja.

MUZEJ SARAJEVO 1878-1918: IZLOŽBA “9. JANUAR - PUT U GENOCID” BIT ĆE OTVORENA 16. JANUARA

16. januar 2023. godine

Autori izložbe su naučni saradnici Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Muamer Džananović i Hikmet Karčić te Jasmin Medić, naučni saradnik Instituta za historiju UNSA.

Iz Arhiva FBiH podsjećaju da je izložba prvi put bila predstavljena javnosti u Narodnom pozorištu.

Zbog velikog interesovanja građana za izložbu, Muzej Sarajeva i Arhiv FBiH su potpisali sporazum o saradnji koja će se odvijati kroz zajedničku realizaciju naučno-istraživačkih, stručnih i drugih projekata, programa i aktivnosti od obostranog interesa kojima je predmet historija i kultura Bosne i Hercegovine, navodi Fena.

Izvor: Slobodna-Bosna.ba

NAUČNI SKUP "PUT PROGNANIH KA SLOBODI" - OBILJEŽAVANJE 27. JANUARA - DANA SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA

18. januar 2023. godine

The invitation card features a black vertical bar on the left with the word 'POZIVNICA' written vertically. The main body is white with a faint background watermark of a historical building. At the top are three logos: a blue circular seal, a grey circular seal, and a menorah symbol. To the right of the logos is a red horizontal line followed by the text 'NAUČNI SKUP:'. Below this, in red, is '„PUT PROGNANIH KA SLOBODI“, 26.JANUAR'. In black, it continues '2023. 12.00 - 13.30 SATI, U SVEĆANOJ SALI UNIVERZITETA U SARAJEVU, REKTORAT UNIVERZITETA U SARAJEVU.' To the right of this is another red horizontal line followed by 'OBRAĆANJE: PROF.DR. RIFAT ŠKRIJELJ, REKTOR UNIVERZITETA U SARAJEVU'. Below this is another red horizontal line followed by 'DR.HIKMET KARČIĆ, UNIVERZITET U SARAJEVU - INSTITUT ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA'. To the right of this is another red horizontal line followed by 'IZLAGANJE NA TEMU: HOLOKAUST U JUGOISTOČNOJ EVROPI'. Below this is another red horizontal line followed by 'MR.ALMIR GRABOVICA, UNIVERZITET U SARAJEVU - INSTITUT ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA'. To the right of this is another red horizontal line followed by 'IZLAGANJE NA TEMU: ANTISEMITSKI ZAKONI'. Below this is another red horizontal line followed by 'DR.ELI TAUBER, DIREKTOR ARHIVA JEVREJSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI'. To the right of this is another red horizontal line followed by 'IZLAGANJE NA TEMU: JEVREJSKI RABSki BATALJON - IZ LOGORA U PARTIZANE'. Below this is another red horizontal line followed by 'MODERATOR I ZAVRŠNA RIJEĆ:'. To the right of this is another red horizontal line followed by 'PROF.DR. RASIM MURATOVIĆ, DIREKTOR INSTITUTA ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA UNIVERZITETA U SARAJEVU'.

DOC. DR. ERMIN KUKA, VIŠI NAUČNI SARADNIK INSTITUTA ODRŽAO PREDAVANJÂ U ŠVICARSKOJ

25. januar 2023. godine

U razdoblju od 19. – 23. januara 2023. godine, doc. dr. Ermin Kuka, viši naučni saradnik Univerziteta u Sarajevu – Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava boravio je u Švicarskoj. Na poziv gosp. Hazete Hamzić Salihović, bio je gost promocijâ knjige: “Ja zaboraviti ne mogu“ i “Ja ћu ti presuditi“, u kojima se tematizira razdoblje 1992-1995. godine. Tom prilikom je, na ukupno tri promocije, u džematima: GAM (St. Gallen), Ricken i Bischofszell održao predavanja o temi agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. godine i počinjenim zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad Bošnjacima. Također, upoznao je prisutne na promocijama sa aktivnostima Instituta u njegovom dosadašnjem radu.

SRBIJA JE DIREKTNI UČESNIK AGRESIJE NA BIH

25. januar 2023. godine

Pred Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične sudove jučer je počeo dvodnevni žalbeni pretres u predmetu tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića. Oni su, nakon ponovljenog suđenja, prvostepenom presudom 2021. osuđeni na po 12 godina zatvora za pomaganje i podržavanje u izvršenju zločina u Bosanskom Šamcu 1992. i pružanje praktične pomoći, koja je imala značajan učinak na počinjenje zločina, obučavanjem i slanjem na teren pripadnika specijalne jedinice SDB-a Srbije. Veće kazne

Iako su oslobođeni odgovornosti za druge zločine u drugim dijelovima bivše zemlje, presudom je potvrđena umiješanost Srbije, uglavnom kroz policijske i sigurnosne službe, u ratnim dejstvima na području Hrvatske i BiH. U žalbenom pretresu, Stanišićev branilac Wayne Jordash istakao je da se Tužilaštvo zapetljalo kada su u pitanju osnove po kojima se tereti - udruženi zločinački poduhvat i pomaganje i podržavanje UZP-a.

- Optužba mora pokazati da Pretresno vijeće nije počinilo ni pravnu ni činjeničnu grešku, kada je odredilo da je Stanišić znao da su obuka i slanje snaga na teren pomagali konkretnim krivičnim djelima u Bosanskom Šamcu, rekao je Jordash.

Simatovićev branilac Mihajlo Bakrač istakao je da nema uporišta u dokazima da je njegov branjenik imao ikakvu mogućnost samostalnog odlučivanja. Sa druge strane, tužiteljica Laurel Baig je poručila da nije pokazano da je Vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je dvojac na optuženičkoj klupi pomagao i podržavao etničko čišćenje u Bosanskom Šamcu. Dodala je i da ih je trebalo osuditi na daleko veće kazne.

Prof. dr. Rasim Muratović, direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, očekuje da će biti uvaženo ono što je Tužilaštvo napisalo u žalbenom postupku.

- Radi se o tome da se SDB Srbije intenzivno bavio BiH, naročito 80-ih i početkom 90-ih godina prošlog stoljeća. Oni malo stariji pamte afere kao što su: Agrokomerc, Moševac, Skelani, pa sve do perioda i tzv. operacije Pauk u periodu 1992-1995. To su bile pripreme za sve ono što će se desiti u periodu 1992-1995, podsjeća prof. dr. Muratović i dodaje da se ne radi samo o Bosanskom Šamcu

već i o Doboju, Bijeljini, Zvorniku, Sanskom Mostu i Trnovu - mjestu gdje su strijeljani mladići, a čiji snimci su obišli svijet.

Istiće da se tu pokazuje direktna umiješanost SDB-a Srbije, odnosno njegovih jedinica za specijalne namjere, gdje je Simatović bio glavna osoba.

- Bez obzira na to kakva će presuda biti na kraju, važno je da se u sudskom procesu već dosad pokazala umiješanost države Srbije, odnosno SDB-a, čelnih ljudi tih službi. Time se demantuje sve ono što se i danas ne priznaje na području Srbije, a to je direktno učešće Srbije, odnosno njenih službi, u agresiji i zločinima počinjenim u BiH u periodu 1992-1995, naglašava prof. dr. Muratović.

Istiće i da se u dosadašnjem procesu već pokazalo da se radi o UZP-u. Podsjeća i da domaće pravosuđe čeka još A lista predmeta, te da nema niti jedne podignute optužnice ili presude za zločine sa područja Goražda, Sarajeva, Maglaja, Tuzle i Bihaća. Planski događaji

Edvin Kanka Ćudić, koordinator UDIK-a, ističe da kompletan proces koji se vodi protiv Stanišića i Simatovića pokazuje da su oni zapravo bili jedne od ključnih osoba Slobodana Miloševića kada je u pitanju rat u BiH i u Hrvatskoj.

- Osim događanja u Bosanskom Šamcu za koji su osuđeni, za zločine protiv čovječnosti, ubistva, deportacije, premještanje stanovništva, Sud je konstatovao događaje u Doboju - gdje je 16 civila korишteno za živi štit, zatvaranje civila, ubijanje Srebreničana u Trnovu, te zločine u Sasini. To pokazuje da ono što je radila Srpska dobrovoljačka garda, tzv. arkanovci, Crvene beretke, Škorpioni, nisu bili nikakvi izolovani slučajevi paravojnih formacija, nego zapravo planski događaji, naglašava Ćudić.

Piše: Matea Jerković

Izvor i foto: Oslobođenje.ba

DAN SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA

27. januar 2023. godine

Povodom obilježavanja 27. januara – Dana sjećanja na žrtve holokausta, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu svake godine organizuje i učestvuje u nizu aktivnosti u svrhu odavanja počasti žrtvama holokausta, kao i daljeg izučavanja zločina počinjenih na teritoriji Bosne i Hercegovine tokom holokausta. Ove godine, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, organizovao je u četvrtak 26. januara obilježavanje Dana sjećanja na žrtve holokausta.

Prema programu obilježavanja, održanog u Rektoratu Univerziteta u Sarajevu, upriličeno je otvaranje izložbe: „Jevrejski rabski bataljon – Jevreji narodni heroji“, autora Elija Taubera, i naučni skup „Put prognanih ka slobodi“. Na ovaj način Univerzitet u Sarajevu se priključio univerzitetima širom svijeta koji na prigodan način obilježavaju Dan sjećanja na žrtve holokausta.

Naučni skup je otvorio prof. dr. **Rifat Škrijelj**, rektor Univerziteta u Sarajevu istakavši da Univerzitet u Sarajevu otvaranjem izložbe i održavanjem naučnog skupa obilježava 27. januar - Dan sjećanja na žrtve holokausta, koje su na najsvirepiji način ubijane samo zato što su bili Jevreji. „Nacističkom ideologijom jevrejski narod u Evropi bio je osuđen na uništenje i smrt, kolektivno i pojedinačno, samo zato što se nije uklapao u koncept socijalnog inženjeringu nacističkih tvoraca eugenike koji su zagovarali čistu i superiornu njemačku rasu“, istakao je rektor Škrijelj, te podcrtao iznimnu važnost obilježavanja ovakvih datuma, jer, kako je rekao, fašizam kao ideologija nikada nije do kraja pobijeđen.

Rektor Škrijelj je podsjetio da se dan oslobođenja Aušvica - 27. januar obilježava širom planete zemlje kao Međunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta pozivajući nas na oprez da se takvo zlo nikad i nigdje ne smije ponoviti.

Na održanom naučnom skupu dr. **Hikmet Karčić** (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava UNSA) govorio je o temi „Holokast u jugoistočnoj Evropi“. Za

medije je naveo kako je fokus njegovog izlaganja na dešavanjima uoči dolaska na vlast Adolfa Hitlera, uključujući pitanje – kako je moguće da se određeno zlo dogodi, a u kontekstu ideologije i propagande koja je obilježila to vrijeme. Precizirao je kako je u tom pogledu značajna analiza ključnih momenata iz perioda 1919 -1933. godina, odnosno Hitlerovog ulaska u vlast i uspostave najbrutalnijeg režima u historiji čovječanstva.

Mr. **Almir Grabovica** (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava UNSA) govorio je o temi „Antisemitski zakoni“, dok je dr. **Eli Tauber**, direktor Arhiva Jevrejske zajednice u BiH, izlagao o temi „Jevrejski rabski bataljon – iz logora u partizane“.

Dr. Eli Tauber, autor izložbe “Jevrejski rabski bataljon - Jevreji narodni heroji” novinarima je kazao kako postavka, koja sadrži fotografije i tekstualni dio, svjedoči o učešću Jevreja u Narodnooslobodilačkom pokretu (NOP). Radi se o jedinici, jevrejskom bataljonu koji je formiran nakon oslobođenja logora na otoku Rabu, odnosno nakon kapitulacije italijanskog fašističkog režima u septembru 1943. godine. Dr. Tauber u tom kontekstu podsjeća da je to bilo veoma značajno, te da se radilo o organiziranom priključivanju NOP-u i partizanskim jedinicama.

Moderatorica naučnog skupa bila je dr. **Zilha Mastalić Košuta** (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava UNSA), koja je održala i završnu riječ, te istakla da je iza nacističkog rješenja stajala država, te da je sve vršeno sistematski. Naglasila je da je danas potrebno jačati institucije u kojima će se vršiti istraživanja o holokaustu i genocidu, a na ovakvim skupovima učiti o kakvom zlu se radi.

U novemburu 2005. godine Generalna skupština Ujedinjenih nacija jednoglasno je usvojila Rezoluciju kojom se 27. januar obilježava kao Međunarodni dan sjećanja na holokaust. Tog datuma 1945. godine sovjetske trupe oslobodile su zloglasni logor Auschwitz. Punih šezdeset godina radilo se na otkrivanju historijskih, kulturnih, psiholoških, civilizacijskih uzroka koji su omogućili pogrom Jevreja, ali i na pronalaženju odgovarajućeg lijeka da se to više nikada i nikome ne desi.

ODBOR ZA DIJALOG MEMORIJALNOG CENTRA POSJETIO DAHAU, VILAH I MINHEN

24. februar 2023. godine

Izvor: [Fena.ba](#)

Odbor za dijalog Memorijalnog centra Srebrenica posjetio je memorijal posvećen žrtvama Holokausta i svim žrtvama nacističkog režima u njemačkom gradu Dahau.

Posjeta je realizirana u okviru projekta „Istina, dijalog, budućnost“ koji realizira Memorijalni centar Srebrenica uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Prema procjenama, u logoru Dahau je ubijeno više od 40.000 ljudi iz cijele Evrope a blizu 200.000 je bilo zatočeno. Ovaj zloglasni koncentracioni logor je bio prvi svoje vrste na tlu nacističke Njemačke u to vrijeme. Memorijal, koji se nalazi na lokaciji nekadašnjeg logora, prikazuje patnju zatočenika i svu brutalnost nacističkog režima.

– Prethodnih dana posjetile smo mjesta na kojima je hiljade ljudi ubijeno samo zato jer su bili različite vjere, različitih uvjerenja i različite rase. Nacisti su u logoru Dahau zatvarali, mučili i ubili preko 40 hiljada ljudi, žena i djece. U razgovoru sa predstavnicima jevrejske zajednice u Minhenu saznali smo da je od šest miliona ubijenih Jevreja, milion djece stradalo u Holokaustu. To je milion duša koje nisu doobile priliku za život. Mi to nećemo i ne smijemo zaboraviti. Kako se sjećamo naše ubijene djece, naš dug je da se sjećamo i tuđe djece, koja su svirepo ubijena. Zločin ne zastarijeva niti ikad smije biti zaboravljen ni žrtva, a niti zločinac. Žrtve se sjećamo kako bi nastavila živjeti u našim srcima, a zločinca kako bismo neprestano opominjali mlade generacije da moraju prepoznati zločinačke ideologije u cilju njihovog sprječavanja – poručile su majke Srebrenice i Bratunca.

Tokom posjete, Odbor za dijalog se poklonio žrtvama Holokausta u austrijskom gradu Vilah kod spomenika „Denkmal der Namen“ („Spomenik imena“), nakon čega su posjetili Jevrejsku opštinu grada Minhena i Sinagogu „Ohel Jakob“. Tom prilikom su se susreli sa direktorom Jevrejske opštine Stevenom Guttmannom i drugim predstavnicima jevrejske zajednice u Minhenu. Članovi i članice Odbora za dijalog su razgovarali o izazovima borbe protiv govora mržnje i negiranja genocida i Holokausta, te su prezentirali trenutne mehanizme i pristupe koje organizacije i institucije koriste kako bi se stvorili uvjeti za proces suočavanja sa zločinima i prevencije zločina.

Naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina Univerziteta u Sarajevu i član Odbora za dijalog Muamer Džananović ističe da su posjetom Memorijalu koncentracionog logora Dachau i ostalim institucijama članovi Odbora željni dati poštovanje žrtvama, proširiti svoja saznanja o razmjerama Holokausta, ali i prenijeti činjenice o genocidu nad Bošnjacima i razmjerama njegovog negiranja.

– Za nas koji naučno istražujemo holokaust, genocid i posljedice istih empirijska istraživanja kručajno su važna kako bismo stekli adekvatna znanja. Važna činjenica je da smo tokom ovih posjeta s predstavnicima Jevrejske zajednice u Minhenu i ostalim predstavnicima drugih institucija naišli na veliko razumjevanje i interesovanje za razmjere počinjenog genocida u Srebrenici i oko nje. U tom smislu svakako je krucijalno važno da delegaciju Odbora za dijalog čine majke Srebrenice. One su upoznale naše domaćine s činjenicama da im je ubijeno desetine članova porodice i rodbine, a da danas žive i sreću izvršioce i negatore genocida. One su istakle da na ovom svijetu žele pravdu, a nikako osvetu, niti mržnju, što je bio jedan od zaključaka i poruka naših domaćina i nas koji smo činili delegaciju Memorijalnog centra tokom posjete Austriji i Njemačkoj – naglasio je Džananović.

Odbor je u okviru svojih aktivnosti do sada posjetio mnogobrojne memorijale i mjesta stradanja u Bosni i Hercegovini, regiji i svijetu. Cilj ovih posjeta jeste povezivanje sa drugim memorijalima i udruženjima koji aktivno rade na memorijalizaciji civilnih žrtava nasilja, komuniciranje činjenica o genocidu u Srebrenici i razvijanje dijaloga o načinima borbe protiv negiranja zločina.

“Delegaciju Odbora za dijalog, pored dr. Muamera Džananovića, činio je, između ostalih, i dr. Hikmet Karčić, također naučni saradnik Instituta.”

DAN NEZAVISNOSTI BIH OBILJEŽEN I U GETEBORGU: ZAUSTAVITI NEGIRANJE DRŽAVE I DISKRIMINACIJU POV RATNIKA

1. mart 2023. godine

Više bh. organizacija iz Švedske večeras je u Geteborgu u povodu 1.marta Dana nezavisnosti BiH organiziralo tribinu na temu “Aktuelno institucionalno negiranje genocida na Bošnjacima od strane Srbije i RS-a i diskriminacija povratnika u RS-u”.

Gost večeri je bio Muamer Džananović sa Univerziteta u Sarajevu, a tribinu je pratilo veliki broj mladih koji se školju, žive i rade u Švedskoj, a kojima su njihovi roditelji prenijeli ljubav prema njihovoj Bosni i Hercegovini.

U svom izlaganju Džananović je upoznao prisutne i sa historijskim činjenicama koje su dovele do referendumu i legalnog izjašnjenja građanki i građana Bosne i Hercegovine o tome žele li nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, državu jednakih prava za sve njene građane.

Istakao je da su separatističke snage koje su željele veći dio Bosne i Hercegovine u velikoj Srbiji već uveliko privodile svoje aktivnosti i imale sve spremno za svoje namjere u koje su krenule nakon referendumu.

“Političko djelovanje kroz 1991. godinu i formiranje srpskih autonomnih oblasti, organiziranje nelegalnog plebiscita, samoproglašenje Srpske republike BiH 9. januara 1992. su potezi koji su prethodili pripremi za oružanu agresiju i genocid. Borba za domovinu tokom agresije, opstanak države i Bošnjaka u uslovima kada im niko nije davao šansu je nešto iz čega bi morali izvući adekvatne pouke” naglasio je Džananović.

On je govorio i o aktuelnoj političkoj situaciji u državi, fokusirajući se na institucionalno negiranje genocida, negiranje države Bosne i Hercegovine i diskriminaciju i segregaciju povratnika u

bosanskohercegovačkom entitetu Republici Srpskoj, što je prisutnima bilo posebno interesantno, s obzirom da je većina njih protjerana sa svojih ognjišta tokom agresije.

Navodeći brojne aktuelne primjere istakao je da se u konačnici želi potpuno izmijeniti karakter rata, istina o odbrani Republike Bosne i Hercegovine, a naglasio da se, ionako malom broju Bošnjaka i Hrvata oduzimaju elementarna ljudska prava u tom entitetu.

“Posljednja dešavanja sa ef. Mahićem u Kozarcu su samo jedan od primjera sistemskog progona malog broja povratnika. Međunarodna zajednica danas, kao i devedesetih, posmatra to bez konkretnih reakcija. Fokus visokog predstavnika je dominantno na Federaciji, a morao bi biti na RS-u i kontinuiranom nasrtaju na ustavno-pravni poredak Bosne i Hercegovine koji dolazi iz vladajuće politike tog entiteta. I danas borba za domovinu traje”, rekao je Džananović.

Poručio je kako se mora raditi na programima očuvanja domovine.

“Oni koji su vodili procese nasrtaja na našu domovinu devedesetih, iako sada borave u europskim zatvorima presuđeni za genocid i na doživotne robije, u manjem bh. entitetu i Srbiji se slave, veličaju i imaju dosta sljedbenika. Zato se niko ko voli svoju domovinu, a posebno mi mlađe generacije, ne smijemo umoriti. Oni koji vode ovu državu, a čine ili kažu da su probosanske snage moraju hitno osmisiliti strategije kako da zaustave negativne procese i moramo raditi na nacionalnim programima očuvanja naše domovine i jačanja njenih institucija”, poručio je Muamer Džananović na tribini u Geteborgu.

Osim predavanja za brojne posjetioce priređen je i bogat program posvećen domovini BiH.

Izvor: [Klix.ba](#)

HISTORIJSKO PRAVO BOSNE I HERCEGOVINE NA IZBOR STATUSA SUVERENE I NEZAVISNE DRŽAVE

2. mart 2023. godine

Za Patriju piše: Ermin Kuka

Bosna i Hercegovina je, kroz historiju, imala i održala kontinuitet svoje opstojnosti kao posebnog geografskog, upravnog, kulturološkog i ekonomskog entiteta i poslije gubitka srednjovjekovne državne samostalnosti 1463. godine. U razdoblju osmanske uprave i vladavine, Bosna je egzistirala kao posebna teritorijalna i upravna oblast. Prirodno-geografske (teritorijalne) cjeline koje su postojale u vrijeme srednjovjekovne bosanske države zadržale su se sve do dolaska Osmanlija, koji su izvršili njihovu reorganizaciju, s tim da su uvažili dotadašnje (zatečene) prirodno-geografske cjeline.

Odlukama Berlinskog kongresa 1878. godine, upravu nad Bosnom i Hercegovinom dobija Austro-ugarska monarhija. Tada i nastaje novi naziv "Bosna i Hercegovina", koji se očuvalo do danas. I u razdoblju austro-ugarske vladavine u Bosni i Hercegovini, zadržan je poseban status (*corpus separatum*), uz postizanje posebnog vida razvoja i emancipacije bosanskohercegovačkog društva. Razdoblje austro-ugarske uprave je razdoblje u kome se Bosna i Hercegovina počinje naglo ekonomski, kulturno, urbano, ali i infrastrukturno razvijati. Početak Prvog svjetskog rata 1914. godine je prekinuo pozitivne razvojne procese u Bosni i Hercegovini i unazadio ukupno stanje u državama zahvaćenim sukobom, uključujući i prostor Bosne i Hercegovine.

Interes za etničku podjelu

U razdoblju Kraljevine Jugoslavije od Prvog do Drugog svjetskog rata, Bosna i Hercegovina je bila izvan sfere interesa i zanimanja kraljevske vlasti u kontekstu njenog razvoja i napretka. Interes koji je bio aktuelan odnosio se na njenu etničku podjelu koju su snažno zagovarale nacionalne

političke i druge elite susjednih Srbije i Hrvatske. Na koncu, ti interesi su oblikovani 1939. godine u formi sporazuma Cvetković-Maček, kojim je dogovorena podjela teritorija Bosne i Hercegovine između Srbije i Hrvatske. Potpunu implementaciju tog sporazuma prekinula je okupacija Jugoslavije od strane Njemačke 1941. godine.

Bosna i Hercegovina je, u razdoblju Drugog svjetskog rata, bila okupirana od Hitlerovskih nacističkih i Musolinijevih fašističkih snaga. Osnivanjem nacističke kvinslinške tvorevine Nezavisne Države Hrvatske 10. aprila 1941. godine, najveći dio teritorije Bosne i Hercegovine je ušao u njen sastav. Tzv. Nezavisna Država Hrvatska je bila produžena ruka Hitlerove okupacije Europe i Balkanskog poluotoka.

Ipak, historijske silnice u razdoblju Drugog svjetskog rata na prostoru Bosne i Hercegovine dovele su do stvaranja jakog i širokog antifašističkog narodno-oslobodilačkog fronta (pokreta). Njegovu oružanu (vojnu) komponentu činila je Narodnooslobodilačka vojska. Neke od ključnih neprijateljskih ofanziva protiv narodnooslobodilačke (partizanske) vojske dešavale su se upravo na teritoriji Bosne i Hercegovine. Građani Bosne i Hercegovine svih nacionalnosti aktivno su se uključili u antifašistički pokret i dali nemjerljiv doprinos borbi protiv okupatora.

Zahvaljujući izraženoj općoj volji i učešću u ustanku svih njenih stanovnika u zajedničkog borbi protiv okupatora, donesena je odluka o organiziranju Prvog zasjedanja Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine (ZAVNOBIH-a), po uzoru na ostale republike. Formirana mreža narodnooslobodilačkih odbora, postala je osnova za pripremu i održavanje Prvog zasjedanja ZAVNOBIH-a 25. novembra 1943. godine u Mrkonjić Gradu. Zahvaljujući odlukama ZAVNOBIH-a, Bosna i Hercegovina je proglašena federalnom državnom jedinicom, ravnopravnom sa Srbijom, Slovenijom, Hrvatskom, Makedonijom i Crnom Gorom. Poseban historijski značaj ZAVNOBIH-a je u činjenici da je tada obnovljena državnost Bosne i Hercegovine, a koju je izgubila osmanskim osvajanjem 1463. godine. Zapravo, od te historijske tačke, počinje novo razdoblje u historiji Bosne i Hercegovine. Započet je njen državni razvoj u okvirima zajedničke Jugoslavije.

Unutar zajedničke socijalističke jugoslavenske federacije, Bosne i Hercegovina je prošla dva važna historijska razdoblja. Prvo razdoblje je razdoblje centralističko-administrativnog razvoja od 1945-1960. godine. Drugo je razdoblje socijalističkog samoupravnog razvoja od 1960-1990. godine. Značajan napredak Bosne i Hercegovine u gotovo svim sferama državnog i društvenog rada i djelovanja desio se upravo u razdoblju socijalističkog samoupravljanja. Razvija se privreda, obrazovanje, saobraćajna infrastruktura, otvaraju se nova preduzeća (posebno industrijska), koja se fokusiraju primarno na izvoz. Tako raste i zaposlenost. Otvaraju se tri nova univerziteta: Mostarski, Tuzlanski i Banjalučki. To razdoblje razvoja Bosne i Hercegovine u historiografiji je zabilježeno kao zlatno doba u razvoju bosanskohercegovačkog društva. Uz sveopći ekonomski razvoj, podignuti su i kapaciteti u oblasti upravno-stručnog rada općinske uprave, kao i uprave na republičkom nivou.

Sa takvim intenzivnim i jakim stepenom razvoja, koji se mogao mjeriti sa srednje razvijenim državama Europe, Bosna i Hercegovina je, zajedno sa drugim republikama jugoslovenske federacije ušla u proces disolucije zajedničke države u razdoblju od 1990-1992. godine.

Kriza zajedničke države (jugoslovenske socijalističke federacije) kulminirala je krajem 80-ih i početkom 90-ih godina 20. stoljeća. Jugoslovenska kriza trajala je više od jedne decenije. Kriza je odmakla posebno nakon niza neuspjelih pokušaja predsjednika republika i pokrajina da nađu zajedničko političko rješenje. Postojalo je više prijedloga rješenja te krize, počevši od reforme federacije,

preko više decentralizacije, do prijedloga veće centralizacije. Tokom 1990. i 1991. godine značajno se produbio proces disolucije SFRJ. Prevladala je koncepcija formiranja nezavisnih država. Već 1991. godine Slovenija i Hrvatska izvele su političku pluralizaciju i proglašile su nezavisnost. Tim putem krenule su i druge republike i pokrajine.

Pluralizacija bh. društva

Gotovo istovremeno sa procesom disolucije SFRJ, započeo je i historijski proces političke pluralizacije i prelaska na višestranački sistem u svim jugoslovenskim republikama. Pluralizacija bosanskohercegovačkog društva izvedena je mirno. Tokom 1990. godine u Bosni i Hercegovini se formiraju političke stranke, čime se uvodi višestranački sistem. Tri stranke se formiraju na jednoetičkoj osnovi: SDA, HDZ BiH i SDS. Prvi višestranački izbori u Bosni i Hercegovini su održani u novembru 1990. godine, a na kojima apsolutnu pobjedu ostvaruju upravo navedene tri stranke sa 84% osvojenih mesta u Skupštini Bosne i Hercegovine. Opozicione stranke su sa 16% mesta bile gotovo potpuno marginalizirane.

Već u prvoj godini aktivnosti i odlučivanja u Skupštini Bosne i Hercegovine, kao najznačajnije pitanje postavljeno je pitanje njene političke budućnosti. U raspravi u Skupštini iskristalizirale su se dvije opcije (dva koncepta) oko budućeg političkog statusa i razvoja Bosne i Hercegovine. Prvi koncept, koji je podrazumijevao suveren i nezavisni državno-pravni status Bosne i Hercegovine, zagovarale su SDA, HDZ BiH i pet opozicionih stranaka. Drugi koncept, koji je podrazumijevao da Bosna i Hercegovina bude samo jedna administrativna teritorija unutar već tada krnje Jugoslavije, zagovarala je SDS na čelu sa Radovanom Karadžićem. Zapravo, taj koncept se temeljio na uspostavljanju "velike Srbije" na prostoru Bosne i Hercegovine.

Uvidjevši da bi mogao prevladati prvi koncept, Radovan Karadžić je u Skupštini Bosne i Hercegovine u oktobru 1991. godine uputio otvorenu prijetnju, kazavši da ukoliko bude rata Muslimani se neće moći odbraniti i bit će pakao. Nakon toga, SDS je izašla iz Skupštine, a nakon referendumu otvoreno krenula u ostvarenje cilja stvaranja "velike Srbije".

Doc. dr. Ermin Kuka (Foto: Facebook)

Odgovor Skupštine Bosne i Hercegovine na otvorene prijetnje Radovana Karadžića bio je donošenje Odluke o održavanju referendumu o suverenoj i nezavisnoj budućnosti Bosne i Hercegovine 25. januara 1992. godine. Odluci je prethodilo i mišljenje Arbitražne komisije Konferencije o Jugoslaviji (tzv. Badinterove komisije), po kome je put do nezavisnosti zemlje podrazumijevao

provođenje referendumu građana o suverenom i nezavisnom statusu Bosne i Hercegovine. Time je Skupština Bosne i Hercegovine omogućila građanima da se slobodno i demokratskom voljom izjasne o suverenom i nezavisnom državnopravnom statusu Bosne i Hercegovine.

Referendum je održan u složenim i napetim društveno-političkim odnosima i okolnostima. Izjašnjavanje građana je izvedeno 29. februara i 1. marta 1992. godine. Referendumsko pitanje je glasilo: "Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, državu ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine – Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive?". Pristalice SDS-a su imale zadatak da ne izlaze na referendum i opstruiraju njegovo provođenje gdje je god živjelo većinsko srpsko stanovništvo. Međutim, i pored opstrukcija, referendum je uspješno proveden pod međunarodnom kontrolom. To su potvrdili i posmatrači Europskog parlamenta, koji su ocijenili da je glasanje bilo iskreno, a organizacija referendumu korektna. Od tadašnjih 109 općina, referendum je proveden u njih 107 (jedino nije proveden u Grahovu i Drvaru).

Na referendum je izašlo 64% građana upisanih u birački spisak, od čega se njih 99% pozitivno izjasnilo za suvereni i nezavisni status Bosne i Hercegovine. Uspjeh referenduma bio je osnova za međunarodno priznanje države Bosne i Hercegovine. Tako je, nakon što je Skupština Bosne i Hercegovine utvrdila rezultate referendumu i donijela odluku o proglašenju nezavisnosti, 6. aprila uslijedilo i međunarodno priznanje Bosne i Hercegovine od strane tada 12 država članica Europske zajednice, a zatim i SAD-a i drugih država.

Održavanje referendumu bio je historijski čin i momenat, jer su se građani demokratskim putem odlučili za suveren i nezavisni budući status Bosne i Hercegovine, te da, kao takva, uđe u sopstveni i samostalni razvoj.

Historijski kontekst

Odgovor SDS-a i njihovih pristalica na rezultate referendumu i proglašenje nezavisnosti Bosne i Hercegovine bio je pokretanje agresije, uz pomoć JNA i drugih vojnih snaga iz Srbije i Crne Gore. U razdoblju gotovo četverogodišnje agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, građanske i patriotske snage su organizirale odbranu integriteta, suvereniteta i teritorije države. Temeljni nosioci odbrane su bili, u političkoj ravni Ratno predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, a u vojnem aspektu Armija Republike Bosne i Hercegovine, koju je formiralo Ratno predsjedništvo.

Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu u razdoblju od 1992-1995. godine praćena je počinjenjem brojnih masovnih i pojedinačnih zločina protiv čovječnosti, prevashodno nad Bošnjacima, uključujući i zločin genocida u svim okupiranim mjestima i gradovima pod opsadom. Te činjenice su potvrđene na međunarodnim i domaćim sudovima, a i dokumentirane su kroz brojne naredbe i direktive tzv. Glavnog štaba VRs. Osim ljudskih žrtava, progona civila i drugih zločina, rat je donio i nezapamćeno materijalno stradanje i razaranje. I pored stradanja i razaranja, Bosna i Hercegovina je uspjela sačuvati svoje multietničko biće i integritet.

Oružana agresija je zaustavljena potpisivanjem Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, poznatijeg kao Dejtonski mirovni sporazum, krajem 1995. godine. U tome je presudnu ulogu imalo liderstvo SAD-a, uz podršku međunarodne zajednice. Tim sporazumom je, također, zaokružena osnova internacionalizacije bosanskohercegovačkog pitanja, prije svega kroz izgradnju i stabilizaciju mira i izgradnju institucija države. Zapravo, Dejtonski mirovni sporazum je dao geo-

političku osnovu za uspostavljanje i odvijanje historijskog procesa integracije Bosne i Hercegovine u Europsku uniju i NATO savez.

Ishodišna tačka internacionalizacije bosanskohercegovačkog pitanja javlja se u historijskom kretanju do konačnog postizanja članstva Bosne i Hercegovine u Europskoj uniji i NATO savezu. Historijski proces euroatlantskih integracija u vremenu nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma označava ukupni sadržaj političkog razvoja i strukturalnih reformi bosanskohercegovačkog društva.

Sagledavajući ukupni historijski kontekst opstojnosti i razvoja države Bosne i Hercegovine, jasno se prepoznaje kontinuitet njene posebnosti u tim različitim vremenskim distancama i razdobljima. Kontinuitet opstojnosti i razvoja državnosti potvrđuje tezu da je Bosna i Hercegovina imala historijsko pravo da, u uslovima disolucije SFRJ, samostalno izabere svoj status u budućnosti. Stoga je 1. mart historijski datum, budući da se to dešava samo jedanput u historiji države.

Pred Bosnom i Hercegovinom je zadaća završetka procesa “europeizacije” društva i države, a koji podrazumijeva provođenje niza strukturalnih, posebno ustavnih reformi. Izgradnja države u miru odvija se uz puno angažiranje institucija međunarodne zajednice, zajedno sa demokratskim i probosanskim snagama unutar države. Stabilnost institucija i sigurnost građana Bosne i Hercegovine, kao i ukupni ekonomski i društveni razvoj, će ići brže i bolje u okviru Europske unije i NATO saveza. Na taj način, Bosna i Hercegovina će postati pravna i demokratska država u kojoj će se garantirati jednakе šanse za razvoj i napredak svih njenih građana. Jer, mir i država nemaju drugu alternativu, to su dva najveća javna (opća) dobra.

Uz ove poruke optimizma, svim građanima Bosne i Hercegovine čestitam 1. mart, Dan nezavisnosti naše jedine domovine.

(Autor teksta je doc. dr. Ermin Kuka, viši naučni saradnik pri Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu)

ODRŽAN OKRUGLI STO ‘TRANSITIONAL JUSTICE: A CASE STUDY OF VIŠEGRAD’

17. mart 2023. godine

Okrugli sto pod nazivom „Tranziciona pravda: Studija slučaja Višegrad“ održan je u četvrtak, 16. marta 2023. godine na Pravnom fakultetu Internacionalnog univerziteta u Sarajevu (IUS). Na skupu su govorili prof. dr David Pettigrew sa Univerziteta Southern State Connecticut, gospođa Bakira Hasečić iz Udruženja „Žene žrtve rata“, doc. dr. Ermin Kuka sa Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i doc. dr. Ena Kazić-Čakar, vd dekana Pravnog fakulteta IUS-a.

Prof. dr. Pettigrew se fokusirao na izazove memorijalizacije u Bosni i Hercegovini, ističući slučaj Višegrada i ukazavši na poteškoće u izgradnji spomen-obilježja žrtvama, kao i promociji spomen obilježja ratnim zločincima. Gospođa Hasečić je istakla važnost svjedočenja o stradanjima – važnom segmentu u izgradnji kulturnog sjećanja. Dr. Kuka se osvrnuo na pitanje veličanja ratnih zločinaca i zaključio da takav problem predstavlja izazov za uspostavljanje tranzicijske pravde u Bosni i Hercegovini. Koristeći praktične primjere, istakao je da je ovo goruća tema u Višogradu. Prisutnima se obratila i prof. dr. Ena Kazić-Čakar koja je dovela u pitanje primjenjivost sporazuma o priznanju krivice u predmetima ratnih zločina, odražavajući slučajeve ratnih zločina počinjenih u Višogradu.

Cilj ovog okruglog stola bio je da se iznesu poteškoće sa kojima se susreće u uspostavljanju tranzicione pravde i implementaciji njenih ciljeva.

DR. HIKMET KARČIĆ AMERIČKIM STUDENTIMA ODRŽAO PREDAVANJE O GENOCIDU U BIH

20. mart 2023. godine

Dana 16 marta 2023. godine, dr. Hikmet Karčić, naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu održao je javno predavanje pod naslovom “Roots of the Bosnian Genocide” (Korijeni bosanskog genocida) na Strassler Centru za studije Holokausta i genocida na Univerzitetu Clark.

Tokom svog predavanje kojem je prisustvovalo student i osoblje univerziteta, dr.Karčić je predstavio glavne segmente iz njegove knjige “Muči, ponizi, ubij: Unutar bosansko-srpskog logorskog sistema” (Torture, Humiliate, Kill: Inside the Bosnian Serb Camp System) koju je objavio Univerzitet u Michiganu 2022. godine.

OKRUGLI STO U NEW YORKU: PUTOVANJE SARAJEVSKE HAGADE

28. mart 2023. godine

Dana 20. marta 2023. godine na Učiteljskom koledžu Univerziteta Columbia u New York-u (Teachers College Columbia University), održan je okrugli sto pod naslovom „The Journey of the Sarajevo Haggadah“ (Putovanje Sarajevske hagade). Na ovom skupu razgovaralo se o značaju Sarajevske hagade i o važnosti uključivanje priče o spašavanju Sarajevske hagade u obrazovni proces. Naučni saradnik dr. Hikmet Karčić održao je uvodno predavanje na temu „Derviš M. Korkut, Sarajevska hagada i Muslimanske rezolucije“.

Organizator ovog skupa bio je Međunarodni laboratorij za istraživanje i vodstvo u međuvjerskoj suradnji i suživotu (The International Lab for Research and Leadership in Interfaith Collaboration and Coexistence) koji je osnovan u sklopu Univerziteta Columbia, pod vodstvom profesorice dr. Amra Šabić El-Rayees.

Partneri ovog događaja bili su: Kongres Bošnjaka Sjeverne Amerike, Svjetski jevrejski kongres, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Islamska Zajednica u Bosni i Hercegovini, Jevrejska zajednica u Bosni i Hercegovini, La Benevolencija i Američka sefarska federacija.

KNJIGA KOJA JE IZAZVALA VELIKI INTERES JAVNOSTI: KAKO JE NASTALA REPUBLIKA SRPSKA

29. mart 2023. godine

U izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu ove sedmice iz štampe izlazi knjiga Nastanak Republike Srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992), koautorsko djelo dr. Muamera Džananovića, dr. Hikmeta Karčića i dr. Jasmina Medića.

Knjiga je zbog intrigantnosti teme već sada privukla veliki interes domaće i regionalne javnosti.

“Jasmin Medić, Hikmet Karčić i Muamer Džananović su ozbiljni ljudi. Oni razumiju da kada pričamo o genocidu, trebamo pričati od početka - a počeci svakog zločina sistema leže u njegovim političkim odlukama”, napisao je dr. Emir Suljagić, direktor Memorijalnog centra Srebrenica-Potočari.

Neće nas ušutkati

U razgovoru za portal Radiosarajevo.ba Jasmin Medić kaže da je ova knjiga nastala s ciljem “da opišemo nastanak ove tvorevine i da odgovorimo svima onima koji prešućuju historijske činjenice”.

Prema njegovim riječima, cilj je bio dati naučni doprinos na temu nastanka RS-a, ali i poslati poruku “da nas ušutkati ne mogu”.

“Knjigom želimo cjelokupnoj javnosti, kako u regiji tako i šire, dati doprinos u razumijevanju nastanka RS zapadno od Drine. Njen nastanak nije odraz spontanih političkih poteza nego seže duboko u prošlost. Kada god su srpski nacionalisti imali priliku iskoristili su je da počine zločine nad bošnjačkim, hrvatskim, ali i onim srpskim civilima koji nisu prihvatali srpsku nacionalističku politiku. Nastanak i postojanje RS treba u tom kontekstu posmatrati”, kaže dr. Medić za portal Radiosarajevo.ba.

Nadalje, dr. Džananović pojašnjava da su ovim djelom htjeli “prezentirali razloge i motive nastanka RS-a, te dokazali da separatističke ideje i strateški ciljevi tadašnjih lidera nisu mogli biti realizirani nikako drugačije nego genocidom”.

“Od separatističkih ideja i ‘strateških ciljeva’ se ni danas ne odustaje. Slavljenje, veličanje, negiranje genocida i proslave ‘devetog januara 1992.’ samo su neke od aktivnosti koje organiziraju i podržavaju političke strukture u RS-u danas. Ovo djelo je i naučni odgovor na sve učestalije pokušaje prekrjanja historije i pokušaja relativiziranja i negiranja zločina. Shodno tome, ona je i odgovor svim revisionističkim krugovima u službi politike”, kaže nam Džananović.

Odgovor svim revizionistima

Prema riječima dr. Karčića, dosadašnja literatura se uglavnom fokusirala na ratni period. Zbog toga su smatrali da bi bilo jako korisno obraditi događaje koje su prethodili 1992. godini.

“Za svako razumjevanje organizovanog nasilja i genocida potrebno je analizirati društveno-političke aktivnosti koje su dovele do toga. Kroz ovu publikaciju mi nastojimo dati kratak uvid u najbitnije aktivnosti i događaje tokom 1991 i 1992. godine”, kazao je dr. Karčić.

Dr. Medić zaključuje da je ova knjiga ujedno i “naš odgovor svim revizionistima, mitomanima i onima koji u političke svrhe koriste nauku, bolje rečeno zloupotrebljavaju je”.

“Kada nam neko RS želi predstaviti kao izraz nečije slobode, treba da pokaže i onu drugu stranu medalje, a to je da je njeno stvaranje dugo pripremano i da je kroz to stvaranje mržnja prema nesrpskim narodima bila bitan faktor. Između ostalog i o tome u knjizi govorimo”, zaključio je dr. Medić.

Izvor: RadioSarajevo.ba

OBJAVLJENJA KNJIGA “NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE: OD REGIONALIZACIJE DO STRATEŠKIH CILJEVA (1991-1992)”

7. april 2023. godine

U izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu objavljena je knjiga: “**NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)**”, čiji su autori dr. Muamer Džananović, dr. Jasmin Medić i dr. Hikmet Karčić.

Knjiga predstavlja objedinjena višegodišnja naučna istraživanja autora. Sistematisirana je u šest poglavlja i napisana je na osnovi primarne arhivske građe. Manji dio izvoda ili cijelih dokumenata mogu se pronaći i u prilozima knjige.

Recenzenti knjige su: akademik, prof. dr. Mirko Pejanović, prof. dr. Rasim Muratović, dr. Amir Kliko, prof. dr. Ehlimana Memišević i prof. dr. Hariz Halilovich. Urednik knjige je mr. Almir Grabovica.

Akademik, prof. dr. Mirko Pejanović (*potpredsjednik Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine*) u svojoj recenziji, između ostalog, navodi “da knjiga predstavlja prvo cjelovito istraživanje nastanka Republike Srpske i fokusira se na sve bitne odluke donesene tokom 1991. i u prvoj polovini 1992. godine. Djelo će imati itekako značajnu ulogu u edukaciji studenata na fakultetima humanističkih i društvenih nauka. Također, knjiga može poslužiti društvenim i političkim institucijama države Bosne i Hercegovine, ali i međunarodnim institucijama, da prije svega razumiju, ali i štite nezavisnost, suverenitet i međunarodno priznanje države Bosne i Hercegovine.”

Prof. dr. Rasim Muratović (*direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu*) navodi da u “vremenu kada se genocid nad Bošnjacima negira na razne načine, kada se obilježava, slavi i veliča “9. januar” dan kada je neustavno i nezakonito proglašena „Republika Srpske“ najmanje što nauka duguje jeste da objasni fenomen porijekla, odnosno nastanka tzv. Republike Srpske. Autori su svoja naučna, primarno empirijska istraživanja inkorporirali i napisali djelo koje je za bosanskohercegovačko društvo i bosanskohercegovačku

naku od nemjerljivog značaja. Djelom je u potpunosti objašnjen motiv, način, razlog proglašenja tzv. Republike Srpske i njenih institucija.“

Dr. Amir Kliko (*Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerzitet u Sarajevu*) u recenziji piše da „autori koristeći primarne izvore objašnjavaju neustavno i nezakonito djelovanja lidera i članova SDS-a u Bosni i Hercegovini tokom 1991. i u prvoj polovini 1992. godine. Dajući i neophodan historijski osvrt kojim objašnjavaju porijeklo ideje o stvaranju srpske države zapadno od rijeke Drine, autori su napisali značajno, za više naučnih oblasti i disciplina, ali i svakako društveno neophodno i potrebno djelo.“

Prof. dr. Ehlimana Memišević (*Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu*) navodi da ova knjiga „predstavlja prvu sveobuhvatnu analizu procesa stvaranja entiteta Republika Srpska, što je podrazumijevalo i počinjenje genocida, kako je sam Ratko Mladić okarakterisao šest strateških ciljeva koje je na 16. sjednici Skupštine (jednostrano proglašene) Srpske republike Bosne i Hercegovine, predstavio njen predsjednik Radovan Karadžić. Posebno značajan doprinos ove knjige, za razumevanje procesa stvaranja Republike Srpske i ponavljanja zločina genocida nad bošnjačkim stanovništvom na izmaku 20. stoljeća, predstavlja razmatranje konteksta pada Osmanskog carstva i procesa stvaranja balkanskih nacionalnih država i organizovanog nasilja nad balkanskim muslimanskim stanovništvom.“

Prof. dr. Hariz Halilovich (*RMIT University, Melbourne*) u svojoj recenziji, između ostalog, piše da je „knjiga namijenjena akademskoj javnosti (istraživačima, studentima, stručnjacima) koji se bave izučavanjem recentne političke historije Bosne i Hercegovine, ali i svima onima koji se osobno ili institucionalno zanimaju za fenomene politički motiviranog nasilja, post-genocidnim društvima i uzročno-posljedičnim vezama između nacionalističkih projekata i nasilja... Smatram da je objavljanje ovoga djela apsolutno nužno jer sadrži izvorne znanstvene priloge i dosad, dobrim dijelom, neobjavljeni ili neinterpretirani građu o historijskim činjenicama, dokumentima i događajima vezanim za razumijevanje okolnosti koje su prethodile agresiji na Bosnu i Hercegovinu i zločina koji su bili dio širokog spektra politički motiviranog nasilja s ciljem stvaranja ‐Republike srpskog naroda u BiH‐. Stoga je djelo od izuzetnog značaja i doprinjet će naučnom razumijevanju transformacije nacionalističke retorike u konkretnu i sistematsku kampanju nasilja čija izvorna namjera i konačni rezultat jeste bio genocid nad Bošnjacima.“

Planirano je više promocija knjige u zemlji i inostranstvu, a promocija u Sarajevu zakazana je za 25. april 2023. u sarajevskoj Vijećnici.

DR. ERMIN KUKA ZA “AVAZ”: TAKTIKU “SPALJENE ZEMLJE”, KAO NEKADA U OKOLINI VIŠEGRADA, RUSI PRIMJENJUJU U BAHMUTU

13. april 2023. godine

Angažman ruskih državljan u redovima VRS tokom agresije na BiH do sada je uglavnom istražen, dokumentiran i poznat, ali svaki 12. april nanovo otvara polemike o posebnom danu njima u čast. Odlukom Vlade RS datum kada su u borbama sa Armijom RBiH na koti Zaglavak kod Višegrada pognuli Konstantin Bogoslovski, Vladimir Safonov i Dmitrij Popov uvršten je u kalendar značajnih događaja, pa je Dan ruskih dobrovoljaca obilježen i danas na višegradskom groblju Megdan.

Bitka za Zaglavak

- 12. aprila 1993. pripadnici Drugog objedinjenog ruskog dobrovoljačkog odreda, pod komandom Trofimov Mihaila Viktorovića izveli su napad na položaje branilaca na koti Zaglavak i koti Stolac, gdje su pognuli Vladimir Safonov i Dimitrij Popov. U napadu na kotu Zaglavak poginuo je i Bogoslovski Konstantin. Na koti Zaglavak teško je ranjen gelerima u glavu Aleksandar Kravčenko, jedan od najpoznatijih ruskih plaćenika na ratištima u okolini Višegrada, kao i Vladimir Jeger – kaže za “Avaz” doc. dr. Ermin Kuka, viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava UNSA.

Kuka podsjeća da su ruski dobrovoljci i plaćenici organizirano počeli dolaziti u Višegrad krajem oktobra i početkom novembra 1992.

- Nosilac aktivnosti njihova dolaska bio je kozački kapetan Aleksandar Kravčenko. Njihovim dolaskom na prostor Višegrada 1. novembra 1992. formiran je Drugi ruski dobrovoljački odred. Ovaj odred je bio u sastavu Višegradske brigade VRS, a djelovao je kao specijalna diverzantska jedinica. Rusi su ih nazivali i “Carski vukovi“. Sjedište odreda je bilo u Okolištima, višegradskom naselju na lijevoj obali rijeke Drine. Zbog neuspjeha na ratištu, u Višegrad 2. januara 1993. dolazi grupa od oko 50 Kozaka, s ciljem da pomognu VRS u ofanzivama prema Goraždu i Srebrenici. Baza Prvog kozačkog polueskadriona bila je u bivšem Zavodu za mentalno-retardiranu žensku djecu i omladinu u Višegradu – kaže Kuka.

Selo potpuno spaljeno i opljačkano

Dodaje da je prvi komandant Prvog kozačkog polueskadrona u Višegradu bio ataman Aleksandar Zagrebov.

- Odmah po dolasku Kozaka u Višgrad, 12. januara 1993. godine izvršen je napad na selo Tvrtkovići. Napadom je komandovao Zagrebov. Operacija na selo Tvrtkovići nazvana je "spaljena zemlja". Selo je u potpunosti opljačkano i spaljeno. U napadu je poginuo kozak Ganjevski Vasilij Viktorovič. Indikativno je da je, prema nedavnoj izjavi jednog od komandanata ukrajinske vojske, ruska vojska u invaziji na Ukrajinu počela primjenjivati upravo taktiku "spaljene zemlje" u istočnom ukrajinskom gradu Bahmutu. Bahmut se nalazi u središtu najveće bitke od početka invazije Rusije na Ukrajinu. Dakle, tu taktiku su primjenjivali i početkom 1993. godine u Bosni i Hercegovini, i to na primjeru mnogo manjeg naseljenog mjesta – ističe Kuka.

Više od 700 Rusa u ratu u BiH

U ratu u BiH učestvovalo je više od 700 Rusa, a u čast 37 piginulih na ratištima 2011. godine je na vojničkom groblju Megdan u Višegradu otkriven spomenik s njihovim imenima. Jedna od ulica u Višegradu nosi naziv Kozačka, a prije šest godina na uzvišenju Grad iznad Višegrada podignut je i ruski krst visok 5,5 metara. Doniralo ga je Udruženje "12. april" iz Kosovske Mitrovice, čiji su predstavnici prisustvovali i današnjem obilježavanju na Megdanu.

Međutim, za razliku od ranijih godina, kada su na Dan ruskih dobrovoljaca u Višgrad dolazili brojni ruski plaćenici i njihovi komandanti, obilježavanju je danas prisustvovalo tek nekoliko desetina predstavnika vlasti i udruženja iz RS, Crne Gore i Kosova, te članovi porodice jednog ruskog dobrovoljca. Razlog je nova agresija, ovaj put na Ukrajinu, te sankcije Rusiji od strane demokratskog svijeta.

Piše: Alen Bajramović

Izvor: Avaz.ba

PROMOCIJA KNJIGE: “NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE: OD REGIONALIZACIJE DO STRATEŠKIH CILJEVA (1991-1992)”

24. april 2023. godine

Prije mjesec dana objavljenja je knjiga: “**Nastanak Republike srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)**”, čiji su koautori dr. Muamer Džananović, dr. Hikmet Karčić i dr. Jasmin Medić.

Knjiga je objavljenja u izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu.

Recenzenti knjige su: akademik, prof. dr. Mirko Pejanović, prof. dr. Rasim Muratović, dr. Amir Kliko, prof. dr. Ehlimana Memišević i prof. dr. Hariz Halilovich.

Akademik, prof. dr. Mirko Pejanović (*potpredsjednik Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine*) u svojoj recenziji, između ostalog, navodi “da knjiga predstavlja prvo cijelovito istraživanje nastanka Republike srpske i fokusira se na sve bitne odluke donesene tokom 1991. i u prvoj polovini 1992. godine. Djelo će imati itekako značajnu ulogu u edukaciji studenata na fakultetima humanističkih i društvenih nauka. Također, knjiga može poslužiti društvenim i političkim institucijama države Bosne i Hercegovine, ali i međunarodnim institucijama, da prije svega razumiju, ali i štite nezavisnost, suverenitet i međunarodno priznanje države Bosne i Hercegovine.”

Prof. dr. Hariz Halilovich (*profesor na RMIT University, Melbourne*) u svojoj recenziji, između ostalog, piše: “Smatram da je objavljivanje ovoga djela apsolutno nužno jer sadrži izvorne znanstvene priloge i dosad, dobrom dijelom, neobjavljenu ili neinterpretiranu građu o historijskim činjenicama, dokumentima i događajima vezanim za razumijevanje okolnosti koje su prethodile agresiji na Bosnu i Hercegovinu i zločina koji su bili dio širokog spektra politički motiviranog nasilja s ciljem stvaranja “Republike srpskog naroda u BiH”. Stoga je djelo od izuzetnog značaja i doprinijet će naučnom razumijevanju transformacije nacionalističke retorike u konkretnu i sistematsku kampanju nasilja čija izvorna namjera i konačni rezultat jeste bio genocid nad Bošnjacima.”

Promocija knjige će biti održana sutra 25. aprila 2023. sa početkom u 18.00 sati u Vijećnici.

Promotori su: akademik, prof. dr. Mirko Pejanović - potpredsjednik ANU BiH, prof. dr. Sead Turčalo - dekan Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu i prof. dr. Emir Suljagić - direktor Memorijalnog centra Srebrenica - Potočari. **Uvodničari su:** prof. dr. Rasim Muratović - direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i prof. dr. Sedad Bešlija - direktor Instituta za historiju.

U VIJEĆNICI ODRŽANA PROMOCIJA KNJIGE: “NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE: OD REGIONALIZACIJE DO STRATEŠKIH CILJEVA (1991-1992)”

27. april 2023. godine

Knjiga “Nastanak Republike srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)”, autora dr. Muamera Džananovića - naučnog saradnika Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, dr. Jasmina Medića - naučnog saradnika Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu i dr. Hikmeta Karčića - naučnog saradnika Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, predstavljena je u sarajevskoj Vijećnici 25. aprila 2023. godine.

Knjiga je objavljena prije mjesec dana u izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu.

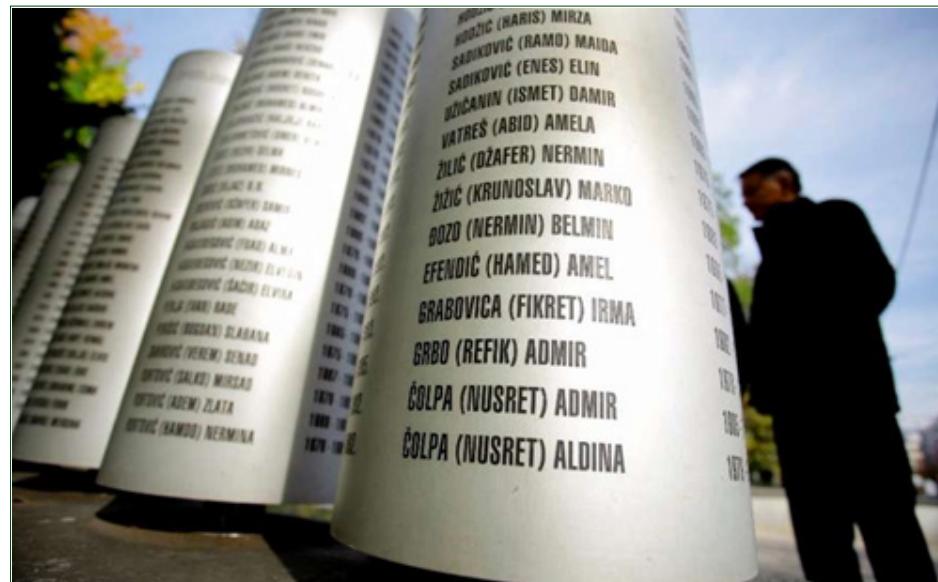
Uvodna obraćanja na promociji imali su dr. Sedad Bešlija - direktor Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu i prof. dr. Rasim Muratović - direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

Promotori knjige bili su akademik, prof. dr. Mirko Pejanović - potpredsjednik Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, prof. dr. Sead Turčalo - dekan Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu i prof. dr. Emir Suljagić - direktor Memorijalnog centra Srebrenica.

U knjizi se detaljno analizira dugotrajni proces transformacije i preimenovanja političkih, vojnih i civilnih struktura i stavljanje istih u funkciju realizacije zločinačkog plana. Knjiga je nastala je analizom stotina hiljada dokumenata, a ima jasan cilj, suprotstaviti se sve snažnijem historijskom revizionizmu. Na promociji je istaknuto kako je višestruki značaj ovog djela za naše društvo.

SARAJEVO - 1425 DANA OPSADE

4. maj 2023. godine

Televizija Slovenija 1 je na 30tu godišnjicu opsade Sarajeva uradila dokumentarni film pod nazivom: "Sarajevo, 1425 dni groze" (Sarajevo - 1425 days of horror). U filmu je kao stručno lice učestvovala dr. sc. Zilha Mastalić Košuta, viši naučni saradnik Instituta. Prilog je prikazan 14. Februara 2023. na Tv Slo 1, a 14. Aprila 2023. u Evropskom parlamentu u Briselu. Film je urađen na slovenskom i engleskom jeziku.

NA(KON) VIJEST(I) O GRADNJI MUZEJA HVO-A: HISTORIJSKE I SUDSKE ČINJENICE O LOGORU HELIODROM

4. maj 2023. godine

Za Oslobođenje piše: Dr. sc. Zilha Mastalić Košuta

Muzej HVO-a planiran je da bude u zgradi u kojoj je bilo stacionirano zapovjedništvo logora Heliodrom, uz muzejsku postavku koju bi činile vojne i kulturno-historijske zbirke. Potpuno je očito da je izgradnja muzeja HVO-a na ovoj lokaciji čin revizionizma te prekrajanja i falsifikovanja utvrđenih historijskih i sudskeh činjenica.

Nedopustivo je i neprimjereno da se na mjestu počinjenog i Međunarodnim sudom za ratne zločine presuđenog ratnog zločina, HVO-u i HV-u Republike Hrvatske koja je sudjelovala u organizovanju i činjenju zločina nad civilnim stanovništvom podiže muzej, i to na mjestu gdje je u periodu od druge polovine 1992. pa do sredine 1994. bio koncentracioni logor Heliodrom. S druge strane, smatram da se radi o provokaciji prema svim žrtvama koje su prošle kroz ratne torture logora u Bosni i Hercegovini u periodu od 1992. do 1995.

S tim u vezi, važno je podsjetiti na historijske i sudske utvrđene činjenice o logoru Heliodrom. Masovno hapšenje

Rješenjem o utemeljenju od 3. septembra 1992. godine, koje je potpisao Bruno Stojić, ministar obrane HVO-a, nedugo kasnije, 22. septembra uspostavljen je Centralni vojni zatvor za područje Hrvatske zajednice Herceg-Bosne u sastavu kasarne Heliodrom. U izvještajima HVO-a navedeno je da su još u drugoj polovini 1992. godine u Heliodromu zatočavani civili bošnjačke i srpske nacionalnosti, koji su odvođeni na prisilne radove za potrebe HVO-a.

Upravnici logora bili su Stanko Božić i Zlatko Aleksovski, a zamjenik upravnika Josip Praljak. Ostalo osoblje u logoru činili su: zapovjednik straže Ante Smiljanić i isljednici: Josip Marčinko, Predrag Čović, Ivan Škutor, Zvonko Vidović Jež te još desetak stražara.

Devetog maja 1993. u okviru napada HVO-a na Mostar, pripadnici HVO-a su izvršili masovno hapšenje civilnog stanovništva iz dijela grada na desnoj obali rijeke Neretve u Mostaru, gdje su, pored domicilnog stanovništva, bile smještene i izbjeglice najvećim dijelom sa područja Podveležja i Nevesinja. Civili su odvedeni u logor Heliodrom.

Prema podacima Komisije za socijalnu zaštitu i humanitarnu pomoć, samo do 30. juna 1993. godine, uhapšeno je i zatočeno 6.000 Bošnjaka. Među njima je bilo nekoliko stotina Srba i pripadnika VRS-a, ali i "nelojalnih Hrvata". U isti logor dovođeni su i logoraši iz drugih logora HVO-a. S obzirom na to da se broj logoraša svakog dana povećavao, teško je utvrditi konačan broj.

Za zarobljene Bošnjake predsjednik Vlade Herceg-Bosne Jadranko Prlić je na sastanku, održanom 12. jula 1993. godine, rekao kako su ti ljudi uhapšeni iz "sigurnosnih razloga". Sličnog stava bio je i general Milivoj Petković.

Logoraši su bili zatvoreni u sljedećim objektima: dvije sportske sale, škola i centralni zatvor, a na posljednjem spratu bile su zatočene žene i djeca, dok su se u podrumskim prostorijama nalazile samice. Logor je bio loše osiguran, okoliš je bio neuredan i zapušten, bio je pretrpan logorašima, a higijenski uslovi su bili neprihvatljivi, te je dolazilo do crijevnih i respiratornih oboljenja i zaraznih oboljenja poput scabiesa (šuge). Logoraši su dobijali veoma male i nedostatne obroke. Ulaz u logor nije bio prikladno regulisan, tako da je svako imao pristup logorašima i svako ih je mogao izvesti na rad.

U logorima HVO-a vršeni su zločini nad logorašima. Korišteni su za prisilni rad, za razminiranje minskih polja, kao živi štit prilikom napada pripadnika HVO-a na borbene položaje ARBiH, izvlačenje povrijeđenih ili poginulih pripadnika tokom njihovih ofanziva, gradnju kuća i čišćenje kuća Hrvata, za kopanje tranšea i rovova, kopanje grobova i mnoge druge prisilne radove. Vođeni su uglavnom na Bunu, Bakinu luku, Raštane, Soviće, Risovac i u druga mjesta zapadne Hercegovine. Kao najteža mjesta za rad bili su "sektor Vinka Martinovića Štele", od Doma zdravlja do HIT-a, "sektor Benita Sesara" od Šemovca do Doma zdravlja i rad u Šantićevoj ulici. Za život zarobljenika posebno je bio kritičan i odlazak na prostor Bijelog Polja, gdje je svaki puta na radovima neko od zarobljenika ubijen. Događalo se i da dođe do bjekstva logoraša, nakon čega bi poslije bili maltretirani drugi logoraši.

Jedna od metoda zlostavljanja logoraša bilo je slanje na prve linije sa drvenim puškama kako bi borci ARBiH pomislili da se radi o vojnicima HVO-a i pucali na njih. Početkom septembra 1993. snage HVO-a i HV-a su pokušale silom pomjeriti liniju razdvajanja u Šantićevoj ulici pomoću uhapšenih civila Bošnjaka. Natjerali su ih da u grupama od po stotinu i više sa vrećama pijeska krenu u susret položajima ARBiH. Nesretne ljude je s leđa požurivala kanonada metaka. Neki su se pokušali vratiti natrag kako bi izbjegli otvorenu smrt, međutim, pripadnici HVO-a su pucali po njima. Posljedice takvih postupaka bile su veći broj ubijenih logoraša. Neki su ubijeni pred barikadom koje su se htjeli domoći kako bi se spasili. Takve situacije su bile česte, a nerijetko su dovodile do smrti logoraša, ranjavanja i bjekstva.

Milivoj Petković je izdao naredbu da, prilikom utvrđivanja dostignutih linija, zapovjednici HVO-a mogu "koristiti zarobljenike i pritvorene Muslimane". Zapovjednici HVO-a su redovno podnosili zahtjeve da im se daju pritvorenici, u cilju "neophodnih radova u funkciji obrane grada." Ovlasti o odlučivanju slanja logoraša na prisilne radove date su Vladimиру Primorcu. Nakon što bi logoraš bio ubijen na prisilnom radu, zapovjednici bi, u okviru dopisa upravi logora Heliodrom, upućivali "obavijest" da je "od neprijateljskog metka" život izgubio njihov "štićenik" te da su ga sahranili u "haremu Balinovac."

Pripadnici HVO-a su logoraše nakon povratka sa prisilnih radova fizički maltretirali, nanoseći im teže tjelesne povrede, posebno u predjelu glave i ekstremiteta. Te povrede bile su vidljive na većem broju logoraša.

Četvrtog jula 1993. donesena je odluka kojom se naredilo “da se svi Srbi koji se nalaze u zatvoru puste na slobodu”. U logorima je i nakon toga ostao određeni broj osoba srpske nacionalnosti koje su korištene za razmjene sa hrvatskim stanovništvom, zarobljenim u srpskim logorima. Tako je 5. jula pripremljeno 55 osoba srpske nacionalnosti za razmjenu u Livnu. S obzirom na to da ta razmjena nije uspjela, osobe su ponovo vraćene u logor.

Prilikom masovnog odvođenja civila u logor Heliodrom, od 9. maja 1993. godine, u logor je sticajem okolnosti odveden i jedan broj pripadnika ARBiH. Pripadnici ARBiH hrvatske nacionalnosti koji su tom prilikom zarobljeni bili su još više maltretirani. Izjave logoraša potvrđuju da su im lomili rebra od stravičnih udaraca. Jedan svjedok kaže kako su ih “pokazivali kao majmune”, tražili da simuliraju avion i da se bacaju na glavu i na prsa u pijesak. Spavalii su na daskama, hranu su dobijali jednom dnevno u minijaturnim količinama, a u toaletu su mogli biti nekoliko sekundi.

Prema Ženevsкоj konvenciji civili su zaštićeni. Član 23. Treće ženevske konvencije nalaže da ratni zarobljenici ni pod kojim uslovima ne mogu biti poslani ili držani u oblastima gdje mogu biti izloženi vatri iz zone borbe. Član 50. isključuje svaki posao vojne prirode ili svrhe u kojem bi bili angažovani ratni zarobljenici. Rad na liniji fronta je u suprotnosti sa obje te zabrane. Reakcije su više puta bile i pisanim putem od strane Međunarodnog komiteta Crvenog križa (MKCK) i nikada nisu dobili odgovore. Vlasti Herceg-Bosne kršile su međunarodne i humanitarne obaveze na taj način što su koristile zatvorenike za rad na prvoj liniji fronta. Kršenja međunarodnog humanitarnog prava su brojna od početka rata u RBiH i kao posljedicu su imala stotine ubijenih, povrijeđenih i ranjenih. Međunarodni komitet Crvenog križa je zahtijevao da vlasti Herceg-Bosne “odmah” izdaju naređenje snagama pod svojom komandom da prestanu sa upotrebom pritvorenika za rad na liniji fronta ili blizu nje, ili za izvršavanje bilo kojih drugih zadataka koji pritvorenike izlažu riziku.

Međutim, relevantni izvori nam pokazuju da se ta praksa nastavila i nakon toga. Dio zarobljenika zatočenih na Heliodromu HVO je pustio na slobodu, pod uslovom da “oni pristanu na to da napuste Bosnu i Hercegovinu i odu u neku drugu zemlju”. Postojale su i druge metode, tzv. humanija rješenja, koje je provodio HVO prema Bošnjacima, koji su živjeli u dijelu pod njegovom kontrolom, pa je preko iseljeničke zajednice iz Prijedora, njene centrale u Zagrebu i privatnog prevoznika iz Karlovca, uz određene cijene nuđeno iseljenje u Švedsku i Norvešku. Prema jednom od izvještaja SIS-a od 22. jula 1993. zabilježeno je više slučajeva organizovanog “iseljavanja muslimana u Norvešku” s tim da se po osobi naplaćivalo po 400 DEM od logoraša iz Heliodroma. Pored Švedske i Norveške, postojalo je iseljenje na Kipar i u Njemačku.

I to je bio dio plana za “humano preseljenje”, gdje su mnogi stanovnici Mostara prihvatali tu kartu spasa kako bi spasili vlastite živote. Bošnjaci su bili prisiljavani potpisati izjavu o odricanju sve pokretne i nepokretne imovine u korist HVO-a. Zanimljivo je, poređenja radi, da su Bošnjaci prisiljavani i na teritoriji pod kontrolom srpskog agresora da prije progona potpišu izjavu da se odriču sve pokretne i nepokretne imovine u korist organa Republike Srpske. U RS-u su to morali i Hrvati potpisivati.

U avgustu 1993. nekoliko novinara zapadnoevropskih i američkih novinskih TV kuća i jedna grupa Komiteta za zaštitu ljudskih prava, uz dozvolu HVO-a, ušli su u Heliodrom. Među njima su bili i novinari Sky News i Timesa, kojima je bilo dozvoljeno posjetiti jednu ćeliju, veličine prosječne kancelarije, a u kojoj se nalazio 61 zarobljenik i 18 kreveta. Premršavi, ispijenih lica zarobljenici nisu željeli davati izjave. U saopštenju Visokog komesarijata UN-a za izbjeglice, istaklo se da je 15.000 Bošnjaka zatvoreno u logorima koje je držao HVO.

Na sastancima čelnika Herceg-Bosne održanim 11. i 13. decembra 1993. godine, radi provedbe naredbe Mate Bobana o raspuštanju svih koncentracionih logora i zatočeničkih objekata najkasnije do 17. decembra, raspravljaljalo se šta dalje učiniti sa logorašima. Berislav Pušić je smatrao kako je važno napraviti pripreme za slanje logoraša u inostranstvo. Ivica Lučić je tada naveo kako prvo treba oslobođiti žene, djecu i starce. Ta izjava svjedoči o tome da su se žene, djeca i starci još držali u logorima. Lučić je naveo kako je većina uhapšena i zatočena jer su im stanovi opljačkani, a počinatelji se u njih uselili. Predložio je da se te osobe pošalju na dio pod kontrolom ARBiH, a s obzirom na to da su tamo pritisnuti problemima smještaja i hrane, te osobe bi im bile "teret", što bi bio dobar razlog da se odsele.

Na sljedećem sastanku od 14. decembra istaknuto je da dio zatočenika treba rasporediti tako da u Herceg-Bosni može ostati 10% logoraša. Prvog marta 1994. godine, u Heliodromu je evidentiran 1.001 logoraš, iako je Boban istakao da su do 17. decembra zatvoreni svi "zatočenički centri". Spomenka Cek iz Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske istakla je kako se prema podacima MKCK-a u tim logorima nalazi još između 4.000 i 4.500 logoraša, od kojih bi 1.000 trebalo ići na "muslimansku stranu na lijevoj obali Neretve, između 100 i 200 u Jablanicu, dodatnih 400 u Zeniku i Žepu, a 1.000 u treće zemlje". Ostali logoraši su trebali biti zadržani u logorima. Logoraši su u tim logorima držani i nakon Vašingtonskog sporazuma.

Iako je u periodu od 19. do 24. decembra 1993. iz Heliodroma pušten određeni broj logoraša, veliki broj njih je zadržan. Te logoraše su vlasti Herceg-Bosne okvalifikovale kao "zarobljeni vojnici ARBiH" te, kako su navele vlasti Herceg-Bosne, zbog istrage "ostaju u zatvoru do dalnjeg". Međutim, na spisku su se nalazili zarobljeni civili, bilo je osoba starijih od 60 godina i djece. Prvog marta 1994. u Heliodromu je evidentiran 1.001 "zatočenik". Brojno stanje 19. marta 1994. bilo je 882, te je na prisilnom radu taj dan bilo 216 logoraša. Posebno je to zabrinjavajuće ukoliko znamo da je 18. marta potpisana Vašingtonska sporazuma, a Boban je do 17. decembra 1993. obećao puštanje svih logoraša. U naredbi od 5. februara 1994. general Ante Rosso tražio je "100 zelenih mrava", a po završetku radova zapovjednik ZP Mostar "uredno vraća mrave u mravinjak". Tuta i Štela

Prema izvješćima Uprave Vojne policije, u Heliodromu su se logoraši nalazili i nakon potписанog Vašingtonskog sporazuma, a prema Izvješću od 17. aprila 1994. zabilježeno je brojno stanje od 228 logoraša. Logoraši su redovno po naredbama i odobrenjima Ante Rosse, Željka Šiljega, ministra Perice Jukića, Marijana Biškića i drugih odvođeni na prisilni rad, gdje su svakodnevno bilježeni smrtni slučajevi, te slučajevi bjekstva i ranjavanja. Često su odvođeni i na prisilni rad za Hrvatsku vojsku, za brigade Tigrovi i Gromovi.

Pred Međunarodnim sudom u Den Haagu osuđen je vrh Herceg-Bosne Jadranko Prlić, Bruno Stojić, Slobodan Praljak, Milivoj Petković, Valentin Ćorić, Berislav Pušić, Mladen Naletilić Tuta, Vinko Martinović Štela, koji su znali za logore i mučenja u njima, a nisu ništa poduzeli da to spriječe, već su podsticali radnje koje su dovele do zločina protiv čovječnosti. Pred domaćim sudovima je također nekoliko pripadnika HVO-a osuđeno na višegodišnje kazne zatvora za zločine protiv čovječnosti u logoru Heliodrom. Nakon svih iznesenih historijskih i sudske utvrđenih činjenica ostaje pitanje: Zar ovome treba napraviti spomenik podizanjem muzeja?

Izvor: Oslobodenje.ba

U GORAŽDU PROMOVISANA KNJIGA “NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE:OD REGIONALIZACIJE DO STRATEŠKIH CILJEVA”

7. maj 2023. godine

Bošnjačka zajednica kulture Preporod u Goraždu pod pokroviteljstvom Ministarstva za boračka pitanja BPK Goražde organizirala je promociju knjige “Nastanak Republike srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)”, čiji su koautori Muamer Džananović, Jasmin Medić i Hikmet Karčić.

Djelo je hronološki organizirano u šest poglavlja u kojima autori analiziraju i sintetiziraju relevantnu literaturu i primarnu arhivsku građu, te donose uvid u najbitnije događaje koji su prethodili proglašenju tzv. „Srpske republike Bosne i Hercegovine“, odnosno „Republike srpske“ 9. januara 1992. godine. Autori također donose historijski osvrt, zatim detaljan presjek kontinuiranog neustavnog djelovanja tokom 1991. godine, ali i perioda završnih priprema za operacionalizaciju genocida i drugih zločina protiv čovječnosti koje su ozvaničene 12. maja 1992. godine, kada su na 16. sjednici samoproglašene “Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini” usvojeni „Strateški ciljevi srpskog naroda u Bosni i Hercegovini“.

O knjizi koja je objavljena u izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu večeras su govorili recenzent Rasim Muratović, Ermin Kuka i Almir Grabovica.

“Na 70-toj stranici ove knjige je izjava Ivana Stambolića gdje se on poziva na jedan razgovor sa Vasom Čubrilovićem koji mu je rekao kako čitava grupa “besmrtnika” neumorno radi na opipavanju Bosne i Hercegovine ne bi li nekako pronašli makar ‘kozju stazu’ koja vodi od Beograda do Karlovca, ali isključivo kroz srpska sela i gradove. Hoću reći da je idejni projekat RS-a sačinjen u Beogradu, odnosno Srbiji, izvedbeni projekt RS-a sačinjen je u sarajevskom hotelu Holiday Inn u periodu od septembra 91. do januara 92. godine. Realizacija cjelokupnog projekta trajala je od aprila 92. do avgusta 95. godine. Jezikom činjenica to bi značilo sljedeće, razbijeno je bosanskohercegovačko društvo i država, protjerano je milion ljudi, ranjeno je 500 hiljada ljudi, ubijeno je preko 100 hiljada

ljudi, silovano je 30 hiljada žena, organizovano 300 koncentracionih logora i 600 masovnih grobniča. U tom periodu počinjeni su brojni zločini protiv čovječnosti i međunarodnog prava uključujući i genocid nad Bošnjacima. Zbog toga, a i zbog pravosnažnih presuda međunarodnih sudova RS je i genocidna tvorevina”, istakao je dr.Muratović.

Naučna istina

Ovo naučno djelo značajno je za našu historiju i za potpuno razumijevanje onog što se nama dešavalо u tom periodu, naglašava dr. Ermin Kuka, jedan od promotora.

“Posebna važnost ove knjige je i činjenica da se njome demaskira, dekonstruira i demitolizira jedan narativ kojem permanentno i stalno svjedočimo i kome smo permanentno izloženi od strane srpske i većinske srbijanske, kako politilke tako i akademske javnosti. Knjiga demaskira narativ koji je, kako vrijeme prolazi napadniji i intenzivniji, o tome ko je kriv za ratni sukob u R BiH. Radi se o nametanju narativa da su Bošnjaci započeli rat i da je povod ubistvo srpskog svata na Bačarsiji u Sarajevu, naravno trebalo je ponuditi relevantan, naučno dokumentiran odgovor koji se nalazi u ovoj knjizi, a to su relevantni dokumenti i to dokumenti druge strane”, istakao je Kuka.

Urednik knjige Almir Grabovica istakao je da ga je najviše fasciniralo peto poglavље “Zločinci na vezi” koje donosi presretnute telefonske razgovori između srpske političke elite tokom 1991. i 1992. godine, između ostalih brojne razgovore između Slobodana Miloševića i Radovana Karadžića.

“Treba pohvaliti zaposlenike Službe državne bezbjednosti S R BiH koji su tokom 91. godine prisluškivali telefonske razgovore visokorangiranih srpskih predstavnika u BiH i Srbiji. Presretnuti razgovori iz ovog perioda predstavljaju primarni izvor za razumijevanje genocidne namjere”, naglasio je Grabovica.

Muamer Džananović, jedan od autora knjige, između ostalog je govorio o motivima njenog nastanka, te naglasio značaj dokumenata do kojih su došli tokom naučnog istraživanja.

Iz arhive SDS-a

“Za potrebe rada na ovom studiju pored značajne dokumentacije Haškog tribunala došli smo u posjed važnih dokumenta koji, mislim čak nisu bili ni u Hagu, i koje su prije nas listali Karadžić i njihovi sljedbenici, riječ je o arhivskoj dokumentaciji SDS-a koja nam je pomogla da objektivno

sagledamo sve činjenice. Trudili smo se da pišemo što je moguće jednostavnije kako bi djelo bilo dostupno širem krugu publike, posebno učenicima i studentima”, istakao je dr. Muamer Džananović.

Koautor knjige dr. Jasmin Medić, naučni saradnik Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu kazao je da tokom pisanja nikada više nije razmišljao o izreci da se historija ponavlja te da nikada nije bila manja razlika između nekih procesa od prije tri decenije i političke sadašnjosti. Objasnjava da je upravo zbog paralele između današnjice i onoga što piše u knjizi nastala želja da ona ugleda svjetlo dana.

“Ako ništa drugo u ovom trenutku nadam se da će poslužiti svima nama i kao upozorenje šta se može desiti ukoliko politička kretanja u regiji i BIH ne shvatimo ozbiljno. I danas kao 1991. godine nacionalistički krugovi, srpski i hrvatski, u Beogradu i Zagrebu, ponovo su našli zajedničku riječ oko onog jedinog oko čega se slažu, podjele Bosne i Hercegovine. I danas nam se prijeti izlaskom nekih policijskih formacija na kojekve etničke ili entitetske linije i danas su mnogi svjesni da “političko Sarajevo” nema efektivnu kontrolu nad svim dijelovima BIH, te da je patriotski blok opet podijeljen u nekoliko frakcija zbog čega je ova država u kontinuiranoj opasnosti vrlo slično kao što je bilo početkom 90-tih godina”, upozorio je dr. Medić.

Lekcija iz prošlosti

Čekanje da neko izvana, iz Međunarodne zajednice rješi političku situaciju pokazuje da iz 90-tih godina nismo ništa naučili, stava je dr. Medić.

“Brojka većinskog naroda i dalje se u takvim krugovima problematizira i na djelu je neskriveni pokušaj svodenja većinskog naroda na vjersku skupinu. Poručuju nam da ne možemo biti ni jednaki s drugima, istovremeno su zadovoljni što smo smješteni u tzv. srednjebosanski rezervat kako su nam najavljivali 91. i 92. a još su zadovoljniji što smo postali, da budemo do kraja iskreni, statistička greška bez ikakvog prava odlučivanja u manjem bh entitetu. Vara se svako ko misli da će u njihovim projekcijama i planovima biti pošteđen bilo ko od nas. U projekcijama i planovima nas ne dijele na desničare ili ljevičare, na kozervativce ili liberale, nas ne dijele na vjernike, agnostike ili ateiste, za njih smo svi isti, to smo uvjerili u Prijedoru 92., u Srebrenici 95., širom Podrinja 92. u Sarajevu tokom opsade. Ko god misli da je u BIH i na Zapadnom Balkanu jedan proces okončan, svakodnevno biva demantovan nacionalističkim djelovanjima u našem okruženju. Ko god tako misli neka se ne iznenadi ako se za 30 godina pojavi neki novi naraštaj koji će pisati o tragediji nas koji smo danas živjeli i koji smo preživjeli genocid i agresiju. Samo budimo iskreni, ako se to desi tog puta ćemo za razliku od 90-tih gona i mi snositi dio odgovornosti zato što nismo ništa naučili iz naše bliske prošlosti”, poručio je dr. Medić.

Na promociji kojoj je prisustvovao veliki broj građana Goražda istaknuto je da su autori dobili ponudu uglednog britanskog izdavača da knjigu objave na engleskom jeziku.

DAN SJEĆANJA NA UBIJENU DJECU GORAŽDA: UBISTVA DJECE DOGAĐALA SU SE U KONTINUITETU, ZA ZLOČINE NIKO NIJE ODGOVARAO

15. maj 2023. godine

Prije tačno 31. godinu, 14.maja 1992., u Goraždu je počinjeno prvo ubistvo djece početkom agresije na ovaj grad, kada su u tadašnjoj ulici Sandžačkih brigade ispred zgrade ubijeni Mirsad Ćulov (15) i Selvira Suljović (16).

Nakon ovog datuma u opsadi dugoj 1.336 dana nastavljena su kontinuirana ubistva djece, a nakon tri decenije od užasnih događaja u Goraždu su, na inicijativu Amara Imamovića 14.maj proglašili Danom sjećanja na ubijenu djecu, a ovaj dan je i dan žalosti u cijelom kantonu.

Za majku četverogodišnje Amile Žunić djevojčice koja je ubijena 25. maja 1994. godine spomenik ubijenoj djeci u Goraždu je mjesto smiraja svih njenih emocija, neizmjernog bola, samoće i sabura.

“Amila je jedva čekala da krene u školu, bila je toliko znatiželjna i vesela. Znate kako je imala plavu kosu kao ona djevojčica sa čokolade Seka. Lijepo moje dijete, nedužno... Pričala bih vam danima o njoj, a ubili su je na dan mladosti. Sve ove godine teških iskušenja i gubitaka sam uspjela svladati. Ubili su mi jedino dijete, a ja sam hrabra, mogu doći ovdje, jer moramo pamtititi”, ispričala nam je majka ubijene djevojčice.

Roditelji ubijene djece zahvalni su institucijama što su odlučile da jedan dan u Goraždu bude posvećen ubijenoj djeci.

“Moj Haris bi danas imao 37 godina. To je odrastao čovjek, koji bi imao djecu, porodicu, posao. A ubijen je. Mi roditelji ovu bol proživljavamo svaki dan, ali kad nas nestane, generacijama koje dolaze mora neko pričati i zato mi je draga da konačno ima ovaj dan, za našu ubijenu djecu”, kaže Mirsada Čaušević.

Zajedno sa brojnim građanima i zvaničnicima ostavili su cvijeće na spomeniku i uputili molitvu, a svi zajedno su prisustvovali tribini u organizaciji Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava univerziteta u Sarajevu na kojoj su govorili stručni saradnici Muamer Džananović i Ermin Kuka.

Zločini bez kazne

“14. maja 1992. kada je počinjeno prvo ubistvo djece u gradu agresori su krenuli u žestoku ofenzivu s ciljem da “očiste Goražde” kako navode u dokumentima, a u tome su učestvovali snage iz Čajniča, Foče, Rudog i Užičkog korpusa. Usljed tih operacija počinjeno je i prvo ubistvo djece u gradu kada su ubijeni 15-godišnji Mirsad Ćulov i 16-godišnja Selvira Suljović. U tom zločinu ubijen je i Adem Hubanić (1963), a ranjeni Selvirin brat Saudin (1983) i njen otac Ibrahim (1932). Selvirin je tokom agresije ubijena majka. Tokom napada na Lozje 22. maja 1992. u kojem je među desetinama žrtava bila i djevojčica 11-godišnja Advira Šahman, jeste i činjenica da su u tom zločinu ubijeni Selvirin daidža i daidžić Bogdanić Mehmed (1943) i njegov sin Senad (1966). Selvirin brat Saudin je prebačen u Užice gdje nije adekvatno liječen”, kazao je Džananović.

Tokom opsade Goražda je ubijeno najmanje 120, a ranjeno 428 djece. Džananović ističe da je važno istaći da su među 149 djece čija su imena ispisana na spomen obilježju i djeca koja imaju direktnu ili indirektnu vezu sa Goraždem, ali su ubijana i na prostorima drugih općina.

“Ja ne želim govoriti i djeci kao broju, već kao nekome koga trebamo da se sjećamo i razmišljamo o tome ko su ona bila, zašto su ubijena, ko im je još ubijen u porodici, kako su se zvali, kako su izgledali. Da pored njihovih porodica i srodnika i mi razmišljamo bar ovog 14. maja, jednom u godini, o tome koliko bi godina danas imali, čime bi se bavili, kako bi izgledali, da li bi imali svoju djecu – sve su to pitanja koja postavljaju njihovi roditelji sami sebi. Pitajmo se barem jednom u godini šta smo učinili za njihove roditelje, srodnike, srodnike svih žrtava. Traume koje su oni preživjeli su transgeneracijske i mi kao zajednica moramo da budemo svjesni toga”, poručio je on.

Nadležnim institucijama uputio je inicijativu da se konačno formira i profunkcioniše Udruženje roditelja ili srodnika ubijene djece.

“Pored memorijalizacije ovih zločina društvo bi imalo interes da njihovim okupljanjem lakše prepozna različite potrebe tih porodica. Također, nadležni predstavnici vlasti trebaju uputiti hitan zahtjev kantonalnim i državnim pravosudnim organima, primarno Državnom tužilaštvu s pitanjem na kojim istražnim radnjama se radilo i na kojima se trenutno radi kada su u pitanju zločini nad pre-

ko 550 ubijene i ranjene djece u Goraždu tokom opsade, te zašto niko nije odgovarao za te i druge zločine u opsadi”, kazao je Džananović.

Muzej ratnog djetinjstva

Tokom tribine naglašen je značaj Muzeja opsade Goražda, kao memorijalno-edukativnog centra na sve zločine počinjene u Goraždu, ali i u Podrinju tokom 1992-1995, ali i ranijih historijskih perioda.

“Najmanje što ova ubijena djeca zaslužuju jeste Spomen soba ili Muzej ratnog djetinjstva. To bi mogao biti muzej sjećanja na njih, ali i razoren djetinjstvo sve djece koja su i preživjela opsadu. Svakako bi bilo dobro da sekroz iduća sjećanja na ovaj dan sjećamo i ubijene djece u gornjem Podrinju, Podrinju uopće i Bosni i Hercegovini, pa će neki od prijedloga na memorijalizaciji i sjećanju na ovu djecu ići i u tom pravcu”, kaže Džananović.

Povodom Dana sjećanja na ubijenu djecu Goražda u gradskoj galeriji je postavljena izložba skulptura “Majka” autora Jakuba Hubjera.

Izvor i foto: [Klix.ba](#)

NIKO NIJE ODGOVARAO DŽANANOVIĆ: GORAŽDE JE BILO U KONCENTRACIONOM LOGORU, ALI AGRESOR NIJE RAČUNAO NA HRABRE BRANIOCE

19. maj 2023. godine

Razgovarao: Delvin Kovač

Izvor: [Nap.ba](#)

Goražde je od 4. maja 1992. boravilo u svojevrsnom koncentracionom logoru. Velikosrpski agresor znao je da tamošnje stanovništvo nema oružja da pruži adekvatan otpor. Međutim, agresorski vojnici nisu računali na hrabre branioce.

Stanovništvo nije imalo izbor - pokušati braniti sebe, svoje porodice i domovinu ili nestati? Nadljudskim naporima, s malim količinama oružja uspjeli su se suprotstaviti nemjerljivo jačem neprijatelju.

Poručio je ovo u intervjuu za Novinsku agenciju Patria naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu Muamer Džananović.

Džananović je autor knjige "Zločini nad djecom u Goraždu tokom opsade 1992-1995." i koautor knjige "Nastanak Republike srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)". Također je autor više od 20 naučnih radova objavljenih na bosanskom i engleskom jeziku. Do kraja godine bit će objavljena i njegova koautorska knjiga koja tematizira zločine na prostoru Zvornika u periodu 1992-1995. godine.

U Goraždu je u nedjelju, 14. maja, prvi put obilježen Dan sjećanja na ubijenu djecu u periodu od 1992. do 1995. godine. Jedini ste se do sada naučno bavili tim pitanjem, a ujedno ste i autor knjige "Zločini nad djecom u Goraždu tokom opsade 1992-1995." Možete li nam iznijeti neke od najznačajnijih činjenica do kojih ste došli u svom višegodišnjem istraživanju?

Džananović: Prije svega, želim da istaknem da su ta istraživanja rezultat rada na širem naučnom projektu. Osjećao sam u ime zajednice da je važno da utvrdimo identitete i okolnosti zločina za ubijene najmlađe sugrađane. Moram naglasiti da, kada sam započinjao istraživanja, nisam mislio da ćemo utvrditi da se radi o toliko ubijene i ranjene djece. Ali to možda na najbolji način svjedoči o razmjerama počinjenih zločina.

Dakle radi se o najmanje 120 ubijene i 428 ranjene djece u Goraždu pod opsadom. Istraživanja sam nakon toga nastavio i utvrđeni su identiteti još nekoliko ranjenih i ubijenih dječaka i djevojčica. U budućnosti planiram objaviti izmijenjeno i dopunjeno izdanje svoje knjige, pa ćemo i njih uvrstiti u djelo.

Moram da istaknem da sam prilikom istraživanja stupio u kontakt s većinom roditelja i srodnika ubijene djece i s mnogima od njih imam redovne kontakte. Ta tema je svakako za njih veoma bolna i svakodnevno tuguju, žive s mnogim pitanjima. Mi kao društvo moramo da razmišljamo i o tome.

Dakle, krajnji rezultat mojih istraživanja nije bio samo da utvrdim broj. Moja istraživanja i moj naučni opus puno je širi od toga. Želio sam da govorimo o djeci, o tome ko su ona bila, zašto su ubijena, ko im je još ubijen u porodici, ko je od granate od koje su oni ubijeni još ubijen, kako su se zvali, kako su izgledali. Da pored njihovih porodica i srodnika i mi razmišljamo o tome koliko bi godina danas imali, čime bi se bavili, kako bi izgledali, da li bi imali svoju djecu. Sve su to pitanja koja postavljaju njihovi roditelji, njihova braća i sestre sami sebi.

Pitajmo se barem jednom u godini šta smo učinili za njihove roditelje, srodnike, srodnike svih žrtava. Traume koje su oni preživjeli su transgeneracijske i mi kao zajednica moramo da budemo svjesni toga i da budemo puno odgovorniji prema tom pitanju. Važno je da je konačno uspostavljen i Dan sjećanja na ubijenu djecu u Goraždu. Zahvaljujem se inicijatorima ideje na mogućnosti da i ja i moja istraživanja budemo konsultovani oko toga.

Do sada za troipogodišnju barbarsku opsadu Goražda, tokom koje je ubijeno više od 2.000 civila, među kojima, kako ste i sami naveli, najmanje 120 djece, nije podignuta nijedna jedina optužnica. S druge strane, herojskim borcima koji su časno branili grad, poput recimo Ahmeta Sejdija, Ibre Merkeza, Ešefa Hurića... već je suđeno za "zločine" koje nisu počinili. Gdje je tu pravda i zašto se žrtve pokušavaju izjednačiti sa zločincima?

Džananović: Stanovništvo u Goraždu je od 4. maja 1992. boravilo u svojevrsnom koncentracionom logoru. Agresori su predviđali brzo "preuzimanje vlasti", slično kao i u okolnim gradovima i činjenje zločina i protjerivanje stanovništva u narednom periodu. Velikosrpski agresor znao je da stanovništvo u Goraždu nema oružja da pruži adekvatan otpor. Goražde 4. maja nije imalo bolnice, nije imalo dovoljno medicinskog materijala, pristizale su desetine hiljada protjeranih s prostora Višegrada, Foče, Rogatice, Čajniča, itd., te se već tada usložnjavala situacija s nedostatkom hrane, smještaja, zdravstvene brige...

Sve realne procjene su išle u pravcu da će se ovdje počiniti ono što se činilo u drugim općinama, odnosno da će Goražde pasti vrlo brzo pod kontrolu agresora. Međutim, agresorski vojnici nisu računali na hrabre branioce. U odbrani Goražda, pored domicilnog stanovništva, identičan doprinos dali su protjerani s okolnih prostora. Stanovništvo nije imalo izbor - ili pokušati braniti sebe, svoje porodice i svoju domovinu ili nestati? Nadljudskim naporima, s malim količinama oružja suprotstavili su se nemjerljivo jačem neprijatelju.

Uzveši u obzir razmjere počinjenih zločina nad civilima, frustrirajuće je da 31 godinu od ispaljivanja prvih projektila i artiljerijskog djelovanja po civilnom stanovništvu i civilnim objektima Goražda u opsadi niko nije odgovarao za počinjene zločine. U posljednje vrijeme podignuto je nekoliko optužnica koje se uglavnom fokusiraju na zločin počinjen u Lozju 22. maja 1992. godine, no zločini su činjeni kontinuirano tri i po godine, sistematski i na širem prostoru i kantonalno i državna tužilaštva morali su nešto konkretno učiniti.

Ima li ikakvih naznaka da bi u nekoj bliskoj budućnosti pravosudne institucije, prije svih tužilaštvo u Goraždu, mogli početi raditi svoj posao? Hoće li gradani Goražda koji su svjedočili brutalnoj agresiji na svoj grad ikada dočekati pravdu?

Džananović: Podržavamo da treba svako da odgovara za počinjeni zločin bez obzira na dimenzije istog i bez obzira na nacionalnu, vjersku ili bilo koju drugu pripadnost počinjoca. Međutim, paradox je da, kada je Goražde u pitanju, u fokusu istražnih organa i tužilaštava nisu brojni masovni zločini počinjeni protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom i nad civilima kao zaštićenim osobama počinjenim primarno nad Bošnjacima u opsadi, ciljanom grupom kao takvom.

Nedvojbeno je da su optužnice koje se primarno podižu protiv Bošnjaka u ovim predmetima u ogromnom disbalansu u odnosu na izvršena djela ratnih zločina koji su počinjeni u periodu agresije na ovu regiju i grad Goražde. Danas se kontinuirano provode istražne radnje, saslušavaju, optužuju i procesuiraju pripadnici ARBiH, a s druge strane tek posljednjih godina imamo podignite optužnice, s tim da neki osumnjičeni žive u Srbiji i nedostupni su domaćem pravosuđu.

Što se tiče vašeg pitanja, nisam siguran, s obzirom na vremensku distancu i na tempo rada da će ovozemaljska pravda biti zadovoljena. I da je poneko presuđen opet ne bi bila zadovoljena s obzirom na razmjere počinjenih zločina.

S prethodnim u vezi zato je važno da lokalne vlasti čine puno više na kulturi pamćenja svega onoga što se dešavalo u Goraždu, ali i u cijeloj Bosni i Hercegovini. Goražde je moralo da ima memorijalni centar edukativnog karaktera o svemu onome što se dešavalo u Goraždu, ali i na širem prostoru. Zbog specifičnih političkih prilika Goražde mora da postane mjesto adekvatne memorijalizacije svega onoga što se dešavalo barem u gornjem Podrinju. Nažalost danas nemamo ni simbol sjećanja, ni spomen-sobu na ubijenu djecu.

KUKA: VIŠEGRAD JE POSTAO POGODNIM PROSTOROM ZA REHABILITACIJU I HVALISANJE ZLOČINACA KAO HEROJA

19. maj 2023. godine

Reakcije na izjavu ministricе kulture i sporta Sanje Vlaisavljević ne prestaju. Dok novoizabrana ministrica iznosi stav “da ratne zločince treba rehabilitovati”, preživjeli u Višegradi spremaju se na obilježavanje još jedne godišnjice od mučkog ubistva svojih članova. Ubistva, spaljivanje živih ljudi i mučenja trajno su urezani u sjećanje svih Bošnjaka koji su u Višegradi prije 31 godinu svjedočili masakru.

Doc. dr. Ermin Kuka, viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, u razgovoru za Preporod.info osvrnuo se na stradanja Bošnjaka i današnju politiku “pranja” zločinaca od njihovih zlodjela.

- U subotu, 3. juna 2023. godine u Višegradi će, u organizaciji Udruženja “Žena - žrtva rata”, Udruženja porodica nestalih “Višegrad 92” i Medžlisa Islamske zajednice (MIZ) Višegrad biti obilježena 31 godina od stravičnih zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava počinjenih nad Bošnjacima Višegrada. Taj dan ćemo se, još jednom, sjetiti svih nevinih, na genocidnoj osnovi ubijenih Bošnjaka Višegrada. Ubijeni su isključivo i samo što su bili muslimani, Bošnjaci. Zločinci su, s namjerom ubijali Bošnjake Višegrada, jer je to bio jedini način da se stvori etnički čist srpski prostor u gradu koji je prije agresije bio multietnički grad - naveo je Kuka.

Kako ističe, monstruozi i normalnom ljudskom razumu neshvatljivi zločini koje su srpske snage počinile nad Bošnjacima Višegrada predstavljali su vrhunac mržnje i zle namjere ubijanja, pokolja i progona.

- Masovni i pojedinačni zločini ubijanja, spaljivanja živih civila na lomačama, zatvaranja u logore i druga mjesta nezakonitog zatočenja, silovanja bošnjačkih žena i djevojaka, mučenja, tortura i progona počinjenih od 1992. do 1995. godine, predstavljali su kontinuitet obrasca zločina nad Bošnjacima počinjenih u vremenu Drugog svjetskog rata. U tom smislu, počinjene zločine srpskih oružanih formacija nad Bošnjacima Višegrada obilježavaju planiranje, priprema i do u detalje precizno organiziranje izvršenja, a što dokazuje postojanje oba elementa zločina genocida: namjera

(mens rea) i akt genocida (actus reus). Radikalna promjena predratne etničke strukture stanovništva posljedica je upravo počinjenih zločina, uključujući genocid nad Bošnjacima Višegrada - kazao je Kuka.

Do danas je za izvršene zločine nad Bošnjacima na području Višegrada u periodu agresije pravosnažno presuđeno 19 zločinaca. Od tog broja, njih troje je osuđeno u Haškom tribunalu. Ukupno je presuđeno 246 godina zatvorske kazne, te jedna doživotna kazna zatvora, i to zločincu Miljanu Lukiću.

- Imajući u vidu razmjere i oblike počinjenih zločina, jasno je da svi počinitelji tih zločina nisu privedeni pred lice pravde i za to nisu odgovarali. Ne treba zaboraviti ni činjenicu da su neki od njih u godinama nakon agresije umrli prirodnom smrću, a da optužnice nikada nisu podignute, iako su postojali i postoje čvrsti dokazi o njihovom učešću u počinjenju zločina u Višegradu. Također, neki od njih se i danas slobodno kreću gradom u kome su činili zločine, a da za to nisu odgovarali i pitanje je da li će uopće odgovarati - naveo je Kuka.

Osvrćući se na stavove pojedinih predstavnika vlasti, poput izjava ministricе kulture i sporta FBiH Sanje Vlaisavljević koja je kazala da "zločince treba rehabilitovati", Kuka je nedvosmisleno poručio da "zločin ne zastarjeva"

- Znamo da zločin ne zastarijeva, ali počinioци zločina stare i umiru, a da ne dočekaju da budu procesuirani. To je još jedna bolna tačka za sve preživjele žrtve Višegrada. Prošla je 31 godina, a da niti su privrdeni pred lice pravde svi počinioци zločina, niti su pronađeni posmrtni ostaci svih nevino ubijenih bošnjačkih žrtava. Do danas se nije saznalo niti su pronađeni posmrtni ostaci živih spaljenih bošnjačkih civila na lomačama u Pionirskoj ulici (14. juni 1992.) i Bikavcu (27. juni 1992.), kao ni mnogih drugih mučki zaklanih i ubijenih. Najmlađa žrtva tih lomača je bila beba starosti svega dva dana. Još uvijek traje taj sramni zavjet šutnje komšija Srba, koji ne žele otkriti informacije, a koje, siguran sam, odlično znaju. I dok svjedočimo procesuiranjima bivših pripadnika Armije RBiH, s druge strane se bivši pripadnici srpskih i agresorskih oružanih snaga koji su ubijali Bošnjake Višegrada slobodno kreću i sramno šute. Oni imaju nesporну zaštitu i sigurnost koju im pružaju lokalne srpske vlasti - navodi Kuka.

Kako je upozorio, ono što danas imamo na sceni jeste da je Višegrad postao pogodnim prostorom za rehabilitaciju i hvalisanje zločinaca kao heroja.

- Njih se smatra herojima i spasiocima srpstva, do te mjere da ih se mitologizira. Njima u čast se crtaju murali širom Višegrada. Gotovo da nema ulice u Višegradu u kojoj se ne nalaze murali posvećeni zločinu Ratku Mladiću, Vojislavu Šešelju, ali i obilježja ruskim dobrovoljcima i plaćenicima. Sve to, lokalne vlasti u Višegradu odobravaju, da li javnom podrškom ili svojom šutnjom - ističe Kuka.

Navodi da zbog takvog stanja i atmosfere, ionako mali broj povratnika Bošnjaka nalazi se na marginama zajednice.

- Ugrožena su im mnoga osnovna ljudska prava, a često su i meta zastrašivanja, pljački, pa čak i fizičkih napada. Sjetimo se samo napada na starce Fadila i Ajšu Memišević, povratnike u mjesto Omeragići. Ne samo da počinioци još nikad nisu privedeni, već se vremenom nastoji o tome što manje govoriti u Višegradu. Čak lokalne vlasti u Višegradu traže od pojedinih predstavnika Bošnjaka Višegrada da o tim stvarima zauzimaju stavove koji zaobilaze istinu i negiraju stvarno stanje. A isti-

na je da su ta uznemiravanja, pljačke i napadi primarno motivirani etničkim obilježjima i vjerskom pripadnošću - kaže Kuka.

Na preživjelim žrtvama je, navodi, da se bore za istinu i jasno prezentiramo javnosti sve razmjere i obilježja počinjenih srpskih zločina nad Bošnjacima u Višegradu.

- U tom smislu, pišemo i promoviramo naučne knjige i studije, utemeljene na relevantnoj dokumentacionoj građi, kako bismo domaćoj, ali posebno inozemnoj javnosti ponudili relevantne i istinite informacije i podatke. Ovdje će pomenuti samo neke: "Genocid nad Bošnjacima u Višegradu 1992-1995", "Živa lomača - Pionirska ulica u Višegradu (14. juni 1992.)", "Živa lomača - Bikavac u Višegradu (27. juni 1992.)". To je samo jedan od načina naše borbe protiv narativa koji se sve intenzivnije nameće o tome kako su svi krivi za sukob i svi podjednako činili zločine. Takav narativ se treba dekonstruirati upravo istinom, koja je na našoj strani - kazao je Kuka.

(A.N. / Preporod.info)

POVODOM DANA NEZAVISNOSTI KRALJEVINE NORVEŠKE U TRAVNIKU ODRŽANA PROMOCIJA KNJIGA AKADEMIKA, PROF. DR. ARNE JOHANA VETLESENA

19. maj 2023. godine

Povodom 17. maja, Dana nezavisnosti Kraljevine Norveške, u Gradskoj biblioteci u Travniku, 17. maja 2023. godine, održana je promocija djela akademika, prof. dr. Arne Johana Vetlesena, a koja su prevedena sa norveškog na bosanski jezik.

O djelima akademika Vetlesena govorili su prof. dr. Rasim Muratović, direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i prevodilac sa norveškog na bosanski, kao i emeritus, prof. dr. Faik Uzunović, bivši ambasador Bosne i Hercegovine u Kraljevini Norveškoj.

Arne Johan Vetlesen (1960 -) je jedan od najpoznatijih norveških filozofa. Profesor je Političke filozofije na Univerzitetu u Oslu. Autor je trideset knjiga i stotina naučnih radova i eseja u kojima izučavao pojam zla.

Na prijedlog Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava profesoru Vetlesenu Univerzitet u Sarajevu je, 2015. godine, dodijelio Nagradu za mir i progres.

Arne Johan Vetlesen je markantna figura norveške naučne misli.

Vetlesen u svojim esejima o genocidu, za razliku od većine istraživača genocida, fokusira na žrtvi. On u svojim radovima posebno fokusira na intenciji prisutnoj danas da se žrtvama genocida, nameće krivnja (onim ubijenim) i sramota (onim preživjelim).

Tri su ključne ličnosti koje su uticale na Vetlesenov naučni opus. To su Jürgen Habermas, Emmanuel Levinas i Zygmunt Bauman.

U svojim djelima Vetlesen dokazuje da „to što se desilo u Bosni od 1992.-1995, nije bio rat. Bio je to genocid. Planirani etničko-religiozni i seksualni genocid. Genocid u Bosni je po Vetlesenu imao jednog glavnog agresora (ekstremne etno-religiozne srpske nacionaliste i jednu glavnu žrtvu civile Bošnjake.

Vetlesenovi naučni eseji su nastojanje da se nauka koristi za razumijevanje provala barbarstva i zapretanih zločinačkih instikata koji završavaju genocidom, a sve u cilju razumijevanja uzroka, ciljeva i razmjera genocida, te prevencije genocida kao zločina i zla najvišeg ranga.

Norveški filozof Vetlesen je kategoričan da žrtva ne može biti prisiljena da oprosti. Žrtva mora biti spremna da dobrovoljno da oprost, a počinilac ga mora prihvati samo kao poklon koji nije zaslužen. Ne postoji niko ko bi imao pravo prisiliti žrtvu na oprost, pa ni vjerski ni politički lider. "Niko nema pravo ni davati bilo kakvo uputstvo u tom smislu. To je isključivo pravo žrtve. Oprost nije obaveza žrtve niti je pravo počinioca. Šta god ta žrtva odlučila, niko je nema prava osuđivati ili hvaliti za to što je učinila", kategoričan je Vetlesen.

Prema mišljenju prof. Vetlesena, do pomirenja u Bosni i Hercegovini istinski ne može doći ukoliko počinioци ne priznaju ono što su počinili i ne iskažu javno kajanje za ono što su uradili. I tada, ako se to desi, niko nema pravo natjerati žrtvu da izvinjenje i prihvati. "Poznato mi je koliko se javlja poricanja i upravo ušutkivanje žrtava da govore o svemu onome što se dešavalо često može samo pogoršavati stvari, narušavati mogući postupak pomirenja. Razumljivo je da je veliki broj žrtava spreman zaboraviti sve što im se dešavalо zbog budućnosti. Ljudi su često svjesni da podsjećanje na te patnje može uzrokovati nove sukobe i nemir u društvu. Reći žrtvama da šute jednako je kao da se ponavlja iskustvo koje su proživjeli. Moralno je sumnjivo i psihološki neizdrživo da se to ostavi kao odgovornost samo žrtve, a ne samo zločinca, i to nikako ne može pomoći žrtvama."

Vetlesen smatra šokantnom činjenicom da se skoro ništa od onoga što se dešavalо, u period 1992 – 1995, ne uči u školama i da nije dio nastavnih programa. "Ako je to tako, onda je zaista sumorna budućnost jer historija nam pokazuje da negiranje, poricanje i zaborav nemaju posljednju riječ. U kulturi življenja gdje je negiranje i poricanje uobičajeno, ukoliko ljudi i dalje žele poricati, društvo dovodi do lažnog morala i jednog će momenta izaći na vidjelo, a reakcije mogu biti veoma burne i mogu biti opasne za budućnost tog Naroda." On je iznio i stav da zaista ne može doći do oprosta ukoliko počinilac sam ne prizna sve ono što je počinio i ne pokaže iskreno žaljenje. Ali i tada, ukoliko taj počinilac iskreno pokaže kajanje, ne može imati nikakva prava, ni u pravnom ni u moralnom smislu.

ZLOČIN BEZ KAZNE DJECU I STARCE POBILE SU KOMŠIJE: 31 GODINA OD STRAVIČNOG MASAKRA NAD JEZERSKIM BOŠNJACIMA

2. juni 2023. godine

Piše: Dr. sc. Amir Kliko

Izvor: [Patria](#)

Komandant 30. partizanske divizije Stanislav Galić naredio je 23. aprila 1992. formiranje 1. partizanske brigade. Za njenog komandanta imenovao je Milorada Vučaševića, oficira JNA rodom iz Srbije.

Komandno mjesto brigade bilo je u Šipovu. U njenom prvom bataljonu bili su jajački Srbi, u drugom šipovački i u trećem ključki. Za komandanta prvog bataljona imenovan je Jovo Trkulja, a za njegovog zamjenika Ljuban Jarčov.

Bataljonske čete bile su formirane po teritorijalnom principu. Komandir čete Jezero bio je Zdravko Simetić (kasnije Đoko Jokić), a komandir čete Brišići Dušan Malinović. Drugim bataljonom 1. partizanske brigade (šipovački) komandovao je Nedо Gvozdenac, a njegov zamjenik bio je Jovan Pekež. Od 1. septembra 1992. komandu nad ovim bataljom preuzeo je Milorad Ćirkо.

Sredinom maja jedinice JNA na prostoru Republike Bosne i Hercegovine su objedinjene s jedinicama srpske Teritorijalne odbrane i preimenovane u Vojsku Republike srpske. Tako je 30. partizanska divizija postala 30. krajiska divizija 1. Krajiskog korpusa VRs (raniji 5. korpus JNA). Vučašević je ostao na dužnosti komandanta 1. partizanske brigade do jula, a potom je na njegovo mjesto imenovan Slavko Čulić.

U noći 26/27. maj 1992. jedinice 1. partizanske brigade, ojačane srpskom milicijom, izvršile su kombinovani, artiljerijsko-pješadijski napad na braniće Jezera. Oko 4 sata ujutro 29. maja agresorske jedinice ponovo su izvele pješadijski napad. Do 2. juna srpske snage, iz pravca Šipova i Mrkonjić Grada, zauzele su Jezero. U napadu su sudjelovale čete Jezero i Brišići iz prvog bataljona 1. partizanske brigade, prva četa drugog bataljona 1. partizanske brigade, taktička grupa-1 iz Ključa

i 3. četa milicije za posebne namjene Centra službi bezbjednosti Banja Luka pod komandom Milana Suručića. U ovladavanju Jezerom srpske jedinice nisu imale gubitaka, ni ranjenih boraca. Zločin, koji su potom izvršile, nije mogao biti motiviran odmazdom.

Većina bošnjačkog stanovništva, koja se zatekla u Jezeru krajem maja, prebacila se tokom zadnjih majske noći čamcima preko jezera na sigurnu obalu Plive i izbjegla u Jajce. Nezaštićene Bošnjake Jezera, Ljoljića, Čerkazovića, Žaovina i drugih obližnjih sela u kojima su živjeli, a koji se nisu evakuirali, zločinci su bjesomučno i nekažnjeno ubijali. Tako su 2. i 3. juna ubili trideset i četvero civila (muškaraca, žena, staraca, starica i djece). Neki od njih ubijeni su u svojim naseljima, a neki odvođeni na druge lokacije i strijeljani. U porodici Ramić ubijeni su svi njeni članovi, otac Sulejman (1931), majka Ajša (1941), kćerka Zlatka (1963) i sedamnaestogodišnja kćerka Elvira (1975). U porodici Karahodžić ubijeni su članovi iz tri generacije, djed Adem (1928), njegov sin Nisvet (1955) i Nisvetov četrnaestogodišnji sin, dječak, Adnan (1978). Ubijeni su i Ademov mlađi brat Kasim (1943) i njegov trinaestogodišnji sin, dječak, Selvedin (1979). A ubijen je i Ademov stariji brat Muhamrem (1926). Ubijeni su i starica Behija Mulaosmanović (1923) i njen sin Salih (1951).

Najstariji ubijeni muškarac je Rasim Ribić (1908). S njim je ubijena i njegova supruga Fatma (1916). Ubijeni su i stariji supružnici Ibro (1909) i Ferida Zjajo (1910). Najstarija ubijena žena je Mevla Bešlić (1906), starica od 86 godina. Ubijeno je još osam staraca i starica: Adem Ribić (1912), Muho Ribić (1915), Muho Šuškić (1915), Aziz Balešić (1918), Zuhra Šuškić (1924), Hatidža Rešidović (1924), Hašima Ribić (1927), Safeta Ramić (1928) i Muradif Zahirović (1930).

Preostali ubijeni muškarci bili su starosti od 29 do 65 godina: Jasmin Žerić (1963), Senad Đukla (1959), Nihad Ribić (1954), Bakir Filipović (1943), Edhem Šuškić (1942), Gane Ahmečković (1938), Ahmet Plivac (1934) i Huso Ćosić (1933).

Gotovo svi ubijeni bili su u bliskim ženidbeno-rodbinskim vezama. Ovaj masakr jezerskih Bošnjaka najmasovniji je zločin po broju ubijenih osoba na jajačkoj opštini. S obzirom na starosnu i polnu strukturu i blisku uzajamnu rodbinsku povezanost žrtava, može se kazati kako je ovo primjer zločina genocida na jednom uskom geografskom prostoru. I sljedeći – po broju žrtava – masovni srpski zločin prema jajačkom civilnom stanovništvu ponovo se desio nad jezerskim Bošnjacima. Iz sela Ljoljići i Čerkazovići, kod Jezera, srpska vojska i milicija odvela je 10. septembra 1992. dvadeset i osmero Bošnjaka i strijeljala ih. Četvero ih je, iako teško ranjeno, preživjelo. Bez ranjavanja preživio je samo jedan dječak. Ponovo su žrtve bile članovi istih porodica, djeca, starci, žene i muškarci. Nekima od njih, bliži članovi porodice i rođaci ubijeni su 2. i 3. juna 1992. godine.

Nakon što su zločinci 2. i 3. juna ubili trideset i četvero jezerskih Bošnjaka, komanda 1. partizanske brigade formirala je radnu grupu - s Nikolom Udovičićem na čelu - i dala joj zadatak da utvrdi broj žrtava i okolnosti pod kojima su ubijeni. Radna grupa brzo je provela formalnu istragu u kojoj nije utvrdila čak ni lične podatke o žrtvama niti bilo šta u vezi s počiniocima zločina. Sastavila je i štur „izvještaj o stanju u Jezeru nakon akcije čišćenja.“ Izvještaj ima svega šest kratkih rečenica. U njemu je navedeno da se ne može utvrditi tačan broj zarobljenih lica, koja su potom ubijena, ali je radna grupa saznala da „se pominje cifra od 18 likvidiranih.“ Navodno nije mogla utvrditi ni „ko ih je zarobio, kome ih je predao, ko ih je saslušao ni ko ih je obezbjeđivao.“ Ubijeni su iz pješadijskog naoružanja. Pero Dević, komandir voda Ljoljići iz jezerske čete, izjavio je da na pravcu djelovanja njegovog voda nije bilo nikakvog oružanog otpora. Njegov vod zarobio „je četiri člana familije Ramić Sulejmana i predao ih jedinici iz Jezera da ih dalje sproveđe, naknadno su saznali da su

ubijeni.“ U izvještaju je naglašeno da su sve žrtve bile iz kategorije civilnog stanovništva. Iz ovog skromnog izvještaja, ipak se može vidjeti da su jezerske Bošnjake ubile njihove komšije srpske nacionalnosti.

To nije smetalo srpskoj propagandi da zarobljene - i potom ubijene - bošnjačke civile prikaže kao vojničke žrtve branioca Jezera. Banjalučki list Glas pisao je 5. juna da su žrtve navodno stradale u međusobnim oružanim obračunima.

Zločinci, koji su ubili jezerske Bošnjake 2. i 3. juna, nisu sudski procesuirani. Niko nije odgovarao iz srpske vojske ni po komandnoj dužnosti. Svi spomenuti komandanti i komandiri jedinica, koje su bile u Jezeru 2. i 3. juna, ostali su na svojim dužnostima i kasnije napredovali u VRs. Milorad Vukašević je početkom jula prekomandovan u vojsku takozvane Savezne republike Jugoslavije. Stanislav Galić ostao je na dužnosti komandanta 30. divizije do 10. septembra 1992., a potom je imenovan za komandanta Sarajevsko-romanijskog korpusa VRs. Na jajačkom bojištu ovладao je vještinom teroriziranja i ubijanja civila u selima i gradovima pod opsadom, te je stečeno iskustvo uspješno iskoristio za teroriziranje Sarajlija u opkoljenom Sarajevu. Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije osudio ga je 2006. na kaznu doživotnog zatvora zbog teroriziranja i ubijanja sarajevskih civila. Presuda ga nije opteretila i za brojne pojedinačne i masovne ratne zločine nad bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom - koje su pripadnici njegove divizije počinili na području opština koje su bile u njenoj zoni odgovornosti (Jajce, Šipovo, Mrkonjić Grad, Ključ i Donji Vakuf) u vrijeme dok je on njome komandovao - kao ni za teroriziranje i ubijanje jajačkih civila pod opsadom njegove divizije.

Jovo Blažanović preuzeo je od Galića komandu nad divizijom. Istog dana, nekoliko pripadnika 1. partizanske brigade (tada već preimenovane u 1. krajišku brigadu) - a kojom je u to vrijeme komandovao Slavko Čulić - izvršila je s nekoliko pripadnika srpske civilne milicije iz Jezera spomenuti masakr nad Bošnjacima iz jezerskih sela Loljići i Čerkazovići. Time je broj ubijenih jezerskih Bošnjaka povećan na pedeset i sedam civila. Među ubijenim Bošnjacima iz Ljoljića i Čerkazovića su i četiri dječaka. Dvojica su bili braća, Asmer (rođen 1977) i Adis Zobić (rođen 1983). Strijeljani su s majkom Fikretom. Njihov otac je teško ranjen, ali je ostao živ. Iz porodice Zobić ubijen je još jedan dječak, trinaestogodišnji Adnan, sa svojom nanom Đulom (1924), a iz kuće Bajramovića njegov vršnjak Sabahudin (1979). Strijeljanje je preživio dječak Mustafa Bajramović.

Za ovaj zločin, iako je u njemu sudjelovalo jedanaest zločinaca, osuđena su svega četverica (Zoran, sin Branka, Marić; Mirko, sin Mile, Pekez; Mirko, sin Špire, Pekez i Milorad, sin Ljupka, Savić). Pravosuđu Bosne i Hercegovine poznata su imena svih sudionika zločina. Navedena su u presudama osuđenim zločincima. Organizator zločina Jovo Jandrić nije dostupan pravosudnim organima Bosne i Hercegovine. Srpskim državljanstvom zaštićen je od izručenja bosanskohercegovačkom pravosuđu. Ni za ovaj zločin - kao ni za zločin 2. i 3. juna - niko nije odgovarao po komandnoj dužnosti. Da su srpski vojni i civilni organi adekvatno reagirali prema počiniocima zločina 2. i 3. juna u Jezeru - među kojima je vjerovatno bilo i onih koji su počinili zločin 10. septembra - vjerovatno se ovaj posljednji masakr ne bi ni desio. Međutim, odsustvo bilo kakve adekvatne reakcije tih organa i njihovih sankcija pokazalo je zločincima da mogu nekažnjeno ubijati nezaštićene i potpuno nedužne bošnjačke civile.

Od pedeset i sedam jezerskih žrtava sedmero je djece (jedna djevojčica i šest dječaka). Još jedan dječak je izveden na strijeljanje, ali je preživio.

KUKA U VIŠEGRADU: NAŠA JE OBAVEZA DA DOKUMENTIRAMO ZLOČINE, JER SMO TU DA BI BILI GLAS ŽRTVE I GLAS ISTINE

5. juni 2023. godine

Naša je obaveza da se sjećamo i pamtimo, da govorimo, pišemo i dokumentiramo zločine, jer smo tu da bi bili glas žrtve i glas istine. Naše današnje okupljanje je upravo borba za istinu, kao najvišu naučnu i civilizacijsku vrijednost - kazao je danas u svom obraćanju povodom 31. godišnjice od počinjenih zločina nad Bošnjacima u Višegradu doc. dr. Ermin Kuka, viši naučni suradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Naglasio je da je današnje okupljanje vid sjećanja svih naših, na genocidnoj osnovi, nevino ubijenih Bošnjaka Višegrada.

- U predmetima na Haškom tribunalu protiv zločinaca Milana Lukića i Sredoja Lukića, sudije su konstatirale kako je: "Višegrad bio podvrgnut jednoj od najnemilosrdnijih kampanja etničkog čišćenja u bosanskom sukobu... U roku od nekoliko sedmica iz opštine Višegrad je očišćeno gotovo cijelokupno nesrpsko stanovništvo!" U obrazloženju presude zločincu Milanu Lukiću naglašeno je da svi užasni zločini nad Bošnjacima, posebno spaljivanja živih civila, izdvajaju se po izopačenosti napada vatrom, očiglednoj proračunatosti i čistoj bezobzirnosti i surovosti", te "po stepenu boli i patnje koja je nanesena žrtvama dok su žive gorile" - naveo je on.

Dodao je da je upravo "recentna praksa Haškog tribunala, kao i domaćih sudova u Bosni i Hercegovini u predmetima ratnih zločina počinjenih na području Višegrada, ukazala da su ti zločini, a posebno zločini spaljivanja živih bošnjačkih civila na lomačama, bili pomno planirani i pripremani, a sve s ciljem potpunog uništavanja identiteta bošnjačkog naroda, čime je postala važan dokaz i osnov za međunarodnu i bosanskohercegovačku osudu genocidne i zločinačke velikosrpske ideologije u današnjem vremenu i kontekstu".

- I dok je gotovo cijeli svijet najoštrije i najrigoroznije osudio počinjene srpske zločine nad Bošnjacima Višegrada, s druge strane u samom gradu Višegradu se radi na permanentnom negiranju, falsificiranju, minimiziranju i zatiranju tragova zločina. Danas se u Višegradu pravosnažno presuđeni srpski zločinci slave kao heroji i spasioci srpstva, njima u čast se crtaju murali i podižu biste, imaju

veliki ugled u čaršiji i društvu - istaknuo je Kuka.

Podsjetio je da Višegrad 1992. godine prošao pakao, a da je mnogo onoga što Rusi agresijom danas rade u Ukrajini, bilo provođeno na malom prostoru Višegrada.

- Podsjetit će samo na činjenicu da su ruski dobrovoljci (Kozaci) koji su se borili na strani srpskih oružanih formacija, 12. januara 1993. godine izvršili napad na selo Tvrtkovići. Napadom je komandovao Aleksandar Zagrebov. Operacija na selo Tvrtkovići nazvana je "spaljena zemlja". Selo je u potpunosti opljačkano i spaljeno. Indikativno je da je, prema nedavnoj izjavi jednog od komandanta ukrajinske vojske, ruska vojska u invaziji na Ukrajinu počela primjenjivati upravo taktiku "spaljene zemlje" u istočnom ukrajinskom gradu Bahmutu. Dakle, tu taktiku su primjenjivali i početkom 1993. godine u Bosni i Hercegovini, i to na primjeru mnogo manjeg naseljenog mjesta - naveo je Kuka.

Naglasio je da je "žalosna činjenica da je samo zločinac Milan Lukić do sada pravosnažno presuđen za zločin spaljivanja živih bošnjačkih civila na Bikavcu, 27. juna 1992. godine".

- Nemoguće je bilo da je samo jedan čovjek mogao to učiniti, sve pripremiti i provesti. Prema izjavi jedine preživjele Zehre Turjačanin, zločinac je govorio: "Dajte mi još Muslimana", kako bi ih što više spalio - kazao je on.

Ukupno je za počinjene zločine nad Bošnjacima u Višegradu pravosnažno presuđeno 19 srpskih zločinaca, na 246 godina zatvora, uključujući i jednu doživotnu kaznu. Osam presuda je za zločin silovanja i seksualnog zlostavljanja Bošnjakinja u Višegradu. Od njih 19, samo je jedan priznao krimicu, a ostali su uporno, i pored svih dokaza, negirali da su učestvovali u zločinima.

- Zbog toga, danas imamo situaciju da se i nakon 31 godine traga za posmrtnim ostacima mnogih ubijenih višegradske Bošnjake. Veliki broj njih još nikada nije pronađen i dostojno ukopan. Komšije Srbi u Višegradu, koji su živjeli ovdje u tom periodu i svjedočili svim tim događajima, ni nakon toliko vremena ne žele prekinuti dugogodišnji sramni zavjet šutnje. Ne žele reći i otkriti šta je sa posmrtnim ostacima žrtava. Na taj način i sami postaju dio mašinerije koja, i u vremenu mira, nastoji provesti sve ono što se agresijom nije do kraja provelo. A to je Višegrad učiniti isključivo srpskim gradom, gdje ništa u njemu neće podsjećati na Bošnjake, na bošnjački identitet koji je bio osnova razvoja grada i prijeratnog multietničkog bića - naglasio je Kuka.

Ukazao je na činjenicu da su radikalne promjene u demografskoj strukturi stanovništva u Višegradu u vrijeme i nakon izvršene agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, direktna posljedica i rezultat agresije i počinjenog genocida nad Bošnjacima. Bošnjaka je danas 12.428 ili 92,3% manje nego 1991. godine.

- Nesigurnost, česti fizički napadi na ljude koji su se vratili na svoja prijeratna ognjišta, prijetnje i diskriminacija u raznim poljima, a posebno u negiranju identitetskih karakteristika Bošnjaka i njihovo stalno propagandno dehumaniziranje utječe negativno na ionako mali broj Bošnjaka u Višegradu. U miru se, dakle, nastavio kontinuitet razbijanja države i društva drugim metodama, različitim oblicima pritisaka, diskriminacije i segregacije. Ni izmjena Krivičnog zakona nije zaustavila negiranja genocida. Sve navedeno u konačnici ne donosi ništa dobro ni za stanovništvo uopće, bez obzira na nacionalni predznak, što se može vidjeti iz pojedinih demografskih pokazatelja koji su danas prisutni - poručio je, između ostalog, Kuka.

(Preporod.info)

DR. HIKMET KARČIĆ BORAVIO NA UNIVERZITETU REGENSBURG

12. juli 2023. godine

Tokom maja mjeseca 2023. godine, dr. Hikmet Karčić, naučni saradnik na Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava boravio je u na istraživačkom projektu na Leibniz Institutu za istočnu i jugoistočnu evropu (Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung) pri Univerzitetu Regensburg. Tokom boravka učestvovao je u istraživanju "Rijeka Drina kao mjesto sjećanja" i čija je preliminarna istraživanja predstavio na međunarodnoj konferenciji The Transnational History and Memory of World War II crimes in Croatia, Bosnia and Herzegovina, Slovenia and the northern Adriatic "Transnacionalna povijest i sjećanje na zločine Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Sloveniji i sjevernom Jadranu".

NAJMLAĐA ŽRTVA JE BILA BEBA STARA DVA DANA! DŽUBUR-MEHIĆ I KUKA O ZLOČINU POČINJENOM U VIŠEGRADU

16. juni 2023. godine

Gostovanje višeg naučnog saradnika Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, dr. Ermina Kuke, na Hayat TV možete pogledati na [ovom linku](#).

INSTITUT ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI: MUZEJ NA MJESTU LOGORA IZRUGIVANJE ŽRTVAMA

21. juni 2023. godine

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu smatra da bi gradnja muzeja HVO-a na mjestu logora "Heliodrom" u Mostaru "bila izrugivanje svim žrtvama koje su preživjele zločin i dan danas proživljavaju različite vrste tortura".

Dobri budući odnosi

- Smatramo važnim da se poduzmu sve radnje i spriječi bilo kakva gradnja na mjestu na kojem je u periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu bio koncentracioni logor, zbog činjenice da takva gradnja ide na štetu svih žrtava agresije u periodu 1992-1995. ali i svih građana Bosne i Hercegovine, kao i dobrih budućih odnosa među narodima u Bosni i Hercegovini - navodi se.

U saopćenju za javnost ističu da Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu reagira na vijest da je na lokalitetu logora "Heliodrom" u Mostaru već započela gradnja muzeja HVO-a, koji finansira državni budžet Republike Hrvatske uz sufinsaniranje Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine.

Kako podsjećaju, planirano je da muzej HVO-a bude smješten u zgradi u kojoj je bilo stacionirano zapovjedništvo logora "Heliodrom", a muzejsku postavku činile bi vojne i kulturno-historijske zbirke. "Čin revizionizma"

- Očito je da je izgradnja muzeja HVO-a na toj lokaciji čin revizionizma te prekrajanja i falsifikovanja utvrđenih historijskih i sudskih činjenica. Nedopustivo je i neprimjereno da se, na mjestu počinjenog i Međunarodnim sudom za ratne zločine presuđenog ratnog zločina, vojsci HVO-a i HV Republike Hrvatske, koja je sudjelovala u organizovanju i činjenju zločina nad civilnim stanovništvom, već podiže muzej i to na mjestu gdje je u periodu od druge polovine 1992. do sredine 1994. bio koncentracioni logor "Heliodrom". S druge strane, smatramo da se radi o provokaciji prema svim žrtvama, koji su prošli kroz ratne torture logora u Bosni i Hercegovini u periodu od 1992-1995. - naglašeno je.

Kako navode iz Instituta, 9. maja 1993. u okviru napada HVO-a na Mostar pripadnici HVO-a izvršili su masovno hapšenje civilnog stanovništva iz dijela grada na desnoj obali rijeke Neretve u Mostaru gdje su, osim domicilnog stanovništva, bile smještene i izbjeglice najvećim dijelom s područja Podveležja i Nevesinja. Civili su odvedeni u logor "Heliodrom".

- U izvještajima HVO-a navedeno je da su, još u drugoj polovini 1992. godine u "Heliodromu", zatočavani civili bošnjačke i srpske nacionalnosti, a odvodili su ih na prisilni rad za potrebe HVO-a. Rješenjem o utemeljenju od 3. septembra 1992. godine, koje je potpisao Bruno Stojić ministar obrane HVO-a, nedugo kasnije (22. septembra) uspostavljen je centralni vojni zatvor za područje Hrvatske zajednice Herceg Bosne u sastavu kasarne Heliodrom.

Uhapšeno i zatočeno 6.000 Bošnjaka

Prema podacima Komisije za socijalnu zaštitu i humanitarnu pomoć, samo do 30. juna 1993. godine, uhapšeno je i zatočeno 6.000 Bošnjaka. Među njima je bilo nekoliko stotina Srba i pripadnika VRS-a, ali i "nelojalnih Hrvata". U isti logor dovođeni su i logoraši iz drugih logora HVO-a. Obzirom da se broj logoraša svakog dana povećavao, teško je utvrditi konačan broj - ističe se.

Kako naglašavaju, u logorima HVO-a vršeni su zločini nad logorašima. Korišteni su za prisilni rad, razminiranje minskih polja, kao živi štit prilikom napada pripadnika HVO-a na borbene položaje ARBIH, izvlačenje povrijeđenih ili poginulih pripadnika tokom njihovih ofanziva, gradnju kuća i čišćenje kuća Hrvata, za kopanje tranšea i rovova, kopanje grobova i mnoge druge prisilne rade.

- Vođeni su uglavnom na Bunu, Bakinu Luku, Raštane, Soviće, Risovac i u druga mjesta zapadne Hercegovine. Kao najteža mjesta za rad bili su „sektor Vinka Martinovića Štele“, od Doma zdravlja do HIT-a, „sektor Benita Sesara“ od Šemovca do Doma zdravlja i rad u Šantićevu ulici. Za život zarobljenika posebno je bio kritičan i odlazak na prostor Bijelog Polja, gdje je svaki puta na radovima neko od zarobljenika ubijen. Događalo se i da dođe do bjekstva logoraša, nakon čega bi bili maltretirani drugi logoraši - ističe se. Zločin protiv čovječnosti

Prema Izvještajima Uprave Vojne policije, u Heliodromu su se logoraši nalazili i nakon potpisanih Vašingtonskog sporazuma, a prema Izvješću od 17. aprila 1994. zabilježeno je brojno stanje od 228 logoraša.

- Pred međunarodnim sudom u Den Haagu osuđen je vrh Herceg Bosne (Jadranko Prlić, Bruno Stojić, Slobodan Praljak, Milivoj Petković, Valentin Čorić, Berislav Pušić Mladen Naletilić Tuta, Vinko Martinović Štela), koji su znali za logore i mučenja u tim logorima a nisu ništa poduzeli da to spriječe, već su podsticali radnje koje su dovele do zločina protiv čovječnosti. Pred domaćim sudovima osuđeno je, također nekoliko pripadnika HVO-a, na višegodišnje kazne zatvora za zločine protiv čovječnosti u logoru "Heliodrom" - saopćeno je iz Instituta.

Izvor: [Avaz.ba](#)

SRAMNA REVIZIJA PROŠLOSTI

22. juli 2023. godine

Na vijest da se na lokalitetu logora Heliodrom u Mostaru već počeo graditi muzej HVO-a koji finansira državni budžet Republike Hrvatske uz sufinansiranje Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, u aprilu 2023. reagirala je viša naučna saradnica našeg Instituta dr. sc. Zilha Mastalić Košuta, a njena reakcija objavljena je u listu Oslobođenje Na(kon) vijest(i) o gradnji muzeja HVO-a: Historijske i sudske činjenice o logoru Heliodrom.

Ovaj put Institut reagira nakon posljednjih izjava Dragana Čovića, koji u izgradnji ovog muzeja ne vidi ništa sporno. Čović minimizira značaj tog lokaliteta za žrtve, a pogotovo je to sramno u svjetlu činjenice da je i on sam, kako je navedeno, bio "korisnik logora Heliodrom".

Podsjećanja radi, muzej HVO-a planiran je u zgradi u kojoj je bilo stacionirano zapovjedništvo logora Heliodrom, uz muzejsku postavku koju bi činile vojne i kulturno-historijske zbirke. Potpuno je očito da je izgradnja muzeja HVO-a na ovoj lokaciji čin revizionizma te prekrajanja i falsifikovanja utvrđenih historijskih i sudske činjenica. Nedopustivo je i neprimjereno da se na mjestu počinjenog i Međunarodnim sudom za ratne zločine presuđenog ratnog zločina, vojsci HVO-a i HV-a Republike Hrvatske koja je sudjelovala u organizovanju i činjenju zločina nad civilnim stanovništvom već podiže muzej, i to na mjestu gdje je od druge polovine 1992. pa do sredine 1994. bio koncentracioni logor Heliodrom. S druge strane, smatramo da se radi o provokaciji prema svim žrtvama koje su prošle kroz ratne torture logora u BiH od 1992. do 1995.

Kako je u prethodnoj reakciji objavljeno, 9. maja 1993. u okviru napada HVO-a na Mostar, pripadnici HVO-a su izvršili masovno hapšenje civilnog stanovništva iz dijela grada na desnoj obali rijeke Neretve u Mostaru, gdje su, pored domicilnog stanovništva, bile smještene i izbjeglice, najvećim dijelom sa područja Podveležja i Nevesinja. Civili su odvedeni u logor Heliodrom. U izvještajima HVO-a navedeno je da su još u drugoj polovini 1992. u Heliodromu zatočavani civili bošnjačke i srpske nacionalnosti, koji su odvođeni na priljubljene radove za potrebe HVO-a. Rješenjem o utemeljenju od 3. septembra 1992, koje je potpisao Bruno Stojić, ministar obrane HVO-a, nedugo

kasnije, 22. septembra uspostavljen je Centralni vojni zatvor za područje Hrvatske zajednice Herceg-Bosne u sastavu kasarne Heliodrom.

Prema podacima Komisije za socijalnu zaštitu i humanitarnu pomoć, samo do 30. juna 1993. uhapšeno je i zatočeno 6.000 Bošnjaka. Među njima je bilo nekoliko stotina Srba i pripadnika VRS-a, ali i "nelojalnih Hrvata". U isti logor dovođeni su i logoraši iz drugih logora HVO-a. S obzirom na to da se broj logoraša svakog dana povećavao, teško je utvrditi konačan broj.

U logorima HVO-a vršeni su zločini nad logorašima. Korišteni su za prisilni rad, za razminiranje minskih polja, kao živi štit prilikom napada pripadnika HVO-a na borbene položaje ARBiH, izvlačenje povrijeđenih ili poginulih pripadnika tokom njihovih ofanziva, gradnju kuća i čišćenje kuća Hrvata, za kopanje tranšea i rovova, kopanje grobova i mnoge druge prisilne rade. Vođeni su uglavnom na Bunu, Bakinu luku, Raštane, Soviće, Risovac i u druga mjesta zapadne Hercegovine. Najteža mjesta za rad bila su "sektor Vinka Martinovića Štele", od Doma zdravlja do HIT-a, "sektor Benita Sesara" od Šemovca do Doma zdravlja i rad u Šantićevoj ulici. Za život zarobljenika posebno je bio kritičan i odlazak na prostor Bijelog Polja, gdje je svaki put na radovima neko od zarobljenika ubijen. Događalo se i da dođe do bjekstva logoraša, nakon čega bi bili maltretirani drugi logoraši.

Prema izvješćima Uprave Vojne policije, u Heliodromu su se logoraši nalazili i nakon potписанog Vašingtonskog sporazuma, a prema izvješću od 17. aprila 1994. zabilježeno je brojno stanje od 228 logoraša.

Pred Međunarodnim sudom u Den Haagu osuđen je vrh Herceg-Bosne (Jadranko Prlić, Bruno Stojić, Slobodan Praljak, Milivoj Petković, Valentin Ćorić, Berislav Pušić, Mladen Naletilić Tuta, Vinko Martinović Štela) koji je znao za logore i mučenja u njima, a nije ništa poduzeo da to sprijeći, već je podsticao radnje koje su dovele do zločina protiv čovječnosti. Pred domaćim sudovima osuđeno je također nekoliko pripadnika HVO-a koji su osuđeni na višegodišnje kazne zatvora za zločine protiv čovječnosti u logoru Heliodrom.

Smatramo veoma važnim da se poduzmu sve radnje i sprječi bilo kakva gradnja na mjestu na kojem je u periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu bio koncentracioni logor, zbog činjenice da takva gradnja ide na štetu svih žrtava agresije u periodu 1992-1995, ali i svih građana BiH, kao i dobrih budućih odnosa među narodima u BiH. Smatramo da bi ova gradnja bila izrugivanje svim žrtvama koje su preživjele zločin i dan-danas proživljavaju različite vrste tortura. Takve radnje mogu se komotno uporediti i sa idejom da Nijemci traže izgradnju muzeja nacistima na mjestu logora Auschwitz. Zar to ne predstavlja absurd?

Autor: Prof. dr. Rasim Muratović, Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

Izvor: Oslobodjenje.ba

ZAVJET ŠUTNJE, NEPRAVDA I ČEKANJE: 31. GODIŠNICA MONSTRUZNOG SPALJIVANJA CIVILA U VIŠEGRADU

27. juli 2023. godine

Ovaj krvavi zločinački pir počinjen je 13 dana nakon monstruoznog spaljivanja civila u Pionirskoj ulici u Višegradi, 14. juna 1992. godine. Lomaču na Bikavcu preživjela je samo jedna osoba, Zehra Turjačanin.

“Zločin spaljivanja živih bošnjačkih civila na Bikavcu, kao i niz drugih pojedinačnih i masovnih zločina nad Bošnjacima su dokaz počinjenog genocida nad Bošnjacima u Višegradi i Republici Bosni i Hercegovini. Najmlađa žrtva je bilo dijete od godinu dana, a najstarija 88 godina. Ovaj zločin, zajedno sa “živom lomačom” u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. godine, predstavlja jedan od najstrašnijih, monstruoznih i kolosalnih ratnih zločina koji su srpske oružane formacije počinile tokom agresije i genocida u Republici Bosni i Hercegovini i jedan od najokrutnijih zločina poslije Drugog svjetskog rata na tlu Europe”, podsjeća Bakira Hasečić, predsjednica Udruženja “Žena-žrtva rata”.

Dokumentiranje zločina

Udruženje je ove godine u saradnji sa autorom Erminom Kukom izdalo Naučnu monografiju “Živa lomača - Bikavac u Višegradi (27. juli 1992)”, da bude trajan dokument i podsjetnik tog zločina.

Kuka, viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava podsjeća da su bošnjački civili, žene, djeca i starije osobe, uoči jednog od najvećih pravoslavnih blagdana Vidovdana dovedeni u kuću Mehe Aljića na Bikavcu. Za žrtve je, umjesto obećane razmjene, pripremljena klopka, a u paklu koji je uslijedio bile su potpuno bespomoćne.

“Srpski zločinci, predvođeni zločincem Milanom Lukićem su u kuću zatvorili 72 bošnjačka civila. Lukić je lično tražio da mu se dovede što više civila, a svi izlazi iz kuće bili su zatvoreni. Izvršen je monstruozni zločin u cilju velikosrpskog projekta pokolja, istrebljenja masovnog progona Bošnjaka iz Višegrada i doline rijeke Drine”, podsjeća Kuka.

Izvršioci zločina su najprije pucali po kući, a potom su bacili bombe, a nakon toga zapaljivu materiju od koje je nastao plamen.

“Utvrđen je i poznat identitet za 45 žrtava, dok za preostale žrtve ni 31 godinu nakon zločina nisu poznati podaci, osim da su bili civilni bošnjačke nacionalnosti. Većina žrtava monstruoznog zločina na Bikavcu bila je iz Višegradske župe, samo iz sela Velike Gostilje bile su 23 osobe. Iz sela Prelovo u ovoj kući je zapaljena Mina Vilić (supruga Hamdije) sa troje maloljetne djece ispod deset godina (Nihada, Nihad i Zineta). Od poznatih žrtava, najmlađa je jednogodišnji Ensar, sin Esada Tufekčića. Spaljena je i Esadova petogodišnja kćerka Elma. Četvero djece je mlađe od dvije godine, a ukupno je spaljeno 16 djece. Najstarija žrtva je Tija Šabanović, koja je u trenutku spaljivanja imala 88 godina. Prosječna starost žrtva je oko 30 godina”, kaže Kuka.

Foto: E. A./Klix.ba

Sramni zavjet šutnje

Narednog jutra, 28. juna, na Vidovdan, u blizini spaljene kuće na Bikavcu bio je zastrašujući prizor, ostaci zgarišta, a u zraku se osjećao stravičan zadah spaljenih ljudskih tijela. Zehra Turjačanin je jedina preživjela ovo spaljivanje. Uspjela je razbiti manji prozor s gornje strane kuće, izaći i spasiti se iz pakla. Svjedočila je o užasnom zločinu. Ona je u vatri zadobila opekotine trećeg stepena.

“Ovakvi stravični zločini samo su nastavak okrutnosti učinjenih u Drugom svjetskom ratu muslimanskom stanovništvu budući da su i u tim tragičnim vremenima četnici činili brojne zločine. I tada su zatvarali muslimane u kuće, u njih ubacivali ručne bombe, a potom od tih kuća činili vatrene buktinje. U slučaju živih lomača u Višogradu zabrinjava dugogodišnji sramni zavjet šutnje, kako izvršilaca ovog gnusnog zločina, tako i svih komšija Višegrađana srpske nacionalnosti. Nemoguće je bilo učiniti tako gnusne i monstruoze zločine spaljivanja, planirane i organizirane, a da samo nekolicina pojedinaca (izvršilaca) zna za to”, smatra Kuka.

Za zločin na Bikavcu pravosnažnom presudom Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju u Hagu osuđen je jedino zločinac Milan Lukić na doživotnu kaznu zatvora. Sredoje Lukić, kao i Oliver Kršmanović za ovaj zločin nisu odgovarali, jer sudovi nisu mogli utvrditi njihovo prisustvo, iako je Haško tužilaštvo, odnosno Tužilaštvo Bosne i Hercegovine tražilo da ih se pravosnažno presudi za učešće i u navedenom zločinu.

“Nezamislivo je da je samo jedna osoba mogla počiniti ovakav zločin, pripremiti, do u detalje organizirati i provesti. Pretresno vijeće nije utvrdilo, van razumne sumnje, da je navedenom zločinu prisustvovao i Sredoje Lukić. Također, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je za ovaj zločin teretilo i zločinca Olivera Krsmanovića. Međutim, nevjerovatna je konstatacija Apelacionog vijeća Suda Bosne i Hercegovine, u Drugostepenoj presudi protiv zločinca Olivera Krsmanovića, u kome stoji da “učešće i uloga optuženog Krsmanovića u cijelom događaju nije do kraja razjašnjena””, kaže Ermin Kuka.

Glas u ime žrtava

Dodaje da je obaveza preživjelih sjećanje i pamćenje, te dokumentiranje zločina.

“Jer smo tu da bi bili glas žrtve i glas istine. Naše pamćenje i podsjećanje je upravo borba za istinu, kao najvišu naučnu i civilizacijsku vrijednost”, kaže Kuka.

Iz Udruženja “Žena –žrtva rata” poručuju da je njihova misija čuvanje ovakvih događaja od zaborava uz poruku da se zlo nikada i nikome ne ponovi, međutim da vlasti manjeg bosanskohercegovačkog entiteta i općine Višegrad pokušavaju i danas, na sve moguće načine, odbaciti pravdu, sakriti istinu i izbrisati pamćenje o agresiji i genocidu u Višegradi i Republici Bosni i Hercegovini. Podsjećaju također da posmrtni ostaci žrtava ni do danas nisu pronađeni i dostojno ukopani.

Izvor: [Klix.ba](#)

DIREKTOR INSTITUTA ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA, PROF. DR. RASIM MURATOVIĆ, UČESTVOVAO U RADU MEĐUNARODNE KONFERENCIJE PREVODILACA IZ CIJELOG SVIJETA

2. juli 2023. godine

U periodu od 26. do 28. juna 2023. godine, NORLA *Norwegian Literature Abroad*, organizovao je Međunarodnu konferenciju prevodilaca iz cijelog svijeta, a pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške. Konferencija, koja je održana u Oslu, je okupila 150 prevodilaca iz 50 zemalja koji prevode knjige različitih žanrova sa norveškog na gotovo sve jezike svijeta (arapski, bosanski, bugarski, kineski, češki, danski, engleski, francuski, hebrejski, hindu, hrvatski, italijanski, japanski, latvijski, litvanski, nizozemski, njemački, portugalski, poljski, rumunski, ruski, srpski, slovački, španski, turski, ukrajinski...).

Pomenuta konferencija je bila prilika da se prevodioci iz cijelog svijeta međusobno upoznaju i razmijene iskustva i planove vezane za prevođenje.

Jedini predstavnik iz Bosne i Hercegovine na ovoj konferenciji bio je prof. dr. Rasim Muratović, direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu. Prof. dr. Rasim Muratović je do sada preveo 14 knjiga sa norveškog i jednu knjigu sa danskog na bosanski, među kojima su i:

Henrik Ibsen: NORA – Ett dukkeheim.NORA – Lutkina kuća – Drugo izdanje -.2022. BH MOST Sarajevo.

Arne Johan Vetlesen, Rasmus Willig: Hvad skal vi svare?. Šta da odgovorimo našoj djeci?. 2020. Univerzitet u Sarajevu – Fakultet za upravu.

Arne Johan Vetlesen: Smerte. Bol. 2020. Minex Zenica.

Arne Johan Vetlesen: Nytt klima – Miljøkrisen i samfunnskritisk lys. Gyldendal Norsk Forlag, AS 2008. Nova klima – Ekološka kriza u svjetlu društvene kritik. 2019. Minex Zenica.

Nils Johan Lavik i Nora Sveaass: Politisk psykologi. Pax Forlag, 2005. Politička psihologija. 2018. Univerzitet u Sarajevu - Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Arne Johan Vetlesen: Studier om ondskap. Universitetsforlaget, 2014. Studije o zlu. 2017. Univerzitet u Sarajevu - Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Grete Brochmann: Hva er innvandring. Universitetsforlaget, 2006. Šta je migracija. 2016. Univerzitet u Sarajevu - Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Øyvind Østerud: Hva er krig. Universitetsforlaget, 2009. Šta je rat. 2016. Univerzitet u Sarajevu - Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Paul Moxnes: Hva er angst. Universitetsforlaget, 2009. Šta je strah. 2015. Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Irene Levin: Hva er sosialt arbeid. Universitetsforlaget, 2004. Šta je socijalni rad. 2015. Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Arne Johan Vetlesen: Hva er etikk. Universitetsforlaget, 2004. Šta je Etika. 2014. Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Påla Repstada: Hva er sosiologi. Šta je sociologija. 2014. Fojnica d.o.o. Fojnica.

Kjell Arild Nilsen: Milošević i krig og i Haag – en dokumentasjon. Cypress Forlag, 2007. Milošević u ratu i Haagu - dokumentacija. 2013. Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Henrik Ibsen: NORA – Ett dukkeheim.NORA – Lutkina kuća – Prvo izdanje -.2005. BH MOST Sarajevo.

Gunnar Stålsett: Hva er da et menneske – tekster til tro og tanke. Šta je onda čovjek – Tekstovi za vjeru i razmišljanje.2005. Sejtarija Sarajevo.

Thomas Hylland Eriksen: Bak fiende bilde – Islam og verden etter 11. septembar. Cappelen, 2002. Paranoja globalizacije - Islam i svijet poslije 11. septembra 2001.. 2002. Sejtarija, Sarajevo.

DIREKTOR INSTITUTA ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA, PROF. DR. RASIM MURATOVIĆ, UČESTVOVAO U RADU OKRUGLOG STOLA U KLADNU

2. juli 2023. godine

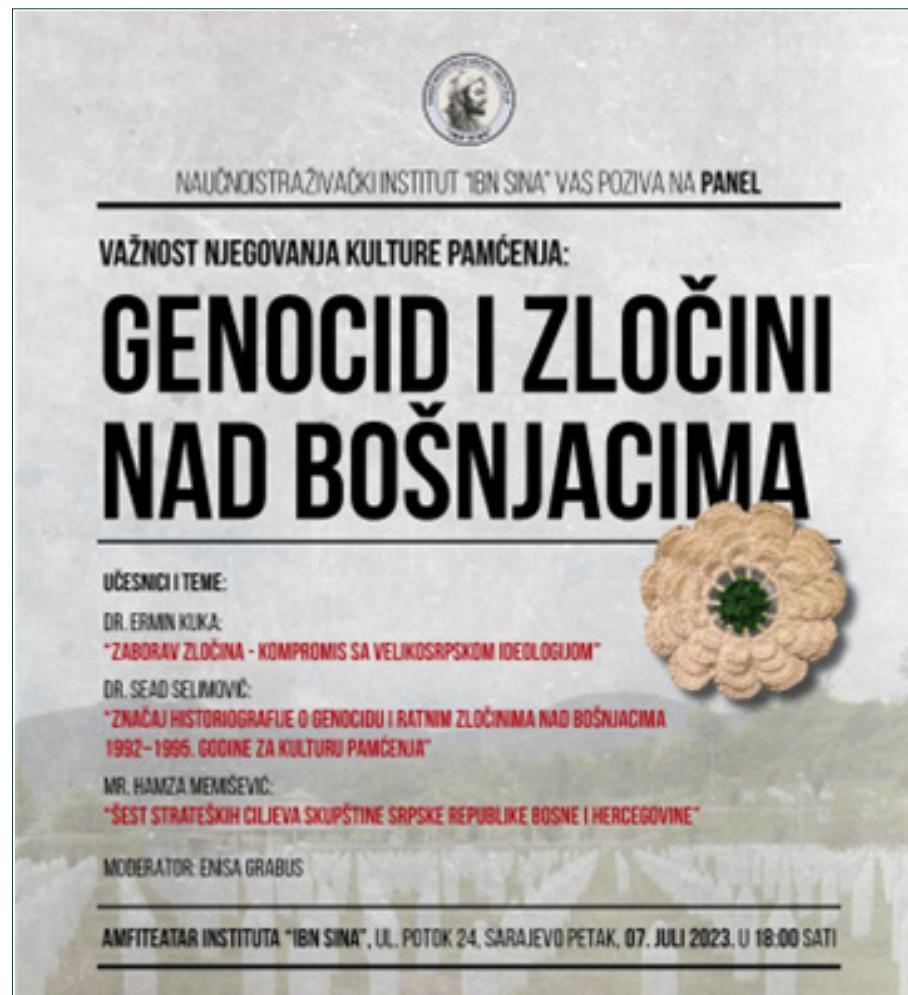
Dana 30. juna 2023. godine, direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, prof. dr. Rasim Muratović, je u svojstvu urednika Zbornika sažetaka i moderatora, učestvovao u radu Okruglog stola: *Tito i Bosna i Hercegovina: Razgovor s rukovodstvom NOP-a za Bosnu i Hercegovinu na Plahovićima kod Kladnja 1943.*

Okrugli sto, na kojem je učestvovalo 15 izlagača, imao je za cilj otvaranja novih perspektiva proučavanja boravka Josipa Broza Tita u Kladnju i njegovim razgovorom s rukovodstvom Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu. Diskusija o važnosti ovog razgovora u Plahovićima važna je posebno u kontekstu suprotstavljanja savremenim revizionističkim pogledima na Drugi svjetski rat.

**POZIV NA PANEL: "VAŽNOST NJEGOVANJA KULTURE PAMĆENJA:
GENOCID I ZLOČINI NAD BOŠNJACIMA"**

3. juli 2023. godine

Panel "Važnost njegovanja kulture pamćenja: Genocid i zločini nad Bošnjacim" a koju organizuje Naučnoistraživački institut "Ibn Sina" održat će se u petak, 7. jula 2023. godine u 18h.

Učesnici i teme:

Dr. Ermin Kuka: „Zaborav zločina - kompromis sa velikosrpskom ideologijom”

Dr. Sead Selimović: „Značaj historiografije o genocidu i ratnim zločinima nad Bošnjacima 1992-1995. godine za kulturu pamćenja,,

Mr. Hamza Memišević: „Šest strateških ciljeva skupštine srpske republike Bosne i Hercegovine“

U BIHAĆU PROMOVIRANA KNJIGA “NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE”

4. juli 2023. godine

U organizaciji Univerziteta Bihać, Islamskog pedagoškog fakulteta i Udruženja Život, u Bihaću je večeras održana promocija knjige "Nastanak Republike Srpske" autora dr. Hikmeta Karčića, dr. Jasmina Medića i dr. Muamera Džananovića. Knjiga se bavi pitanjem zločina počinjenih tokom rata u Bosni i Hercegovini u periodu 1992-1995. godina i kako je došlo do formiranja institucija entiteta Republika Srpska.

Fokus knjige je kako sam podnaslov kaže, na regionalizaciji i strateškim ciljevima u kontekstu formiranja autonomnih oblasti u Bosni i Hercegovini, koje su u periodu 1991-1992. godina postale Republika Srpska.

- Mi u našoj knjizi, ustvari, pokazujemo da je 9. januar završetak prve faze osnivanja Republike Srpske. Ono što se inače u našem kolektivnom narativu naziva da je to dan početka genocida, mi smatramo da je 9. januar samo završetak institucionalne pripreme, dakle formiranje posebnih službi, agencija i organa koji su onda iz toga sproveli zločine i genocid na području cijele Bosne i Hercegovine. Na osnovu sudskih presuda možemo reći da je Republika Srpska genocidna tvorevina, jer to je jedna kompletan teritorija koja je osnovana na osnovu etničkog čišćenja teritorije, sistema logora, masovnih zločina i silovanja, te je to neki logičan zaključak iz svega toga – pojašnjava dr. Hikmet Karčić, jedan od autora knjige.

Sve knjige koje se na ovu temu pišu u Bosni i Hercegovini, uglavnom se bave pitanjem zločina, te su autori primjetili da nedostaje jedan bitan segment a to su pripreme koje su dovele do rata i agresije. To je ujedno i bio motiv da se detaljnije i na naučnom nivou pozabave tim pitanjem.

- Djelo je napisano na osnovu primarne arhivske građe i jako važnih dokumenata. Dakle, ono je naučno i to je ono što je bio naš primarni cilj i naša vodilja kroz pisanje ovog djela. U njemu se nalazi

brojna dokumentacija, primarno Srpske demokratske stranke ali i brojni drugi dokumenti koji su bili neophodni da bi smo postigli željeni cilj, a primarni cilj je bio želja da naučnoj i široj javnosti, kako u zemlji, tako i u inostranstvu, objasnimo taj fenomen 9. januara koji se veliča i slavi, te smo u toj primarnoj i početnoj ideji željeli da se fokusiramo samo na taj događaj. Onda smo objedinjujući ta svoja saznanja, procijenili da bi dobro bilo da fokus djela bude na cijeloj 1991. godini do 12. maja 1992. godine jer su, po nama, do tada finalizirani svi politički i vojni, odnosno svi politički ciljevi javno objavljeni – ističe dr. Muamer Džananović, također jedan od autora knjige.

Dodaje, kako je 1991. godina važna iz razloga što je u njoj, a što se može vidjeti kroz ovu knjigu, iskazana genocidna namjera koja je jako važna i teško dokaziva, te da su je oni uspjeli dokazati kroz dokumentaciju i presretnute razgovore srpskih političkih lidera iz Bosne i Hercegovine i Srbije, kao i teritorijalne velikosprske pretenzije prema BiH koje traju i danas, ali i antiislamizam i jednu neverovatnu mržnju prema islamu i svemu islamskom.

Izvor: [Faktor.ba](#)

AUTORI KNJIGE “NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE: OD REGIONALIZACIJE DO STRATEŠKIH CILJEVA (1991-1992)” U POSJETI PREMIJERU UNSKO-SANSKOG KANTONA

6. juli 2023. godine

Mustafa Ružnić, premijer Unsko-sanskog kantona primio je danas Muamera Džananovića, Hikmeta Karčića i Jasmina Medića, koautore knjige “Nastanak Republike Srpske” i dekana Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću Hajrudina Hodžića.

U organizaciji Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću je organizovana promocija knjige “Nastanak Republike Srpske”, izdanja Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu.

U razgovoru sa premijerom USK autori su naveli da je knjiga rezultat njihovih višegodišnjih interdisciplinarnih istraživanja i naučni odgovor na sve učestalije pokušaje prekravanja historije, relativiziranja i negiranja zločina.

- Politika Krajine uvek je bila i biće vođena primarnim ciljem - očuvanja naše države BiH i zato je rad mladih naučnika kao što ste vi, izuzetno značajan segment u mirnodopskoj borbi s nakanama historijskih revisionista, kazao je Mustafa Ružnić u razgovoru sa autorima knjige “ Nastanak Republike Srpske”.

U KC “ALTINDAG” ODRŽANA PROMOCIJA KNJIGE AUTORA DR.SC. MUAMERA DŽANANOVIĆA, DR.SC. JASMINA MEDIĆA I DR.SC. HIKMETA KARČIĆA

7. juli 2023. godine

Kulturnom centru Altindag Visoko održana Promocija knjige “Nastanak Republike Srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)“ autora dr.sc. Muamera Džananovića, dr.sc. Jasmina Medića i dr.sc. Hikmeta Karčića.

Promocija je održana u sklopu obilježavanja 28.godišnjice genocida u Srebrenici, a prisustvovao joj je veliki broj zainteresovanih gostiju.

O knjizi je u najavi govorio i dr. Sedad Bešlija, direktor Instituta za historiju Sarajevo, te kazao kako je tema ove knjige jako teška i složena, te utiče na sudbinu naroda. Promotor knjige bio je Ermin Kuka, viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

Ovo djelo je hronološki organizovano u šest poglavlja u kojima se analiziraju najbitniji događaji koji su prethodili proglašenju RS-a. Obilježavanje godišnjice genocida nastavlja se sutra kada će biti položeno cvijeće na Trgu žrtava genocida u Srebrenici te biti ispraćeni učesnici ovogodišnjeg “Marša mira”.

NAUČNOISTRAŽIVAČKI INSTITUT “IBN SINA” UPRILIČIO PANEL DISKUSIJU POVODOM GODIŠNICE GENOCIDA

8. juli 2023. godine

U organizaciji Centra za balkanološke studije koji djeluje pri Naučnoistraživačkom institutu “Ibn Sina”, upriličena je panel diskusija pod nazivom “Važnost njegovanja kulture pamćenja: Genocid i zločini nad Bošnjacima”, a povodom obilježavanja godišnjice Genocida nad Bošnjacima Srebrenice.

Učesnici na panel diskusiji bili su: Dr. Ermin Kuka koji je govorio o temi “Zaborav zločina – kompromis sa velikosrpskom ideologijom”, Dr. Sead Selimović s Filozofskog fakulteta u Tuzli prezentirao je izlaganje pod nazivom “Značaj historiografije o genocidu i ratnim zločinima nad Bošnjacima 1992-1995. godine za kulturu pamćenja”, a prisutnima je svoje izlaganje elaborirao Mr. Hamza Memišević pod nazivom “Šest strateških ciljeva skupštine srpske republike Bosne i Hercegovine”, u kojem je predstavio ideju i djelovanje srpske politike na teritoriji Bosne i Hercegovine neposredno prije agresije.

Institut Ibn Sina na ovaj način nastoji njegovati kulturu pamćenja uz predočene činjenice s naučno utemuljenim temama.

Izvor: Radiosarajevo.ba

U ZENICI PROMOVISANA KNJIGA “NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE: OD REGIONALIZACIJE DO STRATEŠKIH CILJEVA (1991-1992)”

8. juli 2023. godine

U organizaciji Muftijstva zeničkog i Univerziteta u Zenici večeras je u okviru obilježavanja godišnjice genocida u Srebrenici organizovana promocija knjige “Nastanak Republike Srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)”.

O samom djelu, ali i historiji govorili su autori knjige dr. Muamer Džananović, dr. Jasmin Medić i dr. Hikmet Karčić. Također, na promociju su o trenutnim historijskim tokovima i situaciji u Bosni i Hercegovini govorili i domaći profesori sa Univerziteta u Zenici prof. dr. Ajdin Huseinspahić i prof. dr. Dževad Drino.

Muftijstvo zeničko je ovom promocijom nastavilo dobru saradnju sa Univerzitetom u Zenici, a ova saradnja ima za cilj jačanje javnog intelektualnog života u ovom gradu.

Na samom početku prisutnima su se obratili muftija zenički hafiz prof. dr. Mevludin-ef. Dizdarević i rektor Univerziteta u Zenici prof. dr. Jusuf Duraković, koji su naglasili da je ova promocija izuzetno važan događaj za Zenicu ali i za Bosnu i Hercegovinu.

Autori su naveli da je djelo rezultat njihovih višegodišnjih istraživanja, ali i naučni odgovor na sve učestalije pokušaje promjene historijskih činjenica i pokušaja relativiziranja i negiranja zločina.

– Ova publikacija sadrži činjenice “druge strane”. Koristili smo dokumente koji su nastali od strane Srpske demokratske stranke. Bilo je jako teško raditi na pripremi ove knjige. Izdvojio bih da su se 1991. godine desile dvije ključne stvari, popis stanovništva i težnja za samostalnom Bosnom i Hercegovinom. Ova dva momenta su ključna za izvršenje genocida – izjavio je autor dr. Karčić.

Jedan od ciljeva za pisanje ove knjige bio je i da se naučno dokaže da RS, odnosno tada tzv. "Srpska republika Bosna i Hercegovina" nije odraz neke spontane reakcije srpskog političkog i vojnog rukovodstva, kako iz Bosne i Hercegovine, tako i Srbije.

– Motivacija za pisanje ove knjige jeste procjena važnosti ove teme. Neophodno je da se bavimo našom prošlošću, a da u isto vrijeme objasnimo neke pojave koje se veličaju i slave, posebno posljednjih godina. Između ostalog, dokazali smo genocinu namjeru velikosrpske politike na čijim temeljima i nastao entitet RS – kazao je autor dr. Džananović.

Moderator promocije bio je Edin-ef. Kavazović, rukovodilac Službe za vjerske poslove i obrazovanje Muftijstva zeničkog.

Izvor: Preporod.info

GOSTOVANJE ERMINA KUKE NA BHT1

11. juli 2023. godine

Viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, dr. Ermin Kuka, gostovao je u programu BHT1.

Povod razgovora je godišnjica genocida u Srebrenici, a gostovanje u cijelosti možete pogledati na ovom linku.

SREBRENICA JE VEĆA OD ZABORAVA: PROJEKT GENOCIDA OSMIŠLJAVAJU POLITIČKE ELITE, A NA ISTI NAČIN SE SPROVODI I NEGIRANJE – OD VRHA KA DNU

12. juli 2023. godine

Oni koji su preživjeli, oni koji su radili, istraživali i trudili se da cijeli svijet čuje o monstruoznim zlima koje su preživjeli Srebreničani. O tome, ali i sa čim se bh. društvo suočava, govorili su Kada Hotić, potpredsjednica Udruženja ‘Majke enklava Srebrenica i Žepa’; dr. Ilijaz Pilav, Srebreničanin koji se spasio hiljade života; Hariz Halilović, socijalni antropolog u Centru za društvena i globalna istraživanja na RMIT Univerzitetu u Melbourneu; Muamer Džananović, naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti UNSA; Edina Bećirević, profesorica na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije UNSA.

Promijenilo se što je prošlo dosta vremena. Mi smo još na putu istrage, još na putu traženja te pravde. Djelimično smo uspjeli. Ovaj prostor koji nam služi za sjećanje i koji opominje na prošlost, u tome smo učestvovali, da se dobije ovaj prostor. Odlučile smo da se borimo i da ne šutimo, da ispričamo istinu, da se svijet upozna sa ovim zlom koje bi oni počinioi najradije da zataškaju, da se o tome ne priča. Nismo htjele šutjeti. Mislili su, koji su počinili ovo зло, da ćemo mi žene koje smo preživjele plakati, skapati za svojima od tuge. Nismo htjele. Ne kažem da prkosim životu. Prkosim zlu. Hoću da se borim. Svaka od nas sa gubicima sinova, muževa i rodbine, nećemo šutjeti. Pričamo. Mediji su nam od velike pomoći. Odašilju naše svjedočenje, naše vapaje, da saznamo gdje su naši dok nismo znali da su ubijeni i da ih dostoјno pokopamo – kazala je Hotić.

Nije našla cipelu Samira, a zna kakve je obuo. Istakla je da se još uvijek se borimo i borit ćemo se. Dotakla se i toga kako se snalazila, te kako je od raznih materijala šila donji veš, pantole i sukne.

- Imala sam 50 godina kada je Srebrenica pala. Borila sam se u toku ratnih dejstava. Imali smo strašnu glad. Izborila sam se sa mnogim ženama idući u njive. Sav kukuruz smo prenijeli preko brda. Sama sam nosila 19 puta po 25 kila. Bila sam borac da prehranim porodicu. Krpila sam momcima

poderane farmerke. Dobivali smo pakete, pa su bile pelene. Od padobrana sam pravila pantole i suknje. Borili smo se na razne načine. Kada smo imali strance koji su nam obećali da čemo preživjeti čekali smo da nam neko pomogne. Međutim, prevarili su nas. Držali su nas do 1995. i sabrali u prostorima ove zgrade. Tu je bila industrijska zona. Svi su ljudi zajedno radili. Nismo se dijelili ni po čemu. Ne može se sve to ispričati, ali pričamo. Kad se Haški tribunal formirao tražili smo da budemo prisutni. Proširilo se u svijet da su bile presude koje su potvrdile da je ovdje bio genocid. Imali smo agresiju preko Drine. Naše komšije su se povinovale zlotvoru iz Srbije. To su bile takve strahote. Svaki dan smo trpjeli granatiranje svih sredstava koje je imala JNA. To je bila naša vojska koja je prešla na stranu zločinaca – prisjetila se Hotić.

Pilav je bio prvi svjedok najmonstruoznijih zločina i prvih faza realizacije genocida nad Bošnjacima u Srebrenici. Kazao nam je u čemu je najjasnije prepoznao da se ovdje ne radi o ratu iz definicija već o tako monstruoznom zločinu koji je morao biti uzrokovani zlu koje je i teško pripisati čovjeku.

- U aprilu mjesecu Srebrenica biva okupirana. Odmah slijede događaji koji su imali jednu zastrašujuću dimenziju. Široki pojas uz Drinu, naselja, biva razaran i provodi se sistematsko etničko čišćenje, masovna ubistva, progoni, ranjavanja. Granatiranja su bila svakodnevna iz Srbije. Čak su u pojedinim momentima predstavnici bili iz određenih međunarodnih organizacija. Koliko god se mi trudili da takve informacije šaljemo u svijet, u javnost, očito se o tome šutjelo. Kada govorim o genocidu, trudim se da nalgasim da genocid počinje 1992. godine, da tih genocid traje od 1992. godine, a da je juli 1995. godine samo njegova kulminacija – rekao je Pilav. Kada govori na tu temu, Pilav napravi komparaciju između onoga šta su preživjeli i informacija koje je spoznao čitajući knjigu ‘Usporeni genocid u Bosni’.

U toj knjizi iznenadila me hrabrost, ljudskost da postoji neko ko je bio svjetok na mjestu gdje su se donosile najznačajnije odluke, da je opisao ono što se dešavalo u sobi bez pogleda. To je jedna prostorija gdje su se održavali nezvanični sastanci petorice najmoćnijih, odnosno pet članica Vijeća sigurnosti i defakto su se tu donosile prave odluke, a konferencijsku salu sa stolom u obliku potkovic nazvao je pozorištem. Dakle, tu su se sve dešavale predstave za javnost. Opisao je upravo ono što se nama dešavalo. Opisao je da su moćni predstavnici pet stalnih članica Vijeća sigurnosti izričito od starta bili protiv toga da bi bošnjački narod mogao imati bilo kakvu dominaciju u smislu državnosti na ovim prostorima. Dakle, usporeni genocid se dešava 1992. i nije bilo neočekivano sve ono što se desilo 1995. – kazao je Pilav.

Istražujući mnoge razloge nehumanog postupanja prema žrtvama holokausta, naučnici su svojevremeno zaključili da se radi o distanci i nepoznavanju žrtve. U BiH, ako uzmemo u obzir Srebrenicu, ta priča potpuno pada u vodu jer znamo da su i najveći dželati poznavali svoje žrtve.

- Ono što je mene spasilo u Prijedoru, što sam smatrao u početku da mi je najteža činjenica, jeste da nisam bio iz Prijedora, da nisam imao dokumente, da sam bio prvi koga će ubiti. Takve su i ubijali. Čovjek koji je bio iz Višegrada i zadesio se tu u posjeti ubijen je. Čak su rekli da su ubili Murata Šabanovića. Ono što je mene spasilo u Prijedoru, uključujući i logor, jeste što me niko od dželata nije poznavao. Nisam imao školske drugove, nisam bio zaveden u evidencijama. Kad ste niko, dok dođete na red, prezivi se. Niko me nije poznavao u Prijedoru, a ono što sam ja doživio u Prijedoru 1992. je apsolutno bio uspjeli pokušaj istrebljenja jednog naroda. Postojala je genocidna namjera. Logistički nije bilo mogiće ubiti 50.000 ljudi tako brzo. Također su trebali to svoje oružje i svoje snage na koridoru gdje su se tada vodile borbe oko Gradačca. Tako da su logori bili jedna opcija u kojoj su maltretirali, ubijali ljude. Ubijali su ljude poput doktora Ilijaza – istakao je Halilović.

Ubijali su ljudi koji su bili korisniji svojoj zajednici. Obezglavili su zajednicu, a to je također genocidna namjera – uništili narod tako što se odstrane vođe jedne zajednice, a te vođe su bili obrazovani ljudi.

- Bio sam na putu ono što su nazivali razmjena. Rekli su da možemo ići na razmjenu. Samo što se nisam uspio ugurati u autobus me spasilo. Biti Bošnjak u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine 1992. – 1995. tamo gdje su srpski agresori okupirali sudbina je bila ista. Ove cipele su mogle biti moje. Samo sticaj nekih slučajnosti, sreća ili viša sila je meni omogućila da ovdje sjedim. Spori genocid je bio burni, rasplamsavajući genocid. Nije bilo mjesta gdje se to drugačije odvijalo. Namjera je bila ista – dodaje Halilović.

Genocid nad Bošnjacima su putem satelitskih signala pratili iz velikih svjetskih centara moći, iz svojih udobnih ureda. Džananović je kazao šta smatra da je uzrok toliko dehumanizacije nedužnog naroda.

Prostorna i vremenska namjera za izvršenje genocida nad Bošnjacima, kao ključni element je tako važna. Namjera za izvršenje zločina nad građanima Sarajeva je bila identična kao ovdje u Potocarima. Kada se govori o Srebrenici važno je da se istakne ovaj kontinuitet i upornost zločinaca, da se sa njihovog strateškog cilja da se eliminiraju pripadnici drugih naroda, svi oni koji nisu Srbi. Bili su uporni u tome. Pomenuti april 1992. ne smije se zaboraviti – rekao je Džananović.

Naglašava da je juli 1995. godine danas predmet različitih pokušaja negiranja itd.

- Projekt genocida kao takvog osmišljavaju političke elite. One ga osmisle, finansiraju, sprovode na terenu... Projekt genocida se kreće sa vrha ka dnu. Na identičan način se sprovodi i negiranje genocida – istakao je Džananović.

Emisiju možete pogledati na ovom linku.

Piše: A.H.

Izvor: Hayat.ba

POGLEDAJTE EMISIJU KONTEKST U KOJEM JE GOSTOVALA NAUČNA SARADNICA MERISA KAROVIĆ-BABIĆ

13. juli 2023. godine

Dvadeset osam godina nakon genocida nad Bošnjacima u Srebrenici, glavno pitanje jest negiranje genocida. Kako se protiv toga boriti i uspostaviti istinu kao historiju? Gdje tražiti rješenja? Je li uopće potrebno očekivati da neko prihvati istinu? Koliko na negiranje genocida utječe historijski revizionizam u Srbiji i bh. entitetu RS i potenciranje kolektivne odgovornosti?

Kako je moguće da se haški tribunali smatraju političkim sudovima koji su neosnovano ciljali samo Srbe - ako za to postoje snimci, dokazi i, konačno, priznanja počinilaca istih zločina?

Gosti "Konteksta" su historičarka i naučna saradnica Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Merisa Karović-Babić, politolog Jasmin Mujanović i Edin Ikanović, koordinator za monitoring na izvještaju o negiranju genocida.

DR. HIKMET KARČIĆ UVODNIČAR NA MEĐUNARODNOM NAUČNOM SKUPU “WHY REMEMBER?”

17. juli 2023. godine

Dana 8 jula 2023. godine, dr. Hikmet Karčić, naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu održao je uvodno predavanje na međunarodnom naučnom skupu Why Remember? (“Zašto se sječati?”) u organizaciji University of the Arts London (UAL) i UK Research and Innovation (UKRI) koja je održana u Sarajevu. Tema uvodnog predavanja bila je The Roots of the Bosnian Genocide (“Korijeni Bosanskog genocida”).

DR. HIKMET KARČIĆ UČESNIK SUSRETA MEĐUNARODNE ASOCIJACIJE ISTRAŽIVAČA GENOCIDA

17. juli 2023. godine

Od 10. do 14. jula 2023. godine na Univerzitetu u Barceloni održan je Šesnaesti susret Međunarodne asocijacije istraživača genocida (IAGS-International Association of Genocide Scholars) pod naslovom Authoritarianism & Genocide: Narratives of Exclusion (“Autoritarizam i genocid: narativi o isključenju”). Tokom ove međunarodne konferencije, dr. Hikmet Karčić, naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu održao je izlaganje na temu Trials during wartime: War crimes cases during the Bosnian war 1992-95.

PROMOCIJA KNJIGE “JAJCE 1992: OPSADA I ODBRANA KRALJEVSKOG GRADA”

26. juli 2023. godine

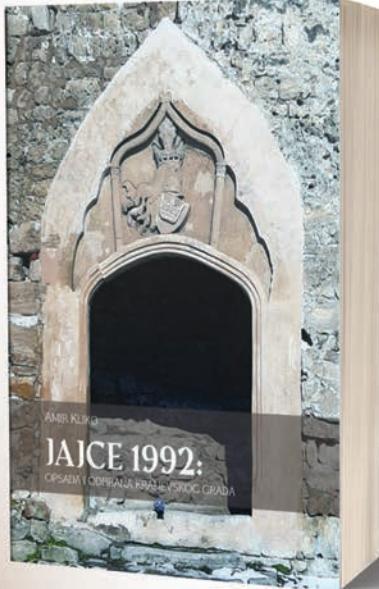
Koordinacija boračkih udruženja Armije Republike Bosne i Hercegovine Jajce

PROMOCIJA KNJIGE

JAJCE 1992:

OPSADA I ODBRANA KRALJEVSKOG GRADA

autor dr. sc. Amir Kliko

PROMOTORI:

- dr. sc. Jasmin MEDIĆ
- prof. dr. Enes DURMIŠEVIĆ
- general Fikret ĆUSKIĆ

MODERATOR PROMOCIJE:

- Adis LIZDE

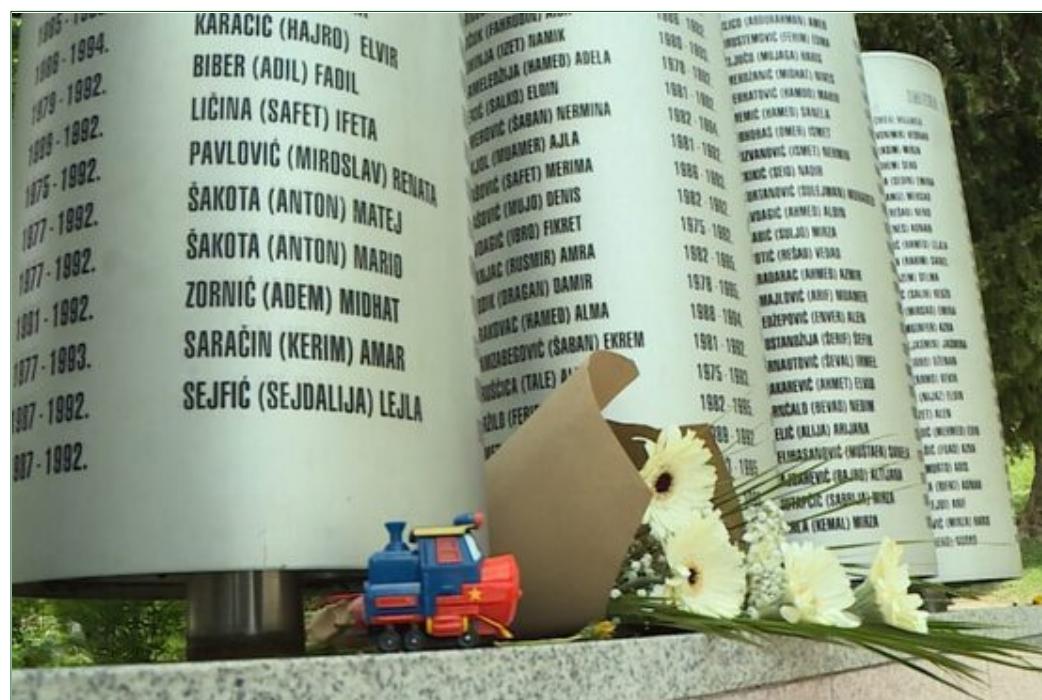
bh

28. juli 2023 (petak), 19 sati
Velika sala Doma kulture Jajce

BH POŠTA
JP BH POŠTA d.o.o. Sarajevo

MASTALIĆ KOŠUTA: CILJ JE UMANJITI ZLOČINE KOJE SU POČINILE SNAGE VRS U SARAJEVU

11. agusust, 2023.godine

Već dugo smo svjedoci historijskog revizionizma kojim se historija interpretira u skladu sa savremenim političkim ciljevima. Krajem 1980-ih u punom jeku je bio revizionizam Drugog svetskog rata, a u posljednje vrijeme, pogotovo u Srbiji i Republici srpskoj, odvijaju se snažni revizionistički talasi o ratovima 1990-ih godina. Najnoviji talas historijskog revizionizma u RS tiče se pokušaja da se djeca ubijena tokom opsade Sarajeva, granatiranjem ili snajperskim djelovanjem sa okupiranih dijelova grada od strane Vojske RS, predstave kao žrtve ARBiH. Nakon skandala iz Prijedora, kada je prilikom obilježavanja „Oluje“ fotografija bošnjačka prognanice iz Žepe predstavljena kao srpska žrtva „Oluje“ u Hrvatskoj, sada su na red došli i falsifikati o ubijenoj djeci u Sarajevu tokom opsade. «Prema podacima Republičkog centra za istraživanje rata i ratnih zočina [Rs] u opština Srpskog Sarajeva, tokom rata stradalo je 106 djece», naveli su iz tog Centra. O najnovijem skandalu već su pisali mnogi portali, reagirali su članovi porodica ubijene djece, neki opisuju kako su njihovi članovi porodice ubijeni tokom granatiranja opkoljenog grada i najavljuju tužbe zbog falsificiranja historije.

Podržavamo detaljno istraživanje o ubijenoj djeci, ali je neprihvatljivo falsificiranje historije. Dr Zilha Mastalić Košuta, viši naučni saradnik iz Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti Univerzitet u Sarajevu, istraživala je temu o ubijanju djece u opkoljenom Sarajevu, te za naš portal piše i o ranijim manipulacijama o broju ubijenih Srba u opkoljenom Sarajevu

Piše: Dr. ZILHA MASTALIĆ KOŠUTA
POGREŠKE SA PODACIMA UBIJENE DJECE

Spisak na kojem su podaci sa imenima 106 stradale djece sa osnovnim identifikacionim podacima sačinio je Republički centar za istraživanje rata i ratnih zločina u Republici Srpskoj. Taj spisak u medijske svrhe koristila je Televizija RTRS. Objavili su da je te podatke planirano postaviti na spomenik koji je u fazi izrade u Istočnom Sarajevu, a koji je posvećen "ubijenoj srpskoj djeci". O djeci sa navedenog spiska je rečeno da su ubijeni u Sarajevu, ali sa konotacijom da su stradali granatiranjem i snajperskim djelovanjem od strane pripadnika ARBiH. Uvidom u dio spiska jasno je da se na spisku nalaze podaci sa identitetima djece koja ne pripadaju navedenom spisku. Ova djeca su većinom ubijena od strane Sarajevsko Romanjanskog Korkupa (SRK) Vojske Republike srpske (VRS-a).

Djevojčica Mirjana (Duško, Olgica) Malešević se također nalazi u ovom, ali i drugim sličnim spiskovima. Mirjana je ubijena granatom 27. februara 1993. koju je ispalio SRK VRS na Dobrinji II. Zajedno s njom je ubijen i njen prijatelj Samir Poljo, koji ju je pokušavao spasiti. Dječak Damir (Dragan, Senada) Dodik ubijen je snajperom 25. juna 1995. na ulici kod Doma zdravlja u Vrazovoj ulici, općina Centar. Bio je na biciklu i krenuo je prema Ciglanama. Metak ga je pogodio pored srca.

Četverogodišnji Darijan (Miodrag, Jasmina) Jovanović ubijen je granatom 13. juna 1993. u kući, u ulici Palmira Toljatija 116, općina Novi Grad Sarajevu. Ukopan je na groblju Lav u Sarajevu.

Danijel (Ivo, Anda) Kovačević je također na spisku ubijene "srpske djece". Dječak Danijel je izvršio samoubistvo vješanjem u ulici Maka Dizdara, općina Novi Grad. Njegova majka Anda kaže da njen sin Danijel nikada nije mogao prežaliti smrt oca Ive, koji je ubijen granatom u Sarajevu 1993. godine. Ukopan je na groblju Sveti Josip.

Petogodišnja Magdalena (Božo, Hena) Đorem je ubijena granatom 6. jula 1995. dok se igrala na košarkaškom igralištu, na Trgu nezavisnosti, Novi Grad Sarajevo. Od dvije granate koje je jednu za drugom ispalio SRK, ubijeno je pet civila, od kojih, još jedno dijete Ahmović (Miralem, Radojka) Elvir. Magdaleni su tada ubijeni i otac i majka.

Pored ovih primjera su i drugi primjeri, poput dječaka Marka Lukića, koji je ubijen 26. jula 1995. od granate ispaljene sa položaja SRK VRS-a, u sarajevskom naselju Mejtaš. Potom Slađana Perišić, koja se navodi i u drugim spiskovima sa istom svrhom. Slađana je ubijena granatom 13. jula 1992. u Nedžarićima, pored PTT-a, kada je zajedno s njom ubijen i njen momak Elmir Kurtović, koji ju je pokušao zaštiti.

Djevojčica Maja (Branko, Melita) Đokić je ubijena granatom koju je ispalio Sarajevsko-romanijski korpus VRS-a. Ubijena je 9. aprila 1995. u Titovoј ulici, općina Centar (ispred bivše Robne kuće „Sarajka“) zajedno sa Muneverom Selimović (1937), a deset civila je tada lakše i teže ranjeno.

RANIJI SPISKOVI I MANIPULACIJE PODACIMA

Potrebno je istaći kako su i u ranijim spiskovima vrlo često iznošene neistine. U knjizi Marka Mikerevića pod nazivom "Sarajevski kazani smrti" objavljen je spisak koji ukupno ima 894 evidentiranih lica kako je autor naveo "ubijenih, poginulih, nestalih Srba u Sarajevu". Analizom toga spiska je ustanovljeno da se na spisku nalazi više od 655 pogrešnih i netačnih podataka po raznim karakteristikama. Na spisku je 407 osoba poginulo, ubijeno ili nestalo u drugim mjestima, a ne kako je to prikazano u Sarajevu od strane „muslimanskih formacija“, „Cace i Cacinih zločinaca“, „zelenih beretki“ i sl. Nalazi se i devet osoba poginulih, ubijenih ili nestalih na području koje je u vrijeme nastanka zločina bilo pod kontrolom VRS-a, a navedeni su kao ubijeni u dijelu koje je držala ARBiH, od strane „muslimanskih formacija“. Zatim, 21 osoba se vodi kao ubijena, a analizom je dokazano da se radi o živim osobama za koje postoje adrese i kontakt telefoni. Potom, 83 osobe u spisku se ponavljaju po dva puta, 11 osoba se ponavlja po tri puta, jedna osoba se ponavlja četiri puta; itd. Na spisku se nalaze i Hrvati, upisani da su Srbi, zatim oni stradali na ratištima sa HVO-om ili od strane HVO-a, i drugo. Zatim, imena se u spisku namjerno ponavljaju dva ili više puta, kako bi se iskazao veći broj stradalih nego što jeste. Autor, inače, nije svoj spisak sačinio po abecednom ili azbučnom redu, kako bi navedene netačnosti bilo teže uočiti.

Nije navedeno da su mnoge smrti osoba sa spiska bili oni koji su ubijeni i poginuli vatrenim dejstvima od strane VRS-a, koje su držale grad pod opsadom skoro četiri godine.

Ispod je dio imena osoba koje su lažno predstavljene u ranijim spiskovima koji također prikazuju "Srbe ubijene ili nestale u Sarajevu" ubijene od strane "muslimanskih formacija". Riječ je o spisku nevladine organizacije "ISTINA" - Udruženje za istraživanje stradanja srpskog i ostalih naroda u Sarajevu u periodu 1992. -1995. pod nazivom "Ubijeni i nestali srpski civili u periodu od aprila 1992. do kraja 1995. na području Sarajeva". Međutim, ova lica uopće nisu ubijena i nestala na području Sarajeva. Većina od njih su bili i vojnici a u spiskovima su prikazani i kao maloljetnici.

Golubović (Neđo) Vaso (1974. iz mjesta Blace kod Konjica) navodi se u tzv. spisku "Istina" da je odveden 18. 6. 1992. iz svog stana u ul. Tešanjska prema kinu "Sutjeska" gdje mu se gubi trag. Međutim, u bazi podataka MKCK pod registr. br. BAZ-107770/06 piše da je nestao u selu Bjelimići kod Konjica.

Sandić (Mika) Srbobran naveden je da je rođ.1975. i odveden 1. septembra 1992. iz stana u ul. Šenoina u zgradu Suda gdje mu se gubi trag. Međutim, po bazi MKCK i br. BAS-001429/01 stoji da je Srbobran rođen 1910. i da nema nikakve veze sa Sarajevom. Nestao je u selu Rastošnica kod Zvornika gdje je i rođen.

Čolić (Milorad) Dragiša rođen 1975. po spisku „Istina“ je odveden 10. oktobra 1992. iz svog stana na Ciglanama u pravcu Kobilje Glave gdje mu se gubi trag. Međutim, po bazi MKCK i br. BAZ-107374/01 stoji da je Dragiša bio vojnik 1. sarajevske pješadijske brigade VRS te je do 10. oktobra 1995. bio u posjeti tetki u Banjoj Luci. Krenuo je otud ka Lukavici, ali mu se gubi trag. Iz predočenog se vidi da Dragiša nije imao 17 godina kako stoji u „Istini“ već 23 godine.

Ivanović Borislav, po "Istini" rođen je 1976. i odveden iz stana u Vrazovoj ulici u opljačkan magacin Vojne bolnice 15. septembra 1992. i nestao. Na ovom spisku, Borislav se dva puta spominje (ponavlja) samo sa razlikom da je ovaj put odveden iz stana na Višnjiku. Međutim, po bazi MKCK i drugim izvorima, te pod br. BAS-001133/01 stoji da je Borislav rođen 1948. u mjestu Bročice

općina Novska, te da je aprila 1992. nestao u Bosankoj Dubici. Borislav nije imao 16 godina, kao u „Istini”, već 44 godine.

Martić (Milutin) Željko (1976) po „Istini“ je odveden 13. 6.1992. iz svog stana u ulici Skenderija -Podgaj prema Bistriku. Po bazi MKCK i drugim izvorima stoji pod br. BAZ-965349/01 da je 13. 9.1995. nestao u Skender Vakufu. Imao je 23 godine, a ne 16 godina. Janković (Milan) Predrag (1976) po Mikerevićevom spisku je odveden 13.6.1992. iz stana na Breki i nestao u pravcu stadiona „Koševo“. Po MKCK i br. BAZ-106258/01 bio je vojnik VRS-a. Nestao je 5. avgusta 1995. prilikom povlačenja njegove jedinice iz Bosanske Gradiške. I imao je 19 a ne 16 godina.

Ovakvih i sličnih primjera je nažalost još značajan broj. U namjeri da se umanji pozornost na zločine koje su počinile snage Vojske Republike Srpske (VRS) u Sarajevu i drugim mjestima Bosne i Hercegovine u periodu 1992-1995. kao i u cilju relativizacije i negiranja izvršenih zločina, učestale su posljednjih godina, od strane vladinih i nevladinih organizacija i pojedinaca iz Republike Srpske, putem javnih sredstava informisanja i publikacija, javna objavlјivanja spiskova, informacija, podataka na kojima se mogu uočiti brojne greške, netačnosti kao i falsifikovanje i manipulacije dosada utvrđenim historijskim i sudskim činjenicama koje idu u prilog kvazinaučnoj istini a nikako pravoj istini.

10.08.2023

Izvor: Historiografija.ba

DR. MUAMER DŽANANOVIĆ ZA STAV: VELIKOSRBI PROVODE MEMORANDUM 2, PROBOSANSKA POLITIKA MORA IZVUĆI POUKE

21. agusust, 2023.godine

Razgovarao: Mirza Abaz

Izvor: Stav.ba

U izdanju Republičkog centra za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica Republike srpske iz štampe je izašla monografija „Djeca žrtve rata 1991–1995“, čiji je prevashodni cilj da se ukaže na sav besmisao rata, koji najveće posljedice ostavlja na najranjivijima – djeci, izjavio je direktor ovog centra Milorad Kojić. U tabeli u ovoj knjizi nalaze se imena i prezimena, ime oca, datum i općina rođenja te datum i općina smrti djece srpske nacionalnosti koju su, kako se planiralo predstaviti, ubili pripadnici Armije Republike Bosne i Hercegovine. Nije trebalo dugo da se otkriju brojne manipulacije podacima i brojkama. Nekoliko djece srpske nacionalnosti koje je Vojska RS-a ubila tokom opsade Sarajeva u manjem bh. entitetu predstavljena su kao srpska djeca koju je ubila ARBiH. Kasnije je veb-stranica „Sniper Alley“ dodala tom spisku imenima još petoro djece – Marko Lukić, Damir Dodik, Igor Malešević, Mirjana Malešević, Vitomir Soknić – koja se također nalaze u publikaciji „Djeca žrtve rata 1991–1995“, a zapravo su malodobne žrtve opsade našeg glavnog grada. Taj spisak kasnije je autor projekta „Sniper Alley“ Džemil Hodžić dodatno proširio. Valja napomenuti da najnovije mahinacije iz ovog entiteta dolaze neposredno nakon što su vlasti RS-a zajedno s predstavnicima vlasti iz Republike Srbije bošnjačke izbjeglice iz Žepe predstavili kao srpske žrtve prognane tokom akcije „Oluja“ u Republici Hrvatskoj.

Dr. Muamer Džananović, viši naučni saradnik u Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, nakon što je objavljena ova monografija reagirao je otvorenim pismom na društvenim mrežama u kojem je ukazao da pored imena ubijene djece

koju su ubili pripadnici VRS-a tokom opsade Sarajeva u ovoj knjizi ima još „grešaka“. Kako je podvukao, samo površnim pregledom ove publikacije može se jasno razaznati da se na popisu nalazi značajan broj ubijene i ranjene djece uslijed dejstava VRS i na drugim prostorima naše države. Upravo je Muamer Džananović naš sagovornik u ovom broju Stava, s kojim smo razgovarali o novom pokušaju historijskog revizionizma koji dolazi s prostora entiteta RS, ali smo se dotakli i drugih tema. Nedavno je iz štampe izašla knjiga „Nastanak Republike Srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991–1992)“ u koautorstvu Hikmeta Karčića, Jasmina Medića i upravo Muamera Džananovića, koji je jedan od koautora i kourednika „Izvještaja o negiranju genocida u Srebrenici 2023“ i koji je zabilježio 90 slučajeva negiranja genocida u Srebrenici u periodu od maja 2022. do maja 2023. godine, a razgovarali smo i o novom mrvarenju nekadašnjih komandanata i pripadnika ARBiH, koji se ponovno terete za ratne zločine nad žrtvama srpske nacionalnosti u mjestu Jošanica kod Foče u mjesecu decembru 1992. godine.

Inače, Muamer Džananović je magistrirao i doktorirao na Univerzitetu u Sarajevu na temama iz oblasti genocida i ratnih zločina. Trenutno je zaposlen i izabran u zvanje viši naučni saradnik na Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava UNSA te je autor više knjiga, naučnih radova, izložbi i publikacija o genocidu i ratnim zločinima. Učestvovao je u realizaciji brojnih naučnih projekata. Recenzirao je i uredio više knjiga i zbornika radova.

STAV: Nedavno ste istakli da na popisu ubijene djece u publikaciji „Djeca žrtve rata 1991–1995“, koju je objavio Republički centar za istraživanje rata, ratnih zločina i traženja nestalih lica RS-a, pored imena ubijene djece koju su ubili pripadnici VRS tokom opsade Sarajeva ima još „grešaka“. Koje su to ključne pogreške?

DŽANANOVIĆ: Prije svega želim da naglasim da u naučnim istraživanjima rata, ratnih zločina, genocida, najkompleksniji i najosjetljiviji dio realizacije istraživanja jeste onaj koji se odnosi na pribavljanje podataka i utvrđivanje identiteta žrtava, ostalih podataka vezanih za žrtve i s tim u vezi okolnosti zločina. Više je razloga što je to tako i nikada ne možete kazati da ste utvrdili konačan broj žrtava. Međutim, ovakva istraživanja i njihovi rezultati na koje se odnosi vaše pitanje, čak i površnim pregledom popisa ubijene i ranjene djece samo za prostor Sarajeva, svakome su ko je preživio opsadu Sarajeva jasan pokazatelj da se radi o nerelevantnim, tendencioznim, kvazinaučnim istraživanjima. Kao takva, dio su širih projekata na kojima se radi duže vrijeme, čiji je konačan cilj relativizacija historije, najjednostavnije kazano.

STAV: Vi ste prije nekoliko dana naveli da se i površnim pregledom ove publikacije uočava da se očigledno radi o značajnom procentu djece koju su ubili ili ranili pripadnici VRS-a, a koja se nalaze na popisima i u spomenutoj publikaciji s ciljem da se prikaže da su ih ubili pripadnici ARBiH. Koliko je važno spominjati pored Sarajeva i druge prostore na kojima se također vrše razne manipulacije?

DŽANANOVIĆ: Svakako je važno da ne zanemarimo niti jedan zločin jer djeca i civili su ubijani, ranjavani i mučeni širom države BiH. U momentu moje reakcije oglasio se opet i autor projekta „Sniper Alley“ Džemil Hodžić, koji je zapravo ranije identificirao ovaj problem, objavljajući da je šestoro ubijene djece u opsadi na tim popisima. Već danas kada razgovaramo objavio je da se radi o jedanaestoro djece. I to samo za Sarajevo. Svi koji smo preživjeli opsadu Sarajeva dobro znamo koje su to civilne lokacije i ko je na njih ispaljivao granate. Primjetno je, pogotovo na prostorima gradova u opsadi, da su ubijena djeca koja za autore ovog projekta imaju odgovarajuće ime i prezime, što je

bilo dovoljno da ih stave na popis kako bi ih predstavili kao žrtve ARBiH. S konkretnim primjerom sam reagirao za prostor Goražda u opsadi u kojem je dijete srpske nacionalnosti ubijeno u junu 1993. godine od VRS-a. Od iste granate ubijena je majka tog djeteta, a ranjeno i ubijeno je još civila.

U kontekstu spomenutog projekta želim da naglasim i podsjetim da mi zapravo govorimo o djeci koje su žrtve velikosrpskog projekta, žrtve zločina, žrtve opsade Sarajeva. Sada ih neko iz političkog interesa stavljaju na potrebne popise i zapravo ih posmatra samo kao broj i ništa više od toga. Ne razmišljati o ubijenoj djeci kao djeci, ne razmišljati o njihovim roditeljima, braći, sestrama, svima onima koji su ljudi i razumiju tu bol i kojima ponovno na ovakav način dirate u najdublje rane... Ovo je nešto čemu u relativizaciji zločina na ovakav bezosjećajan način nismo do sada svjedočili i ispod je najnižeg nivoa. Trenutno nemam adekvatan termin da ga opišem.

STAV: Koliko su pripadnici VRS-a ubijali djecu van Sarajeva? Posebno dobru statistiku imate, ako se ne varam, za podrinjski kraj, naročito Goražde?

DŽANANOVIĆ: Detaljnije sam se bavio istraživanjem i utvrđivanjem identiteta i okolnosti zločina za ubijenu i ranjenu djecu u opsadi Goražda. Rezultati istraživanja su objavljeni u formi knjige. U finalizaciji sam objavljuvaju rezultata naučnih istraživanja i za prostor Zvornika. U određenoj mjeri kroz istraživanja svakako sam se doticao i Srebrenice, drugih podrinjskih općina, ali i Tešnja, Maglaja i nekih drugih prostora. Tokom opsade Goražda utvrđio sam identitete i okolnosti zločina za 120 ubijene djece u opsadi, što je bilo veoma zahtjevno. Također, koristeći prije svega primarne izvore, objavio sam i podatak o 428 ranjene djece tokom opsade. U budućnosti ću objaviti i dorađenu verziju knjige. Ono što je činjenica i zaključak iz mojih, ali i istraživanja drugih kolegica i kolega za neke druge općine i regije, odnosno iz masovnosti, brutalnosti i svireposti tih zločina jeste da su djeca masovno ubijana, ali i ranjavana posebno u gradovima u opsadi, izgladnjivana, zapravo s civilnim stanovništvom prisilno držana u uslovima nedostojnim čovjeka sa svakodnevnom prijetnjom da budu ubijena. U područjima koja su pala pod kontrolu srpske vojske i djeca su doživljavala sudbinu ostalih civila. Djeca su ubijanja, mučena, zatočavana u logore, silovana itd.

STAV: Dotakli ste se i širih projekata na kojima se radi duže vrijeme, a čiji je cilj relativizacija historije. Na šta ste mislili? Ko ih naručuje, finansira?

DŽANANOVIĆ: Svjedoci smo stava i politike vladajućih struktura, ali i dobrog dijela opozicionih struktura u bh. entitetu RS i Republici Srbiji kada su ove teme u pitanju. Negiraju genocid na razne načine, a vrhunac predstavlja da su na pojedinim obilježavanjima na binama rame uz rame s njima presuđeni ratni zločinci. Zapravo, mnogo je stvari koje idu u prilog činjenici da oni na mnogim poljima, pa i na ovom, dosljedno slijede politiku koja je dovela do agresije i genocida. Stava sam kako su genocid i zločini koji su počinjeni tokom agresije na RBiH osmislije, organizirale i provele političke elite i kako to zapravo jesu državni projekti, tako isto i ovi projekti relativizacije historije, negiranja genocida i zločina su dio te strategije koja se kreira na najvišim političkim nivoima. Dokaz za to su svakako javni stavovi političkih lidera u RS-u i Srbiji. Ono što je vidljivo jeste da je negiranje genocida postalo duboko ukorijenjeno u ključnim institucijama unutar tog entiteta i unutar Srbije, te da ga podržavaju šire mase. Podsjećam da je Vlada RS-a prije nekoliko godina naručila istraživanja i formirala komisije, jednu za istraživanje „stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu 1992–1995. godine“, a drugu za „stradanje Srba u Sarajevu u periodu 1991–1995.“, čiji su rezultati potpuno irelevantni.

U izvještaju koji se odnosi na „stradanje Srba u Sarajevu“ u suštini se provlači teza koja je zastupljena trideset godina, od dana kada su srpske snage izvršavale zločine nad civilima u opsadi. Njome se „muslimanske snage“ optužuju da su ubijale civile na pijaci Markale i drugim lokalitetima u Sarajevu, na tuzlanskoj Kapiji itd. Taj narativ pripremljen u vrijeme činjenja zločina nešto je na čemu se insistiralo tokom odbrane presuđenih zločinaca u Haagu i nešto je od čega se ne odustaje ni danas.

STAV: Kako je moguće boriti se protiv ovakvih manipulacija podacima kojima intenzivno svjedočimo u posljednjih nekoliko dana?

DŽANANOVIĆ: Mislim da se baš na ovom primjeru pokazalo u kojem pravcu bi trebala da ide borba onih kojima je istina jedina vodilja. Smatram da su nauka i naučna istraživanja nešto čemu bi primarno morali da težimo. Toliko je knjiga, radova i raznih drugih publikacija napisano o opsadi Sarajeva, a konkretnim činjenicama su mogli da se suprotstave rijetki istraživači i naučnici. Naučna istraživanja su dugoročna, zahtijevaju mnogo entuzijazma, posvećenosti i ulaganja kojih objektivno u dovoljnoj mjeri nema. Šta želim naglasiti – činjenica je da su pored Džemila Hodžića te svakako porodica i srodnika žrtava, konkretno reagirale i moje kolegice iz Instituta dr. Zilha Mastalić-Košuta i dr. Merisa Karović-Babić. One su ovim kvazinaučnim istraživanjima suprotstavile rezultate njihovih pojedinačnih i zajedničkih rezultata dugoročnih naučnih istraživanja do kojih su došle i objavljuvale ih u formama knjiga i radova i na kojima i dalje neumorno rade. Mislim da bi moralo više da se ulaže u takve naučne, primarno empirijske projekte. Ne samo zbog suprotstavljanja tim manipulacijama nego zato što je to i primarni zadatak društva u cjelini. Nažalost, moramo biti svjesni da brojni pojedinačni i masovni zločini nisu i nikada neće biti procesuirani i da mnogi neće biti adekvatno sačuvani od zaborava. Stoga, obaveza nam je da ih na naučnim osnovama istražimo i adekvatno sačuvamo od zaborava i kao opomenu sadašnjim i budućim generacijama, ali primarno da ispunimo obavezu prema onima nad kojima su počinjeni zločini.

STAV: Zašto vlasti u manjem bh. entitetu ovo baš sada čine? Imaju li neki praktični razlog?

DŽANANOVIĆ: Mislim da vlasti u bh. entitetu RS ovo čine duži niz godina, a sada je to ozbiljnije prepoznato u javnosti. Rekao sam svoje mišljenje ko kreira ove stvari. Radi se o realizaciji velikodržavne, velikosrpske dugoročne strategije na brojnim poljima. I vas i sebe, a i sve one koji budu čitali intervju, pozivam da opet pročitaju dijelove „Drugog memoranduma“ Srpske akademije nauka i umetnosti, koji je nastao 2011. godine i procurio u javnost. Nama je samo u tom dokumentu napisano kakav odnos Srbija i kakav odnos vlasti u RS-u će imati po pitanju države BiH, njenih institucija, njene budućnosti. Neprestano negiranje države BiH, Bošnjaka kao naroda, negiranje genocida, montiranje sudskih procesa, posebno protiv pripadnika ARBiH, jesu neke od stvari koje su napisane u tom dokumentu. Držim se teme našeg razgovora, ali je važno spomenuti da se i na drugim poljima usmjerava djelovanje poput odnosa prema međunarodnoj zajednici i lobiranju, kulturi, jeziku itd. S druge strane imamo razjedinjenost probosanske intelektualne elite, koja i ovih dana dodatno razvlači pamet i onako duboko podijeljenom patriotski orijentiranom dijelu stanovništva BiH. Ni na jednom polju nemamo dugoročnu nacionalnu, državnu strategiju. Rekao bih da se i na ovom polju koje je tema našeg razgovora suprotstavljamo i zapravo „dišemo“ na entuzijazmu pojedinaca.

STAV: Nedavno je iz štampe izašla knjiga „Nastanak Republike Srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991–1992)“ u koautorstvu Hikmeta Karčića, Jasmina Medića i Vas. Između ostalog, jedna od teza u ovoj knjizi jeste da srpski nacionalizam u svojoj osnovi podrazumijeva zauzimanje onih teritorija u kojima živi srpski narod. Kako je moguće da je VRS

gđao i Srbe u Sarajevu i drugim dijelovima BiH? Je li išta drugo bio njihov jeres osim što se nisu odlučili priklučiti teroru nad svojim sugrađanima?

DŽANANOVIĆ: Kontinuitet srpskog nacionalizma i ideje stvaranja velike Srbije seže mnogo dublje u prošlost. Mi smo upravo zbog toga i u djelu napravili uvod i presjek nekih najbitnijih historijskih događaja koji prate tu ideju stvaranja velike Srbije i posljedice. Ta ideja je od svog začeća do perioda početka devedesetih implicirala inkorporiranje značajnih dijelova BiH u velikosrpsku državu. I danas se ne odustaje od nje. Primarni motiv nas autora bio je da domaćoj i međunarodnoj javnosti prezentiramo kako je zapravo došlo do 9. januara 1992. godine i proglašenja tzv. Srpske republike BiH. Potpuno je pogrešno posmatrati „9. januar“ kao nešto izolirano i kao pojedinačnu stvar koja nema tok prije i poslije toga. Osjetili smo potrebu da je važno da objasnimo fenomen porijekla, odnosno nastanka ideje i proglašenja neustavne i nezakonite tvorevine. Već smo govorili u javnosti, ali važno je ponoviti da smo smatrali da je za temu knjige važno ponuditi uvid i u period završnih priprema za operacionalizaciju genocida i drugih zločina protiv čovječnosti koje su ozvaničene 12. maja 1992. godine, kada su na 16. sjednici „Skupštine srpskog naroda u BiH“ usvojeni „Strateški ciljevi srpskog naroda u BiH“. Za potrebe istraživanja analizirali smo sve bitnije dostupne odluke srpskog političkog rukovodstva od formiranja zajednica opština, odnosno autonomnih oblasti, pripremu i održavanje plebiscita, paralelizma u vidu jednostranog proglašenja tzv. Skupštine srpskog naroda, tzv. Srpske republike BiH, Ministarstva unutrašnjih poslova, Vojske itd. U djelu, na osnovu primarne arhivske građe, detaljno obrađujemo dugotrajni proces transformacije i preimenovanja političkih, vojnih i civilnih struktura i stavljanje istih u funkciju realizacije zločinačkog plana. Iza realizacije „strateških ciljeva“ stajala je ogromna birokratska mašinerija uz ideološku podlogu s ciljem uklanjanja drugih naroda s njihovih ognjišta. Mislim da smo u konačnici i uspjeli objasniti suštinu samoproglšenja tzv. Srpske republike, odnosno tzv. Rs-a.

Važno je naglasiti i to se može vidjeti iz brojnih dokumenata i presretnutih razgovora da su Karadžić i njegovi saradnici željeli formirati tvorevinu na kojoj će u konačnici živjeti samo Srbi, te s njima eventualno manjine u zanemarljivo malom procentu. To što su odluke koje su donosili 1991. godine ili 1992. godine od Ustavnog suda proglašavane neustavnim u konačnici ništa nije značilo na terenu. Mnogo je sličnosti s današnjim dešavanjima. S tim u vezi smatram da knjiga može poslužiti današnjim političkim probosanskim predstavnicima i predstavnicima drugih institucija da izvuku pouku i nikako ne potcenjuju secesionističke najave i neustavno djelovanje na raznim poljima.

STAV: Tokom rada na ovoj knjizi analizirane su stotine hiljada različitih dokumenata tadašnjih struktura Rs-a. Kako je teklo prikupljanje grade i sam rad na knjizi?

DŽANANOVIĆ: Kolege dr. Jasmin Medić i dr. Hikmet Karčić i ja se ovim temama bavimo duži niz godina. Inkorporirali smo svoja prethodna saznanja i obavili dodatna istraživanja. Naš radni kolega dr. Ermin Kuka je kao promotor knjige u Foči prije nekoliko dana istakao jednu činjenicu koja na najbolji način opisuje sam rad na pisanju ovog djela. Naveo je da je svjedočio danonoćnom radu na ovoj knjizi i ponekad burnim i ozbiljnim raspravama. Do sada smo u kratkom vremenu od objavljivanja knjige imali veliki broj promocija i imao bih potrebu da na neki način dopunim prethodno, a da u konačnici i opišem saradnju nas trojice koautora, te u određenoj mjeri stanje u kojem je naš narod i društvo u cjelini. Naime, prisutni na svim promocijama naglašavaju da im je posebno draga da su mladi ljudi napisali ovo djelo i zaista ih oduševljava što trojica ljudi bez bilo kakvih interesa sarađuju i doprinose društvu. Naš predan rad, kolegijalan i prijateljski odnos je možda putokaz i

drugim kolegicama i kolegama na ovom i drugim poljima u kojem pravcu bi trebao ići rad i naše djelovanje. I želim da naglasim da ovo nije jedini naš zajednički projekt koji smo realizirali, na novim čemo raditi u budućnosti.

STAV: Koliko aktuelni politički trenutak pogoduje srpskom nacionalizmu i njegovim strateškim ciljevima i eventualnom ostvarenju višestoljetnih velikodržavnih ciljeva?

DŽANANOVIĆ: Pretpostavljam da je vaše pitanje usmjereni i ka globalnim kretanjima koja su važna i koja se neminovno tiču i države BiH i odnosa svjetskih političko-vojnih sila prema državi BiH. Mnogo je važnih tema koje su za dublje analize poput agresije Rusije na Ukrajinu i otpora Ukrajine, generalno ruskog utjecaja na Zapadnom Balkanu koji je snažan, popularizacija desničarskih snaga u Evropi, primarni interesi i fokus SAD-a, uopće globalna kretanja i interesi svjetskih sila, pozicija Kine, Turske itd. Sve su to važne teme i smatram da mi svakako trebamo da pratimo globalne trendove i tražimo sebe u njima i pokušamo državu BiH pozicionirati i pokušati ostvariti naše interese.

Međutim, ne smijemo zaboraviti da, kada god smo se oslanjali i vjerovali da će nam pomoći neko sa strane, tada smo najviše patili. Najveći zločini tokom agresije su počinjeni pred očima cijelog svijeta. Naprimjer, svjetske sile koje su mogle zaustaviti genocidni proces fokusirale su se kako da smisle eufemizam i da ne koriste termin genocid u svojim izvještajima i javnom prostoru. Objektivno, bilo kakvi interesi naših istočnih ili zapadnih susjeda ovdje će biti realizirani u onolikoj mjeri koliko probosanske snage budu razjedinjene i slabe. Država BiH, kao i svaka druga država, jaka je onoliko koliko su jake njene institucije. Institucije su jake i bit će jake kada ih budu vodili i kada ih budu činili najpredaniji, najodgovorniji i najbolji kadrovi. Često su u slabljenju naših institucija učestvovali i učestvuju oni koji se kunu u državu BiH, a koji su najsitnije moguće lične i partijske interese stavljali ispred državnih, patriotskih.

STAV: Isto tako, treću godinu zaredom Memorijalni centar Srebrenica, Potočari objavljuje istraživački dokument „Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2023“, koji je zabilježio 90 slučajeva negiranja genocida u Srebrenici u periodu od maja 2022. do maja 2023. godine. Jedan od autora i urednika ovog izvještaja ste i Vi. Interesantno je da je novo lice na ovoj listi Zoran Milanović. Na šta to ukazuje?

DŽANANOVIĆ: Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2023. je zasnovan na monitoringu i analizi zastupljenosti negiranja genocida. U kontekstu negiranja genocida i relativizacije, upravu ste, novo ime koje se pojavljuje na listi negatora genocida jeste Zoran Milanović, predsjednik Republike Hrvatske. Prema istraživanjima, primjećuje se da je Milanović sve više uključen u ovu praksu, što predstavlja ključnu promjenu u odnosu na prethodne izvještaje. Njegova pojava kao negatora genocida i relativizatora značajna je zbog njegove visoke političke pozicije i utjecaja koji ima kao predsjednik Hrvatske. Negiranje genocida i relativizacija su štetne prakse kojima se ciljano žele umanjiti karakter zločina i produžiti bolne posljedice genocida. Osim toga, na ovaj način se negiraju prava žrtava i izaziva dalja polarizacija među zajednicama. Stoga je važno da se takve izjave i stavovi pažljivo prate, analiziraju i javno osuđuju kako bi se, između ostalog, očuvala istina.

STAV: Kada ste pristali biti dio autorske i uredničke ekipe koja će raditi na Izvještaju, bili ste svjesni da ćete se naći na udaru, da će Vam prijetiti?

DŽANANOVIĆ: Prije svega smatram da je moj rad prepoznat od rukovodstva Memorijalnog centra i zahvaljujem se na pozivu i mogućnosti da sarađujemo. Ukažana mi je iznimna čast da i lično

dam doprinos radu institucije Memorijalni centar Srebrenica, Potočari, koji radi historijski važne projekte.

Iskreno da Vam kažem, ne razmišljam o tim vrstama posljedice, niti se plašim. Da je drugačije, ne bih pristao da budem dio ovog važnog projekta i dio ovog tima. Zašto bismo se bojali da pišemo i iznosimo istinu? Ono što je činjenica jeste da su primarno prozivani autori koji žive i borave na prostorima Srebrenice i RS-a i oni su na posebnom udaru. Mislim da to nije slučajno. Bošnjaci, ali i Hrvati koji žive u RS-u na primarnom su udaru na razne načine, i to od onih koji i u miru nastavljaju kontinuitet „razbijanja“ države i društva drugim metodama, različitim oblicima pritisaka, diskriminacije i segregacije. I niko ih ne štiti, nemaju nikakvu zaštitu. Nisu autori ili članovi tima stavljeni Milanovića, Dodika i ostale u Izvještaj po slobodnom nahođenju i zato što im je trebala medijska pažnja. Negatori genocida su sami sebe stavili na te liste. Iskoristio bih priliku da ovdje naglasim kako smatram da je važno da konačno oni koji slijede ili vjeruju u ispravan put ideologije koja je dovela do agresije i genocida započnu s pretresanjem vlastitih stavova o događajima koji su se zbili. Da se, kako je to Jaspers navodio, „samorasvijetle“. Važno je da se nakon toga masovno i potpuno odbaci ideologija zla, prihvate i priznaju sudske presude i naučno utvrđene činjenice o zločinima izvršenim u ime ideologije zla, što zapravo predstavlja jedini put do izgradnje mira i prosperiteta regionala i bh. društva i države.

STAV: Šta nam govori činjenica da Tužilaštvo BiH sve donedavno nije podiglo niti jednu jedinu optužnicu protiv negatora genocida i drugih zločina te glorifikatora ratnih zločinaca?

DŽANANOVIĆ: Od trenutka izmjene Krivičnog zakona BiH ne izostaju direktna negiranja genocida, ali uočljivo je da se ona unutar BiH dešavaju u umanjenom obimu, posebno u javnom diskursu. Izvještajem smo prezentirali da je zabilježeno 90 slučajeva negiranja genocida, a da je godinu prije objavlјivanja ovogodišnjih rezultata zabilježeno čak 693 slučaja negiranja genocida. Do izražaja dolaze intenzivnija crtanja murala, dijeljenje letaka, fotografija i na druge slične načine veličanja i slavljenja presuđenih ratnih zločinaca. Od sredine 2021. godine, kada je Zakon stupio na snagu pa do kraja maja 2023. godine, Tužilaštvo BiH je donijelo ukupno 38 naredbi o neprovođenju istrage po krivičnim prijavama za negiranje genocida. Smatram da ta praksa mora prestati i da će takav (ne) rad Tužilaštva, ukoliko se nastavi, dovesti do toga da će se opet intenzivirati javna negiranja i da će se zapravo ohrabriti negatori genocida i oni koji glorificiraju ratne zločince.

STAV: S druge strane, tim tužilaca Posebnog odjela za ratne zločine prije nekoliko dana podigao je optužnicu protiv 13 osoba, nekadašnjih komandanata i pripadnika ARBiH, koji se terete za ratne zločine nad žrtvama srpske nacionalnosti u mjestu Jošanica kod Foče u mjesecu decembru 1992. godine.

DŽANANOVIĆ: Ono što je činjenica jeste da su opet na optuženičkim klupama pripadnici ARBiH koji su branili Goražde. Zločinima u opsadi sam se detaljnije bavio i istraživao sam temu zločina nad djecom, a trenutno radim na kompleksnom naučnom projektu koji se tiče opsade i odbrane Goražda, s fokusom na počinjene zločine. Želim da naglasim da se iz razmjera i masovnosti počinjenih zločina zaključuje da zločini počinjeni nad civilima u opsadi Goražda, počinjeni i u periodu kada je Goražde imalo i status sigurne zone UN-a, predstavljaju jedan od simbola zločina nad civilima tokom agresije na RBiH 1992-1995. godine. Do danas niko nije odgovarao za smisljeno provođenje zločina nad nekoliko desetina hiljada civila koji su uslijed nametnutih uslova opsade praktično preživljivali u svojevrsnom, osmišljeno organiziranom, „koncentracionom“ logoru.

Civilno stanovništvo je boravilo u potpunom okruženju u konstantnoj borbi za biološki opstanak. Agresor je namjerno iscrpljivao stanovništvo tako što ga je ostavljao bez struje, vode, hrane, bez osnovnih medikamenata, adekvatnog liječenja, što je trebalo ubrzati biološko istrebljenje dominantne etničke grupe na ovom području. U tom periodu svi civilni objekti, uključujući i ratnu bolnicu, granatirani su, a civili su svakodnevno ciljano ubijani, ranjavani i umirali od gladi, smrzavali se i umirali na druge načine uslijed teških nametnutih uslova.

Podržavamo da treba svako da odgovara za počinjeni zločin bez obzira na dimenzije istog i bez obzira na nacionalnu, vjersku ili bilo koju drugu pripadnost počinioца. Međutim, paradoks je da, kada je Goražde u pitanju, u fokusu istražnih organa i tužilaštava nisu brojni masovni zločini počinjeni protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom i nad civilima kao zaštićenim osobama. Nedvojbeno je da optužnice koje se podižu u ovim predmetima su u ogromnom disbalansu u odnosu na izvršena djela ratnih zločina koji su počinjeni u periodu agresije na ovu regiju i grad Goražde. S obzirom na prethodno izneseno, a imajući u vidu činjenicu da su do danas mislim protiv preko 40 pripadnika ARBiH, branilaca Goražda, podignute optužnice i da su presuđeni na 89 godina zatvora, te da se i dalje „svakodnevno“ ispituju i privode, zaključuje se da je „nejasna“ strategija pravosudnih organa koji su fokusirani na eventualno počinjene zločine pripadnika ARBiH. Generalno posmatrajući, ne smijemo zaboraviti ni Sarajevo, slučaj „Dobrovoljačka“ i brojne druge slučajeve protiv komandanata i pripadnika ARBiH. Podsjećam da za zločine u opsadi Sarajeva, u opsadama brojnih drugih gradova i prostora, nemamo podignutu niti jednu jedinu optužnicu za počinjene masovne zločine. Spomenuo sam „Memorandum 2“ i smatram i imam pravo na taj stav da je sve ovo dosljedno provođenje onoga što je tamo napisano. Pitanje je ko vodi institucije i ko upravlja ovim procesima. Kako i zašto smo se doveli do toga? Dosta je i do onih kojima je država BiH navodno na prvom mjestu i to sam spominjao, mislim da ima i njihove značajne odgovornosti u svemu ovome.

STAV: Koliko je važno postojanje institucije poput Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava UNSA? I koji su još projekti na kojima trenutno radite?

DŽANANOVIĆ: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava UNSA vidim kao ustanovu od nacionalnog značaja, kojoj se možda nekada ne pridaje adekvatna pažnja. Ne ulaže se dovoljno u naučnoempirijski rad. Mislim da bi se trebalo puno više ulagati u postojanje, kadrovsko jačanje, te jasno definirati strategiju razvoja, ciljeve i zadatke.

Već smo naveli neke od aktivnosti, a zapravo kroz naučnoistraživački rad bavim se i brojnim drugim temama. Sarađujem i s institucijama u BiH i inostranstvu. Angažiran sam na brojnim naučnim projektima od društvenog značaja, a s konačnim rezultatima će naučna i šira javnost biti upoznata. Istakao bih da će uskoro biti objavljena knjiga koja govori o zločinima na prostoru Zvornika 1992–1995. godine. Radi se o koautorskom djelu s dr. Elvedinom Mulagićem, koja je rezultat višegodišnjih primarno empirijskih istraživanja. Pribavili smo i analizirali zaista veliki fondus primarnih izvora. Između ostalog, za potrebe istraživanja mnogo smo vremena provodili na terenu, snimali vlastite izjave preživjelih žrtava, za sve ubijene popunili upitnik itd. Između ostalih, istakao bih da sam u fazi rada na dugoročnom naučnom projektu istraživanja opsade i odbrane Goražda s fokusom na počinjene zločine, što će za dvije-tri godine biti objavljeno u formi naučne monografije.

ZA ZLOČINE NAD BOŠNJACIMA NA TERITORIJI VIŠEGRADA SUDOVI SU IZREKLI 337 GODINA ZATVORA

30. agusust, 2023.godine

Pravosnažna presuda Suda BiH dokaz je da su srpski zločinci, nezadovoljni veličinom i monstruoznošću zločina počinjenih nad Bošnjacima u Višgradu, posebno 1992., u ovaj grad dovodili i mučki ubijali Bošnjake iz drugih mesta, pa čak i susjedne države.

Napisao je to na svom Facebooku viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava doc. dr. Ermin Kuka, nakon što je Apelaciono vijeće Suda BiH potvrdilo prvostepenu presudu kojom su sedmorica bivših pripadnika VRs osuđena na ukupno 91 godinu zatvora za učešće 27. februara 1993. u otmici 20 civila iz voza u Štrpcima, koji su ubijeni na području Višegrada.

“Komanda 2. Podrinjske lake pješadijske brigade tzv. VRs Višegrad, iste one čiji su pripadnici u Štrpcima oteli i mučki ubili putnike voza na relaciji Beograd - Bar, je u julu 1993. godine informisala Komandu Drinskog korpusa, kako u zoni njene odgovornosti nema Muslimana.

Sa današnjim presudama, ukupno su pravosnažno presuđena 24 zločinca za počinjene zločine nad Bošnjacima na teritoriji općine Višegrad na ukupno 337 godina zatvora, uključujući i jednu doživotnu.

Luka Dragičević, koji je komandovao brigadom je oslobođen. Ne može reći da ‘nije znao’. Dokumenti ispod su dokaz da je itekako znao. Nikada nije odgovarao po komandnoj odgovornosti za počinjene stravične zločine. Do kada”, napisao je Kuka.

Izvor: Nap.ba

ZLOČINI NAD HRVATSKIM STANOVNIŠTVOM U SELIMA GRABOVICA, UZDOL I TRUSINA 1993. GODINE

11. septembar, 2023.godine

Piše: dr. sc. ZILHA MASTALIĆ KOŠUTA

Grabovica je selo u općini Jablanica, koje se od maja 1993. nalazilo pod kontrolom Armije RBiH (ARBiH). U selu je nakon toga ostao dio hrvatskog stanovništva. Tokom pripreme za operaciju "Neretva 93", u selu su bile smještene jedinice 9. motorizovane brigade 1. korpusa ARBiH iz Sarajeva. Budući da za pripadnike jedinica koji su pristizali nije bilo drugih mogućnosti smještaja, smještani su u kućama grabovičkih Hrvata. Njihov boravak ostao je zapamćen po izvršenom ratnom zločinu nad civilima hrvatske nacionalnosti, koji nisu predstavljali vojnu prijetnju.

Do dolaska pripadnika 9. mtbr 1 K ARBiH, odnosi mještana s pripadnicima ARBiH koji su kontrolisali ovo područje, bili su dobri. Pripadnici 9. mtbr su ničim izazvani u periodu 8. i 9. septembra 1993. svirepo ubili 13 hrvatskih civila. Među ubijenim civilima bila je i djevojčica od tri i po godine, Mladenka Zadro. Ubijen je i njen otac Mladen, majka Ljubica, djed Ivan i baka Matija. U selu su tada ubijeni i Pero, Dragica i Martin Marić, Josip-Jozo Brekalo, Živko i Ljuba Drežnjak, Ivan Mandić i Ilko Miletić. Za preostalih 14 osoba koji su navedeni kao žrtve zločina, u procesu koji je vođen pred Međunarodnim sudom u Den Haagu nije dokazano da su ubijeni u navedenom periodu i od strane pripadnika 9. mtbr.

Kantonalni sud u Mostaru je vodio proces protiv počinitelja zločina u Grabovici i osudio trojicu, a Kantonalni sud u Sarajevu osudio je dvojicu pripadnika 9. mtbr 1. K ARBiH. Osuđeni su Nihad Vlahovljak, Haris Rajkić i Sead Karagić. Sva trojica osuđeni su na po 13 godina zatvora pred Kantonalnim sudom u Mostaru. Još ranije pred Kantonalnim sudom u Sarajevu osuđen je i Enes Šakrak na 10 godina zatvora. Za ovaj zločin Međunarodni sud u Den Haagu sudio je generalu Seferu Haliloviću po komandnoj odgovornosti, međutim, on je oslobođen po svim tačkama optužnice.

Uzdol je selo u općini Prozor u kojem je živjelo većinsko hrvatsko stanovništvo. Selo je bilo pod kontrolom HVO-a. U ranim jutarnjim satima 14. septembra 1993. godine Samostalni prozorski bataljon je s nekoliko pripadnika civilne policije MUP-a napao zapovjedništvo HVO-a, koji se nalazilo u zgradi škole u jednom od zaselaka u Uzdolu. Nakon početka napada, HVO je započeo s granatiranjem Uzdola. U toku napada, jedinice HVO-a su dovedene u okruženje, a pripadnici Samostalnog prozorskog odreda i MUP-a počinili su tada zločine prilikom napada na položaje HVO-a u i oko Uzdola. Tada je ubijeno 25 mještana, među kojima su bila i djeca. Najmlađe žrtve ovog zločina bili su desetogodišnji Stjepan i njegova trinaestogodišnja sestra Marija Zelić. Ubijena je i dvanaestogodišnja djevojčica Jadranka Zelenika. Najstarija ubijena osoba u Uzdolu imala je 87 godina. Dio stanovnika je ubijen u kućama, a dio njih se pokušao spasiti bijegom iz svojih domova. Za zločin u Uzdolu prema komandnoj odgovornosti osuđen je na osam godina zatvora Enver Buza, vd komandanat Samostalnog prozorskog odreda ARBiH.

Trusina je selo u općini Konjic. Neposredno pred zločin u tom selu - 16. aprila 1993. godine, u Trusini su vođena borbena dejstva između jedinica ARBiH i HVO-a. Nakon što su jedinice ARBiH ušle u selo, strijeljali su 15 hrvatskih civila i sedam vojnika HVO-a, koji su se prethodno predali. Za zločin u Trusini pred Sudom Bosne i Hercegovine osuđeni su Edin Đeko na 13 godina zatvora, Rasema Handanović na pet i po godina, Mensur Memić na deset godina, Nedžad Hodžić na 12 i Nihad Bojadžić na 15 godina zatvora.

Gnusni zločini u selima Grabovica, Uzdol i Trusina su zločini protiv civilnog stanovništva. Zločin izvršen u selu Grabovica počinjen je u trenutku kada nije bilo borbenih dejstava. Zločini u Uzdolu i Trusini su počinjeni za vrijeme vođenja borbenih dejstava, što čini razliku sa zločinom u selu Grabovica. Sva tri zločina sraman su čin i sramota ugledu Armije RBiH u periodu agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. koji su nanijeli pojedinci iz njihovih redova.

dr. sc. Zilha Mastalić Košuta je viši naučni saradnik na Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

09.09.2023

Izvor: Historiografija.ba

SJEĆANJE NA RATNI ZLOČIN U GRABOVICI

11. septembar, 2023.godine

Polaganjem vijenaca i svetom misom danas je u Grabovici, između Mostara i Jablanice obilježena 30. godišnjica stradanja 33 civila hrvatske nacionalnosti gdje su se okupili politički, društveni i vjerski predstavnici bosanskohercegovačkih Hrvata.

I ova godišnjica je prošla bez saznanja o sudbini 17 osoba koje se i dalje vode nestalim.

Na obilježavanju zločina u Grabovici bili su i članovi udruženja Civilnih žrtava rata Grada Mostara. Adnin Hasić iz ovog udruženja kazao je kako se treba odati počast svim nedužnim žrtvama tokom Agresije na RBiH. U Drežnici su vojnici Armije RBiH spasili Hrvate

“Danas smo ovdje u Grabovici, bili smo u Raštanima, Trusini, Ahmićima, prošle godine smo bili i u Srebrenici. Grabovica je dio Grada Mostara i uvijek ćemo biti ovdje i bilo gdje, gdje su stradali civili da odamo počast kako se to zlo više nikada i nigdje ne bi ponovilo”, izjavio je Hasić.

Poručio je kako je „civilizacijska sramota“ što se 30 godina nakon zločina i dalje traga za ostacima ubijenih te je dodao kako se radi istine ti procesi moraju dovesti do kraja.

“Grabovica pripada Mjesnoj zajednici Drežnica, a sa druge strane planine Čvrsnice pripadnici Armije RBiH su branili živote komšija Hrvata. Godine 1993. u jeku hrvatsko-bošnjačkog sukoba stariji stanovnici Hrvati u Drežnici koji su ostali u svojim domovima zamolili su svoje komšije da im pomognu i da ih prebace na teritoriju pod kontrolom HVO. Ti momci tada su učinili nadljudske napore i preko planine Čvrsnice preveli su desetak starijih svojih komšija Hrvata prema liniji pod kontrolom HVO-a. Hoću da kažem da su zločin nad Hrvatima u Grabovici počinili pojedinci koji nisu iz Grabovice, a sa druge strane planine u Drežnici pripadnici Armije su se brinuli o svojim komšija i ispunili su im njihovu molbu i spasili im živote. Takve vrijednosti trebamo isticati i ponositi se, a zločincima trebamo svi osuditi”, ističe Hasić.

Hasić, čiji su roditelji ubijeni u zločinu nad Bošnjacima i Hrvatima na Uborku i Sutini, je jedan od rijetkih Bošnjaka koji svojim prisustvom u Grabovici osuđuju zločine koje su pripadnici Armije RBiH učinili nad Hrvatima. S druge strane, sve je više onih koji upozoravaju na politizaciju hr-

vatskih žrtava jer se zločini nad Hrvatima koje su učinili bh. Srbi ili JNA skoro ne obilježavaju. Zločin u miru

Grabovica se od maja 1993. nalazila pod kontrolom Armije RBiH u kojoj je ostao dio hrvatskog stanovništva s kojima su lokalni Bošnjaci i vojnici živjeli u miru.

“Tokom pripreme za operaciju “Neretva 93”, u selu su bile smještene jedinice 9. motorizovane brigade 1. korpusa ARBiH iz Sarajeva. Budući da za pripadnike jedinica koji su pristizale nije bilo drugih mogućnosti smještaja, smještani su u kućama grabovičkih Hrvata. Njihov boravak ostao je zapamćen po izvršenom ratnom zločinu nad civilima hrvatske nacionalnosti, koji nisu predstavljali vojnu prijetnju”, kaže dr. sc. Zilha Mastalić Košuta, viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerzitet u Sarajevu.

Prema iskazima svjedoka vojnici koji su bili stacionirani u Grabovici nisu bili pod adekvatnim nadzorom starješina niti su imali dovoljnu logističku podršku.

“Pripadnici 9. mtbr su ničim izazvani u periodu 8. i 9. septembra 1993. svirepo ubili 13 hrvatskih civila, među kojima je i djevojčica od tri i po godine, Mladenka Zadro. Ubijen je i njen otac Mladen, majka Ljubica, djed Ivan i baka Matija. U selu su tada ubijeni i Pero, Dragica i Martin Marić, Josip-Jozo Brekalo, Živko i Ljuba Drežnjak, Ivan Mandić i Ilko Miletić. Za preostalih 14 osoba koji su navedeni kao žrtve zločina, u procesu koji je vođen pred Međunarodnim sudom u Den Haagu nije dokazano da su ubijeni u navedenom periodu i od strane pripadnika 9. mtbr”, dodaje dr. Mastalić Košuta.

Za zločine u Grabovici vođeno je više procesa na domaćim i stranim sudovima.

“Kantonalni sud u Mostaru je vodio proces protiv počinitelja zločina u Grabovici i osudio trojicu, a Kantonalni sud u Sarajevu osudio je dvojicu pripadnika 9. mtbr 1. korpusa ARBiH. Osuđeni su Nihad Vlahovljak, Haris Rajkić i Sead Karagić. Sva trojica osuđeni su na po 13 godina zatvora pred Kantonalnim sudom u Mostaru. Još ranije pred Kantonalnim sudom u Sarajevu osuđen je i Enes Šakrak na 10 godina zatvora. Za ovaj zločin Međunarodni sud u Den Haagu studio je generalu Seferu Haliloviću po komandnoj odgovornosti, međutim, on je oslobođen po svim tačkama optužnice”, pojašnjava dr. sc. Zilha Mastalić Košuta. Zločini nad Hrvatima u Uzdolu i Trusini

Na području Prozora i Konjica desila su se još dva zločina nad Hrvatima, ali za razliku od Grabovice to je bilo u ratnim okolnostima.

“Uzdol je selo u općini Prozor u kojem je živjelo većinsko hrvatsko stanovništvo. U ranim jučarnjim satima 14. septembra 1993. godine Samostalni prozorski bataljon je s nekoliko pripadnika civilne policije MUP-a napao zapovjedništvo HVO-a, koji se nalazilo u zgradi škole. U toku napada, jedinice HVO-a su dovedene u okruženje, a pripadnici Samostalnog prozorskog odreda i MUP-a počinili zločine. Tada je ubijeno 25 mještana, među kojima su bila i djeca. Najmlađe žrtve ovog zločina bili su desetogodišnji Stjepan i njegova trinaestogodišnja sestra Marija Zelić. Ubijena je i dvanaestogodišnja djevojčica Jadranka Zelenika. Najstarija ubijena osoba u Uzdolu imala je 87 godina. Dio stanovnika je ubijen u kućama, a dio njih se pokušao spasiti u zbjegu. Za zločin u Uzdolu prema komandnoj odgovornosti osuđen je na osam godina zatvora Enver Buza, v.d. komandant Samostalnog prozorskog odreda ARBiH”, dodaje dr. sc. Zilha Mastalić Košuta.

Trusina je selo u zapadnom djelu Konjica.

“Neposredno pred zločin u Trusini 16. aprila 1993. godine, vođena su borbena dejstva između jedinica ARBiH i HVO-a. Nakon što je ARBiH ušla u selo, strijeljali su 15 hrvatskih civila i sedam vojnika HVO-a, koji su se prethodno predali. Za zločin u Trusini pred Sudom Bosne i Hercegovine osuđeni su Edin Đeko na 13 godina zatvora, Rasema Handanović na pet i po godina, Mensur Memić na deset godina, Nedžad Hodžić na 12 i Nihad Bojadžić na 15 godina zatvora”, pojašnjava dr. sc. Zilha Mastalić Košuta.

“Gnusni zločini u selima Grabovica, Uzdol i Trusina su zločini protiv civilnog stanovništva. Zločin izvršen u selu Grabovica počinjen je u trenutku kada nije bilo borbenih dejstava. Zločini u Uzdolu i Trusini su počinjeni za vrijeme vođenja borbenih dejstava, što čini razliku sa zločinom u selu Grabovica. Sva tri zločina sraman su čin i sramota ugledu Armiji RBiH u periodu Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. koji su nanijeli pojedinci iz njihovih redova”, zaključuje dr. sc. Zilha Mastalić Košuta.

Izvor: Aljazeera.net

OSIM MURALA RATNIM ZLOČINCIMA, U VIŠEGRADU NIČU I MURALI POSVEĆENI KOSOVU I RUSIJI

18. septembar, 2023. godine

Višegrađanin Ermin Kuka, viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu komentarisao je iscrtavanje murala u Višegradi kojih je svakim danom sve više, a osim onih posvećenih presuđenim ratnim zločincima, niču i murali posvećeni Kosovu i Rusiji.

“Višegrad, 28. godina nakon agresije i stravičnih zločina srpskih oružanih formacija izvršenih nad Bošnjacima je postao mjestom i plodnim tlom za izradu raznih murala posvećenih presuđenim zločincima i njihovim zločinima, ali i “srpskom” Kosovu, Rusiji,... Takvi murali su realnost današnjeg Višegrada. Svakim danom ih je sve više i niču kao gljive poslije kiše. U zadnje vrijeme, sve je više murala koji su posvećeni Kosovu, što nije nimalo slučajno”, ističe Kuka.

Prije nekoliko dana na ulazu u Višegrad osvanuo je mural na kome je ispisano “Kad se vojska na Kosovo vratí”, a Kuka podsjeća da je upravo u Višegrudu na Vidovdan 28. juna 2011. započela izgradnja kompleksa “Andrićgrad”, čiji je idejni tvorac reditelj Emir Kusturica, dok je većinski finansijer bila Vlada RS.

“Taj kompleks je napravljen s ciljem da se, kako to tvrdi i beogradski historičar Ivan Čolović, kosovski mit prenese u Višegrad. Prema uvidima Ivana Čolovića, Vidovdansko zaklinjanje srpskih vođa Lazaru i zazivanje Obilića mogli su posle 1999. mnogo uspješnije da se izvode van Kosova. Zato se centralna crkvena i državna proslava ovog praznika posljednjih godina održava u Kruševcu, a obilježavanje Vidovdana 28. juna svake godine u Višegrudu, odnosno u kompleksu “Andrićgrad”. Pokazalo se, kako tvrdi Čolović, da se na tom mjestu u Bosni pod zastavom kosovskog zavjeta mogu okupiti reprezentativni predstavnici političke, crkvene, vojne i kulturne elite RS i Srbije i pokazati da borba za sve srpske interese zadojena kosovskim mitom ni poslije ratova devedesetih nije prestala, bez obzira na to što se u novije vrijeme vođe ove borbe većem uspjehu mogu nadati u istočnoj Bosni, nego na samom Kosovu”, kaže Kuka.

Podsjeća da je u kompleksu “Andrićgrada” izgrađena i velika Crkva Svetog cara Lazara i svih srpskih mučenika – Lazarica.

“Posvećena je Svetom mučeniku Lazaru i kosovskim junacima. Ta crkva je, ustvari, replika (modificirana kopija) manastira Visoki Dečani na Kosovu, umanjenih dimenzija prilagođenih prostoru na kome se nalazi. Namjera, cilj i svrha onih koji kreiraju murale, ali i onih koji ih odobravaju, a to su lokalni organi vlasti, je više nego jasna i nedvosmislena. Vlast i turistička zajednica ih definitivno mogu upisati u turističku ponudu Višegrada. Ovakvi murali su postali svakodnevница u Višegradu, prije agresije poznatom multietničkom gradu”, ogorčen je Kuka.

Poznato je da su stradanja, bol i patnja koju su proživjeli višegradske Bošnjaci u periodu agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. godine, bili kolosalnih razmjera, a Kuka ističe da su aktuelni vladajući radikalni i ekstremni srpski nacionalizam u Višegradu, čije indikatore postojanja i djelovanja vidimo i kroz navedene murale, prepreka stvaranju boljih međuljudskih odnosa i ukupnoj sigurnosti Bošnjaka.

Izvor: [Klix.ba](#)

**DIREKTOR INSTITUTA ZA ISTAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV
ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA, PROF. DR. RASIM
MURATOVIĆ, PONOVO IZABRAN ZA PREDSJEDNIKA VIJEĆA
GRUPACIJE DRUŠVENIH NAUKA**

19. septembar, 2023.godine

Na 20. redovnoj sjednici Vijeća grupacije društvenih nauka, održanoj 19. septembra 2023. godine, direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, prof. dr. Rasim Muratović, je jednoglasno izabran za predsjednika Vijeća za studijsku 2023/2024. godinu.

U sastavu Grupacije društvenih nauka Univerziteta u Sarajevu su dekani Ekonomskog fakulteta, Pravnog fakulteta, Fakulteta političkih nauka, Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Fakulteta sporta i tjelesnog odgoja, Fakulteta za upravu i direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

MEOKRNJE NA KROVU SVIJETA

25. septembar 2023.godine

Za Oslobođenje piše prof. dr. Rasim Muratović

U uvodnom dijelu Zbornika, koji potpisuju Amela Lolić i Admir Hadžiemrić, između ostalog, napisano je da je Meokrnje, obronak planine Vlašić, prostor koji dugi niz godina, događajima koji su se odvijali na njemu, simbolizira borbu protiv fašizma i neofašizma na prostoru Bosne i Hercegovine. Obilježavanje događaja na Meokrnju traje još od 1947. godine kada se planinarskim pohodom prvi put obilježio 4. juli - Dan boraca na prostoru općine Travnik. Dostojanstveno su istaknuti značaj i pogibija pripadnika Travničkog i Zeničkog partizanskog odreda koji su stradali na Meokrnju u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika u Drugom svjetskom ratu.

Socijalistički period spasio je Bosnu i Hercegovinu od teritorijalne podjele, tada između Srbije i Hrvatske,isto kao što ju je spasila i austrougarska okupacija 1878. od podjele između Srbije i Crne Gore

Na Meokrnju je i u ratu 1992-1995. godine izgubljeno mnogo života, a imalo je i značajnu ulogu u odrhani travničkoga kraja. Septembra 1992. Meokrnje je postalo i prva oslobođena planinska kota od Armije Republike Bosne i Hercegovine. Ratna djelovanja 1992-1995. na Meokrnju uništila su spomenik podignut u znak sjećanja na pripadnike Travničkog i Zeničkog odreda, te je spomenik obnovljen 2017. godine, a pored njega izgrađen identičan pripadnicima Armije Republike Bosne i Hercegovine kao trajno sjećanje na dva rata i na antifašističku borbu Travničana koji su stali u odbrani Bosne i Hercegovine. Ova dva spomenika simboliziraju borbu protiv fašizma, a ujedno su opomena i podsjećanje budućim naraštajima na rat i ratna djelovanja te na borbu patriota za državu Bosnu i Hercegovinu.

Nosioci aktivnosti u okviru organizacije manifestacije Meokrnje su: Savez antifašista i boraca Narodnooslobodilačkog rata SBK/KSB-a i Organizacija demobilisanih boraca odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992-1995. srednja Bosna, uz podršku Općine Travnik, Vlade SBK/KSB-a i mnogobrojnih nevladinih organizacija s područja općine Travnik koji nastavljaju s tradicijom i njegovanjem kulture sjećanja na antifašističku borbu i žrtve bosanskohercegovačkih patriota stradalih u oba rata. Manifestacija Meokrnje prepoznatljiva je po antifašističkim porukama identičnim u oba značajna perioda historije Bosne i Hercegovine – da su brojni stanovnici naše zemlje bili na strani

pravde i civiliziranog svijeta u borbi dobra protiv zla. U okviru manifestacije Meokrnje 2022. godine organiziran je i okrugli stol "Meokrnje - simbol borbe protiv fašizma" koji je u Travniku 22. jula 2022. okupio akademsku zajednicu Bosne i Hercegovine. Učesnici okruglog stola "Meokrnje – simbol borbe protiv fašizma" su: akademik Mirko Pejanović, prof. dr. Kenan Dautović, prof. dr. Rasim Muratović, dr. sc. Amir Kliko, Vildana Selimbegović, Remzija Šiljak, prof. dr. Pavle Mijović, Sead Đulić i doc. dr. Dženan Dautović.

Platforma Predsjedništva RBiH

Autor Platforme, akademik, prof. dr. Mirko Pejanović, u radu pod naslovom Značaj Platforme o radu Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine za odbrambeno-oslobodilački rat (1992–1995), napisao je da je kao svoj strateški cilj za odbranu Republike Bosne i Hercegovine, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine imalo očuvanje istorijskog multietničkog bića BiH. U tom kontekstu se, u punom jedinstvu svojih sedam članova, odlučilo da usvoji jedan programski dokument političko-ustavnog karaktera. Taj dokument će dobiti naziv: Platforma o radu Predsjedništva u ratnim uslovima.

Na temelju programskih usmjerenja Platforme, osigurano je:

Jedinstvo članova Predsjedništva u rukovođenju otporom i odbranom protiv agresije na Bosnu i Hercegovinu;

Formiranje Armije Republike Bosne i Hercegovine kao oružane sile za vođenje odbrambeno-oslobodilačkog rata;

Oblikovanje osnove za pregovore o postizanju mirovnog političkog rješenja rata u Bosni i Hercegovini.

Postizanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine, Bosna i Hercegovina je ušla u istorijsko vrijeme izgradnje mira i integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO-savez.

U Platformi za djelovanje Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima ute-mljena je strategija o sveopštem građanskom otporu i odbrani integriteta i istorijskog bića države Bosne i Hercegovine. Na strategiji koju definiše Platforma za djelovanje Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima formirana je Armija Republike Bosne i Hercegovine. Armija Republike Bosne i Hercegovine je formirana kao oružana sila građana Bosne i Hercegovine i pri-padnika svih njenih naroda. Na iskazanom patriotskom raspoloženju građana formirane su jedinice Armije Republike Bosne i Hercegovine.

Topalović je ubijen pri pokušaju bijega, njegovi saborci kažnjeni iako ne za ratne zločine, ali ipak im je suđeno u teškim ratnim uvjetima, no u današnjem Sarajevu uživo pratimo nastojanja da se Cacini zločini minimiziraju, a žrtve kazne

Multietnički sastav i jedinstvo Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, kao i narasla sna-ga Armije Republike Bosne i Hercegovine, valjana su osnova za dobijanje povjerenja međunarodne zajednice prema konceptu države Bosne i Hercegovine i konceptu odbrane njena integriteta i njena istorijskog multietničkog bića. Ta podrška će biti iskazana, najprije, u vidu donošenja Vašingtonskog mirovnog sporazuma u martu 1994. godine, čime je zaustavljen bošnjačko-hrvatski vojni sukob. U nastavku liderstva u traženju mirovnog političkog rješenja za Bosnu i Hercegovinu, Sjedinjene

Američke Države su uložile svoju moć i svoj prestiž da se, nakon plana Kontaktne grupe iz 1994. godine, potpiše Dejtonski mirovni sporazum u decembru 1995. Ovim sporazumom su zaustavljena vojna dejstva, uspostavljen je mir na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine. Snage NATO-saveza su, prema odluci Vijeća sigurnosti, u decembru 1995. godine dobile ulogu međunarodnih mirovnih vojnih snaga za implementaciju mira.

Platforma za djelovanje Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima imala je temeljnu programsko-političku važnost u definisanju i realizaciji koncepcije odbrane Bosne i Hercegovine u ratu koji je bio nametnut 1992. godine u obliku agresije Savezne Republike Jugoslavije na suverenu i međunarodnu priznatu državu Bosnu i Hercegovinu.

Memorandumsko vrijeme

U radu prof. dr. Rasima Muratovića, koncipiranom na deset stranica, a pod naslovom Uloga Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, ja sam, između ostalog, napisao da je osnivanje Instituta bila realizacija odredbe Platforme za djelovanje Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima, od 26. juna 1992. godine. Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu je osnovan u teškim uslovima agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocida nad Bošnjacima, te barbarske opsade Sarajeva.

Zbog svakodnevnog nerazumijevanja kod običnog svijeta nije naodmet ponoviti da je Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu javna naučna ustanova koja se bavi istraživanjem zločina protiv mira, zločina genocida i drugih teških povreda međunarodnog humanitarnog prava, s historijskog, pravnog, sociološkog, kriminološkog, ekonomskog, demografskog, psihološkog, politološkog, kulturološkog, medicinskog, ekološkog i drugih aspekata značajnih za cjelovito naučno istraživanje zločina.

Institut je do sada objavio 145 naučnih studija i oko 5.000 naučnih i stručnih radova, te organizovao na stotine naučnih konferencija i okruglih stolova u zemlji i inostranstvu.

U zaključnom dijelu teksta napisano je da mi danas živimo "Memorandumsko vrijeme" koje u sebi sadrži negiranje svega što je učinjeno i zaštitu ratnih zločinaca, a optuživanje branilaca Bosne i Hercegovine, destabilizaciju političkog i državnog rukovodstva Bosne i Hercegovine i podržavanje secesije bosanskohercegovačkog entiteta RS.

Po zagovornicima takve politike i prakse nije bilo ni ubistava, ni ranjavanja, ni protjerivanja, ni silovanja, ni koncentracionih logora, ni razaranja, ni kolektivnih stradanja, nije bilo ništa. Međutim, genocid nad Bošnjacima je historijska i pravna i društvena činjenica.

U tom kontekstu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu će, s mladom generacijom naučnika, koja je u prethodne dvije-tri godine stupila na javnu scenu, nastaviti i ojačati ulogu vodeće institucije u ovoj oblasti u državi, a i šire u regionu.

Značaj antifašističkog pokreta otpora iz Drugog svjetskog rata za nezavisnost BiH

Viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, dr. sc. Amir Kliko u radu pod naslovom Značaj antifašističkog pokreta otpora iz Drugog svjetskog rata za nezavisnost Bosne i Hercegovine navodi da je u Drugi svjetski rat Bosna i Hercegovina uvučena kao zemlja podijeljena između Srbije i Hrvatske, a iz njega je izašla kao teritorijalno objedinjena i ravnopravna s njima, zahvaljujući djelovanju antifašista – predvođenih Komunističkom partijom – i vojničkoj pobjedi partizanskog pokreta otpora fašističkoj okupaciji.

Sead Đulić je, između ostalog, napisao, osvijestimo se i, s ciljem bolje i sretnije budućnosti svih nas, okupimo se u jedinstveni opštenarodni antifašistički front. Okupimo se oko onih pitanja oko kojih imamo konsenzus

Što se tiče Bošnjaka, oni nisu mogli samostalno utjecati na ishod Drugog svjetskog rata na prostoru Bosne i Hercegovine, kao što nisu utjecali ni na njegov početak. Pobjeda antifašističkog pokreta otpora bila je najbolji završetak rata za njih. Da je pobijedila bilo koja druga politička ideologija, ustaška ili četnička, za Bošnjake bi to bilo kobno.

Socijalistički period spasio je Bosnu i Hercegovinu od teritorijalne podjele, tada između Srbije i Hrvatske, isto kao što ju je spasila i austrougarska okupacija 1878. od podjele između Srbije i Crne Gore.

Bosna i Hercegovina i Bošnjaci naslijedili su iz Jugoslavije svoj stečeni pravni status, koji im je priznala cijelokupna međunarodna zajednica. U završnici velikosrpske agresije 1995. prevagu je – uz kvalitetan i uporan vojnički otpor agresoru, od legalne vojske Republike Bosne i Hercegovine, odnosno njene Armije – ipak donijelo njeno pravno naslijede iz doba socijalističke Jugoslavije.

Ostvarenje državne nezavisnosti i njena odbrana 1992-1995. još je jedna velika historijska prekretnica u korist Bosne i Hercegovine, a koja bi teško bila ostvariva bez one iz 1943. godine.

Meokrnje 2022 - Simbol borbe protiv fašizma

Dr. sc. Kenan Dautović, načelnik Općine Travnik i predsjednik Organizacionog odbora manifestacije Meokrnje 2022, pobrinuo se da u organizacionom, tehničkom i svakom drugom pogledu sve protekne u najboljem redu, a osim toga, napisao je i zapažen rad o temi: Meokrnje 2022 – Simbol borbe protiv fašizma. Razmatrajući opće razumijevanje pojma fašizma, možemo ustvrditi da se radi o evropskom, ideološkom i praktičnom projektu koji je nastao u tridesetim i četrdesetim godinama prošlog stoljeća i koji je, u konačnici, doveo do Drugog svjetskog rata. Od mnoštva karakteristika koje tvore njegov sadržaj, najznačajnije je naglasiti ekstremnu netoleranciju prema drugom i drugaćijem, sklonost ka prekomjernom nasilju i ekspanzionizam. U nastavku rada dr. sc. Kenan Dautović ističe da nije antifašizam bio privilegija ni Sovjetskog saveza ni zapadnih demokracija. Znamo da je i na Zapadu, gdje je i Bosna i Hercegovina kroz evropske i NATO-integracije, antifašizam civilizacijska tekovina kojoj trebamo stremiti.

U poslijeratnoj Evropi pojам antifašizam postaje višezačan, često bitno određen konkretnom političkom situacijom. U zapadnoevropskim demokracijama antifašizam postaje ideološki temelj za dosljedno suprotstavljanje svim oblicima rasizma, ksenofobije i antisemitizma.

Antifašizam i budućnost djelovanja

U radu pod naslovom Antifašizam i budućnost djelovanja, Sead Đulić je, između ostalog, napisao osvijestimo se i, s ciljem bolje i sretnije budućnosti svih nas, okupimo se u jedinstveni opštenarodni antifašistički front. Okupimo se oko onih pitanja oko kojih imamo konsenzus. Riješimo to svi zajedno, šireći krug pitanja i postižući dogovorom konsenzus oko novih. Neka početna osnova bude naša potreba za demokratskim društvom u kojem su svima na svakom pedlju države zagarantovani sloboda, jednakost i ravnopravnost, te socijalna pravda.

Poslije će se mnoge stvari same od sebe kao posljedica riješiti.

Ukratko: Svi u antifašistički front!

Muslimani Travnika u Drugom svjetskom ratu

Doc. dr. Dženan Dautović u radu pod naslovom Muslimani Travnika u Drugom svjetskom ratu – racionalizacija i demistifikacija ideoškog inferna ističe da niti jedan segment prošlosti Bosne i Hercegovine, naročito u moderna vremena, nije moguće pravilno sagledati bez proučavanja ponašanja svih njenih naroda, pa tako niti dešavanja u Drugom svjetskom ratu koji je koštao ovaj prostor gubitkom gotovo cijelog naroda uslijed provedenog holokausta nad Jevrejima. Tako će i ovaj članak, iako u fokus istraživanja postavlja djelovanje Muslimana na mikroregionu grada Travnika i njegove bliže okoline, neminovno morati biti postavljen na analizi interakcije s drugim narodima, a nikako izdvojen iz općeg konteksta vremena priredbama obilježavanja svetkovine sv. Save.

Mnogobrojni izvori pokazuju kako ni u jednoj nacionalnoj grupaciji unutar grada nije bilo jedinstvenog odgovora na izazove koje je sa sobom donosilo vrijeme u kojem su bilo kakve moralne norme i zdrav razum bili zaboravljeni. Muslimani, kao najbrojnije stanovništvo Travnika, posebno nisu imali kompas ili jasnu politiku, gledajući u cjelini, no vidjeli smo da su obnašali istaknute funkcije u svakoj od sukobljenih strana, ne prezajući ni od toga da promijene stranu. Neki su bili zariženi sljedbenici ustaške ideologije i hrvatskog nacionalizma, pretpostavljajući takva opredjeljenja svim drugim identitetima; brojni su prvenstveno favorizirali islamski identitet i tražili načine da zaštite svoje interesne oslanjajući se čas na novu NDH vlast, čas na njihove njemačke patronе, pa na samom kraju čak i na ideoški potpuno suprotnu stranu pobjednika u ratnom sukobu; treća grupacija je od početka rata slijedila viziju otpora fašističkoj ideologiji, bilo kroz izravno djelovanje kroz komunističku ideologiju, bilo kroz suradnju s njom; naposljetku, najveći broj muslimana Travnika je činio civilno stanovništvo, koje je trpjelo posljedice historijskih događaja i sukoba ideologija. Jedan od najvažnijih ciljeva ovog rada bio je da iz tame zaborava izvučemo imena brojnih aktera burnih dešavanja u našem gradu tokom jedne od najburnijih faza njegove historije. Rad o ovoj temi nipošto nije iscrpljen, jer će buduća istraživanja u drugim arhivskim fondovima sigurno donijeti još mnogo vrijednih podataka.

Odnos prema antifašizmu i ratovima devedesetih

Vildana Selimbegović, glavna i odgovorna urednica Oslobođenja, u radu pod naslovom Odnos prema antifašizmu i ratovima devedesetih naglašava da nema nikakvih dilema da je slavna partizanska prošlost i angažman Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije u Drugom svjetskom ratu

onaj dio historije naroda i narodnosti bivše nam države koji nam nesumnjivo ide u prilog. Usuđujem se ustvrditi da je klima za ratove devedesetih i raspad bivše Jugoslavije pažljivo pripremana upravo na osporavanju svjetlih tekovina NOB-a i vjerujem da je najbolji primjer debate koja se duže od tri decenije vodi oko Jasenovca, međutim, čini mi se da je najsnažnija veza novouspostavljenih vlasti – od Vardara pa do Triglava – izgrađena na poricanju dometa i partizanske slave stečene od 1941. do 1945. godine. Na tom poricanju građeni su mitovi o ugroženosti, žrtvama i rasplamsavala se mržnja neophodna za zločine počinjene u ratovima devedesetih. Pa i ako nije nikakva tajna da su i Hrvatska i Srbija zdušno i vojskama i logistikom kidisale na Bosnu i Hercegovinu, Armija Republike Bosne i Hercegovine – uistinu odbrambena i u početku prilično multietnička – u svojim je dokumentima, strategijama i razvoju voljela sebi priskrbiti epitet antifašističke, istovremeno se također odričući partizanskih tekovina.

Kao neko ko je rat proveo u opsjednutom Sarajevu, volim istaći – s ponosom – snagu Predsjedništva Bosne i Hercegovine, multietničkog Predsjedništva, koje je najteže ratne 1993. godine naredilo akciju obračuna s kriminalom u vlastitim redovima, a zapravo stalo ukraj paravojnom djelovanju 10. brdske brigade Prvog korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine i egzekucijama koje su pripadnici vojske pod komandom Mušana Topalovića Cace provodili nad nebošnjacima i pokojnim nepočudnim Bošnjakom. Topalović je – zvanično – ubijen pri pokušaju bijega, njegovi saborci kažnjeni iako ne za ratne zločine, ali ipak im je suđeno u teškim ratnim uvjetima, no u današnjem Sarajevu uživo pratimo nastojanja da se Cacini zločini minimiziraju, a žrtve kazne. Cacini posmrtni ostaci iz NN grobnice, u koju je ukopan tog oktobra 1993, u novembru 1996. su, uz prisustvo desetak hiljada ljudi, preneseni do Memorijalnog centra Kovači. Objašnjenje je dao sam predsjednik Izetbegović kvalificirajući ga i kao heroja i kao zločinca.

Antifašizam danas, između ideje i stvarnosti

Prof. dr. Pavle Mijović sa Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu, u prvom dijelu rada, na temelju teoretskog okvira talijanskog autora Umberta Eca, predstavlja arhetipske dimenzije svakog fašizma. Ovakva metodološka opcija analize ur-fašizma korisna je budući da nudi artikulirani okvir promatranja fenomena jednog “zbrkanog totalitarizma”, slabe ideologije, konstituirane od različitih kontradiktornih i nebuloznih elemenata, no istovremeno izrazito nasilnog potencijala ne samo u povijesnom već i u suvremenom trenutku. Ecove ideje o tome kako se fašizam “reinkarnira u stotine novih likova”, bit će dodatno analizirane, teoretski i prakseološki.

Drugi dio rada bavi se problematikom i mogućnosti antifašizma, shvaćenog kao otpor fenomenima izvedenim iz ur-fašizma, u suvremenom kontekstu, ne iz perspektive normativne političke teorije, već iz perspektive agonističkog pluralizma. Ovakav pristup, teoretski nešto zahtjevniji, pomaze da bolje proniknemo, a zatim i konceptualiziramo suvremene socijalne izazove, te ponudimo odgovor kroz aktualizaciju određenih aspekta antifašizma u suvremenom trenutku.

Meokrnje – simbol borbe protiv fašizma

Remzija Šiljak u svom radu pod naslovom Meokrnje – simbol borbe protiv fašizma navodi da je na spoju travničke, tesličke i kotorvaroške općine, na sjeveroistočnim padinama Vlašića, na nadmorskoj visini 1.425 metara, smješteno Meokrnje. S jugozapadne, južne i istočne strane obuhvataju ga dva duboka kanjona rijeke Bile i njene pritoke Krne. Duboko i skoro okomito zasijecaju se njihove obale obrasle gustom šumom. Visinska razlika na svega 1.000 metara vazdušne linije iznosi preko

400 metara, što govori o tome koliko su se ovi kanjoni duboko usjekli i kakvu tešku prepreku predstavljaju u prilazu s južne i jugoistočne strane. Krajem devedesetih godina prošlog vijeka izgrađeni su šumski putevi koji iz doline Bile vode ka Meokrnju sa zapadne i jugoistočne strane, a nastavljaju se na put koji vodi za Gluhu Bukovicu. Sa sjeverne i sjeverozapadne strane ovog brda, padine su nešto blaže. Ima nekoliko proplanaka preko kojih vode dva puta: jedan na sjever, preko Vučije planine, u pravcu sela Bijelo Bučje na tesličkoj općini, a drugi na zapad, prema selima u gornjem toku rijeke Vrbanje na kotorvaroškoj općini. Prilaz je moguć i sa istočne strane preko Ometala i Mačkovog vrha, prilično ravnim putem.

Meokrnje dominira nad ostalim objektima, a mještani ga zovu i Bukovička planina, jer su vlasnici zemljišta mještani najudaljenijeg sela travničke općine – Gluhe Bukovice. Preko ljeta mještani Gluhe Bukovice tu izgone stoku na ispašu. Sagradili su svoje planinske kolibe. Takve dvije brvnare bile su sagrađene i prije Drugog svjetskog rata na samom vrhu Meokrnja, a vlasnici su bili amidžići Mujo i Redžo Zelkanović.

Meokrnje je bilo mjesto koje spaja ljudе travničke i susjednih općina u mirnodopskim uslovima, ali i mjesto oko koga su se vodile ogorčene borbe u Drugom svjetskom ratu i u odbrambeno-oslobodačkom ratu 1992-95. godine.

Izdavač Zbornika, napisanog na 163 stranice, formata B5, jeste Savez antifašista i boraca Narodnooslobodačkog rata Srednjobosanskog kantona/Kantona središnja Bosna, Travnik, a suizdavač Organizacija demobilisanih boraca odbrambeno-oslobodačkog rata 1992-1995. srednja Bosna, Travnik.

Uz travničke entuzijaziste valja naglasiti da je poseban doprinos pripremi okruglog stola “Meokrnje - simbol borbe protiv fašizma” dao akademik, prof. dr. Mirko Pejanović. On je svojim velikim znanjem i iskustvom podsticao aktivnosti svojih kolega, što se pokazalo da se i u regionalnim centrima, a ovaj put u travničkom kraju, može dati doprinos naučnom rasvjetljavanju fenomena fašizma i borbe protiv fašizma u savremenom dobu.

(Autor je direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu)

EDUKATIVNI MATERIJAL I HISTORIJSKI ČASOVI: UČENICI U KANTONU SARAJEVO JEDNOOBRAZNO ĆE SE EDUCIRATI O DEŠAVANJIMA TOKOM OPSADE SARAJEVA

26. septembar 2023.godine

Institut za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo, u saradnji sa Ministarstvom za odgoj i obrazovanje KS, pokrenuo je inicijativu da se izradi edukativni materijal za sve učenike u Kantonu Sarajevo, kako bi se upoznali o masovnim stradanjima građana tokom opsade Sarajeva u periodu 1992-1995. godina.

Edukativni materijal prezentiran je danas u OŠ "Fatima Gunić", a o njegovom sadržaju i značaju su govorili autorica i predstavnica Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Merisa Karović-Babić, resorna ministrica Naida Hota-Muminović, ministar za boračka pitanja Omer Osmanović i direktorica Instituta Senada Salihović.

"Želim, prije svega, napomenuti da su na 230 lokacija masovno ubijani civili Sarajeva u dijelu grada koji je bio u opsadi. Ovdje, u ovim edukativnim materijalima je izdvojeno 20 lokacija najmasovnijih zločina, na kojima su ubijana i djeca. Važno je napomenuti da su na 15, od 20 lokacija koje su selektirane u edukativnom materijalu, ubijena po dva člana iz iste porodice, što dovoljno govori o razmjerama zločina koji su počinjeni", navela je između ostalog Karović-Babić.

Direktorica Salihović rekla je da će, zahvaljujući radu uvažene dr.sci. Merise Karović-Babić, u Kantonu Sarajevo imati jednoobrazno educiranje svih naših učenika o svemu što se dešavalo tokom opsade Sarajeva.

"Nije slučajno izabrana OŠ 'Fatima Gunić' za prezentaciju ovog edukativnog materijala, jer tu je muzej posvećen nevino stradaloj učiteljici i njenim učenicima, koje su ubili zločinci sa okolnih brda tokom nastave", istaknula je direktorica.

Navela je i da će biti održani historijski časovi za učenike o stradanjima sarajevskih civila.

"Mi smo ove godine uveli jednu novinu u našu školsku praksu, a to je da godišnjicama obilježavanja masovnih staradanja i ubijanja građana Sarajeva prisustvuju naši učenici osnovnih i srednjih

škola. Za tu potrebu, Institut je izradio jedan dobar materijal, na bazi činjenica, presuđenih istina i na bazi svega onoga što će biti dobar materijal za podučavanje, da učenike pripremimo na ovu vrstu edukacije i obilježavanja. Nastaviti ćemo graditi kulturu sjećanja, jer Sarajevo je bilo jedan otvoreni logor, a civilni koji su preživjeli te golgote u najdužoj opsadi jednog grada u modernijoj historiji itekako imaju obavezu da ta svoja sjećanja prenose dalje, a školski sistem je najbolji način da to radimo”, kazala je ministrica Hota Mumunović.

Naglasila je da ovo postaje poseban program za obilježavanje i njegovanje kulture sjećanja i pamćenja.

“Ne realizira se nužno u učionicama, dakle, ne kroz jedan predmet, nego kroz sve predmete i vannastavne sadržaje. Na dan kada obilježavamo godišnjicu stradanja građana Sarajeva mi ćemo u školama pripremati historijski čas, i u tom danu će svi učenici dobiti osnovne informacije o događaju i odati poštovanje žrtvama. Određene škole će učestvovati neposredno u obilježavanju godišnjice masakra”, istaknula je ministrica Hota-Muminović.

Ministar za boračka pitanja KS Omer Osmanović kazao je kako je veoma važno da govorimo o dešavanjima tokom 1.425 dana opsade našeg grada i prenosimo istinu na mlađe generacije, jer kulturnom sjećanja čuvamo našu historiju od zaborava.

NAJAVA DRUGE MEĐUNARODNE NAUČNE KONFERENCIJE “POSLJEDICE GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA U SREBRENICI”

27. septembar 2023. godine

U povodu obilježavanja dvadesetosme godišnjice od genocida počinjenog nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini, a što je potvrđeno presudama ICTY-a za područje tzv. Sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenica i okoline (juli 1995. godine), Univerzitet u Sarajevu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu, organiziraju drugu Međunarodnu naučnu konferenciju “Posljedice genocida nad Bošnjacima u Srebrenici: Socijalni, ekonomski, politički, demografski i kulturni razvoj Srebrenice (1995-2022).”

Konferencija će se održati 12. oktobra 2023. godine u Memorijalnom centru Potočari, s početkom u 10.00 sati.

Dvadeset i osam godina nakon počinjenog genocida nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini, a koji je kulminaciju imao u Srebrenici i oko nje, na prostoru tzv. sigurne zone Ujedinjenih nacija, u julu 1995. godine, i danas su evidentne posljedice u socijalnom, ekonomskom, demografskom, kulturnom i svakom drugom razvoju Srebrenice i okoline. Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu u periodu od 1992-1995. godine i počinjeni genocid nad Bošnjacima ostavile su nesagledive posljedice gotovo u svim aspektima rada i življenja. Te posljedice su posebno indikativne na prostoru Srebrenice, koja se i nakon dvadeset i osam godina od agresije i genocida suočava sa problemom razvoja i opstanka povratničkog bošnjačkog stanovništva.

Počinjeni zločin genocida nad Bošnjacima u Srebrenici doveo je do dugoročnih socijalnih, ekonomskih, demografskih i kulturnih posljedica za život ljudi nakon agresije. Prva posljedica je nastala u radikalnom smanjenju stanovništva. U gradu Srebrenici i u mjesnim područjima općine Srebrenica, tokom rata je uništena privreda i komunalna infrastruktura.

Odgovornost za otklanjanje posljedica genocida nad Bošnjacima u Srebrenici prepostavlja uspostavljanje posebnog društveno-razvojnog statusa grada i općine Srebrenice. Podršku ideji da se inicira uspostavljanje posebnog društveno-razvojnog statusa Srebrenice, kao mjesta koje je uslijed genocida doživjelo devastaciju u svim oblastima života i rada, dale su mnoge domaće i inozemne organizacije i institucije na Prvoj međunarodnoj naučnoj konferenciji "Genocid nad Bošnjacima, Srebrenica 1995-2020: Uzroci, razmjere i posljedice", održanoj u Sarajevu, 19. oktobra 2020. godine, a u organizaciji Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Tuzli.

Druga Međunarodna naučna konferencija, na kojoj će učešće uzeti eminentni i priznati naučnici i istraživači iz više zemalja svijeta, pored ostalog, bit će prilika za razmjenu saznananja, spoznaja i iskustava o počinjenom genocidu nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini, posebno sa aspekta posljedica po socijalni, ekonomski, demografski i kulturni razvoj Srebrenice od 1995-2022. godine, te razmatranja mogućnosti kako da Srebrenica ostvari napredak u svim ovim oblastima u budućnosti.

S tim u vezi prije dvije godine formirani su istraživački timovi koji će temeljem provedenog pretežno empirijskih istraživanja, po ustaljenoj metodologiji prezentirati rezultate istraživanja i uvida u socijalnu zbilju u četiri važna spekta 1. Demografske posljedice genocida i stanje povratka u Srebrenici; 2. Ekonomski razvoj, zapošljavanje i izgradnja društvene i komunalne infrastrukture u gradu i mjesnim zajednicama opštine Srebrenica; 3. Međunacionalni odnosi i izgradnja povjerenja u zajedničkom življenju bošnjačkog i srpskog stanovništva; 4. Održivost povratka u Srebrenici, i kreirati prijedloge mjera koji će, nakon održane Konferencije, biti proslijeđeni općinskim vijećima, kantonalnim skupštinama, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Medijski pokrovitelji Konferencije su Oslobođenje i Federalna televizija.

Izvor: Oslobodjenje.ba

VIJEĆU GRUPACIJE DRUŠTVENIH NAUKU DODIJELJENA ZAHVALNICA FAKULTETA ZA KRIMINALISTIKU, KRIMINOLOGIJU I SIGURNOSNE STIUDIJE

5. oktobar 2023. godine

Povodom obilježavanja 30 godina od osnivanja Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Vijeću Grupacije društvenih nauka Univerziteta u Sarajevu dodijeljena je Zahvalnica.

Na svečanoj ceremoniji, održanoj, 4. oktobra 2023. godine, u prostoru gradske Vijećnice, u Sarajevu, zahvalnicu je primio direktor Instituta, prof. dr. Rasim Muratović, predsjednik Vijeća Grupacije društvenih nauka.

Vijeće Grupacije društvenih nauka čine dekani Ekonomskog fakulteta, Pravnog fakulteta, Fakulteta političkih nauka, Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Fakulteta sporta i tjelesnog odgoja, Fakulteta za upravu i direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerzitea u Sarajevu.

U BEČU PROMOVIRANA KNJIGA DR. HIKMETA KARČIĆA: DUBOKE POSLJEDICE GENOCIDA U BIH

9. oktobar 2023. godine

U Bečkoj obrazovnoj akademiji održana je panel diskusija posvećena genocidu u Bosni i Hercegovini i njenim trajnim posljedicama u Evropi.

Ova događaj okupio je stručnjake, preživjele, istraživače i novinare, te se oslanjao na nedavno objavljenu knjigu Torture, Humiliate, Kill: Inside the Bosnian Serb Camp System autora dr. Hikmeta Karčića, koju je objavio University of Michigan Press 2022. godine.

Diskusija je istaknula važnost sjećanja na genocid, upozorila na opasnost od negiranja, te naglasila ključnu ulogu obrazovanja u suprotstavljanju ekstremnim desničarskim narativima.

Dr. Hikmet Karčić, naučni saradnik na Institutu za istraživanje zločina protiv čovjeknosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, predstavio je svoju knjigu Torture, Humiliate, Kill: Inside the Bosnian Serb Camp System koja razotkriva genocid u Bosni i Hercegovini kroz sistem logora.

Govorio je o dubokim posljedicama genocida i upozorio na zabrinjavajuće veze između srpskih nacionalista i evropske desnice.

Izrazio je zabrinutost zbog rastućeg trenda negiranja genocida i apelovao na zajednicu da se suoči s prošlošću kroz istinu i obrazovanje.

Selma Jahić, preživjela genocida u Srebrenici, emotivno je svjedočila o strahotama i torturama kroz koje su ljudi morali proći tokom agresije na BiH. Njene riječi bile su poziv na trajno sjećanje i borbu za istinu i pravdu.

Melina Borčak, novinarka s dugogodišnjim iskustvom, naglasila je važnost obrazovanja u borbi protiv ekstremnih desničarskih narativa te upozorila na odgovornost medija u oblikovanju javnog mnijenja.

Dennis Miskić, novinar i mladi politolog, istakao je duboke rane koje mnogi preživjeli još uviđej osjećaju. Posebno je naglasio njihovu neprekidnu potragu za tijelima svojih ubijenih članova porodica kao simbol trajnog bola. Nadalje, Miskić je govorio o svom radu u Memorijalnom centru Srebrenica i, također, je naglasio problem negiranja genocida i veličanje ratnih zločina u dijaspori.

Diskusija je također razmatrala oznaku “Bosanskog genocida” (Bosnian Genocide) i važnosti prepoznavanja širih genocidnih aktivnosti u zemlji.

Panelisti su naglasili da stručna zajednica ima ključnu ulogu u definiranju povijesnih činjenica na temelju čvrstih dokaza i istraživanja.

Ova manifestacija je dio projekta BÖJ-a, koji je ugostio dr. Hikmeta Karčića u Austriji radi predavanja i radionica o desničarskom ekstremizmu i genocidu u Bosni i Hercegovini, s podrškom Austrijske studentske unije “ÖH” na Univerzitetu u Beču.

**NAUČNI SARADNIK DR. HIKMET KARČIĆ U GRAZU ODRŽAO
PREDAVANJE “GHOSTS OF THE PAST: DETENTION CAMPS AND
MEMORY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA”**

9. oktobar 2023. godine

Dana 4. oktobra 2023. godine, naučni saradnik dr. Hikmet Karčić održao je predavanje na Centru za jugo-istočnu Evropu Univerziteta u Grazu pod naslovom Ghosts of the Past: Detention Camps and Memory in Bosnia and Herzegovina (Duhovi prošlosti: zatočenički logori i sjećanje u Bosni i Hercegovini).

U POVODU “DJEĆIJE NEDJELJE” REALIZOVANA POSJETA SPOMENIKU UBIJENOJ DJECI OPKOLJENOG SARAJEVA

9. oktobar 2023. godine

“Dječija nedjelja” u svijetu se obilježava u prvoj sedmici oktobra i ima za cilj skrenuti pažnju javnosti na djecu i njihova prava zagarantovana **Konvencijom o pravima djeteta**, koju je **Generalne skupštine Ujedinjenih nacija usvojila 20. novembra 1989. godine**.

Svako dijete zaslužuje pravo na: identitet (ime, porodicu, državljanstvo), preživljavanje (život, hranu, liječenje), razvoj (odgoj i obrazovanje), sudjelovanje (donošenje odluka), zaštitu od raznih oblika nasilja, diskriminacije i zanemarivanja.

Da bi djeca mogla ostvariti maksimum svojih potencijala, potrebno je da žive u podsticajnom i sigurnom okruženju, da se poštuju dječija prava zagarantovana međunarodnim propisima te da porodica i svi društveni akteri rade zajedno za dobrobit djece.

U povodu “Dječije nedjelje” u vrtiću “Razigrani dani” općine Centar, 5. 10. 2023. realizovana je posjeta Spomeniku ubijenoj djeci opkoljenog Sarajeva. Cilj ove posjete bio je djeci vrtičkog uzrasta pobliže objasniti kada i zašto je ovaj spomenik postavljen i da on predstavlja svjedočanstvo o teškim oblicima i načinima zločina nad djecom Sarajeva, o počinjenim zločinima, masovnim i pojedinačnim ubistvima djece, s posebnim akcentom na strategiju ubijanja djece. Njima se pridružila i viša stručna saradnica Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu mr. Alma Hajrić-Čaušević koja je tom prilikom poručila da su djeca budućnost i da nikada i nigdje nijedno dijete ne bude povrijeđeno i ubijeno.

NAJAVA DRUGE MEĐUNARODNE NAUČNE KONFERENCIJE “POSLJEDICE GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA U SREBRENICI: SOCIJALNI, EKONOMSKI, POLITIČKI, DEMOGRAFSKI I KULTURNI RAZVOJ SREBRENICE (1995-2022).”

10. oktobar 2023. godine

U povodu obilježavanja dvadesetosme godišnjice od genocida počinjenog nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini, Univerzitet u Sarajevu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu, organiziraju drugu Međunarodnu naučnu konferenciju "Posljedice genocida nad Bošnjacima u Srebrenici: Socijalni, ekonomski, politički, demografski i kulturni razvoj Srebrenice (1995-2022)."

Konferencija će se održati 12. oktobra 2023. godine u Memorijalnom centru Potočari, s početkom u 10.00 sati.

S tim u vezi prije dvije godine formirani su istraživački timovi koji će na Konferenciji, temeljem provedenog pretežno empirijskih istraživanja, po ustaljenoj metodologiji prezentirati rezultate istraživanja i uvida u socijalnu zbilju u četiri važna aspekta 1. Demografske posljedice genocida i stanje povratka u Srebrenici; 2. Ekonomski razvoj, zapošljavanje i izgradnja društvene i komunalne infrastrukture u gradu i mjesnim zajednicama opštine Srebrenica; 3. Međunacionalni odnosi i izgradnja povjerenja u zajedničkom življenju bošnjačkog i srpskog stanovništva; 4. Održivost povratka u Srebrenici, i kreirati prijedloge mjera koji će, nakon održane Konferencije, biti proslijeđeni općinskim vijećima, kantonalnim skupštinama, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Medijski pokrovitelji Konferencije su Oslobođenje i Federalna televizija.

NE MOŽE ŽIVOT U SREBRENICU VRATITI FREZA, NEGO SISTEMSKI I EKONOMSKI RAZVOJ

11. oktobar 2023. godine

Ne može život u Srebrenicu vratiti neka freza, potreban je sistemska i ekonomski razvoj - vraćanje na ono što je Srebrenica nekad bila. Istakao je to u emisiji Rezime - Rasim Muratović, direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

“Pomirenje je ključna riječ. Ono što se desilo u Srebrenici, nije to bila nikakva komšijska svađa. Bio je to organizovani genocid. Sad je pitanje kako poslije toga. Ta faza je u akademskom smislu završena. Sad se prelazi na ekonomski dio, stručnjaci predlažu se da se formira poseban status Srebrenice, po ugledu na Distrikt Brčko. To omogućava prevazilaženje svih problema koje smo imali proteklih 28 godina”, kazao je.

Dodao je da se u Srebrenici najteže odvija obnova stanovništva.

“Tamo nema ljudi. Po popisu iz 1991. bilo je 36.000 stanovnika. 2013. godine bilo je 16.000. Sad se procjenjuje da ima između 6 i 7 hiljada ljudi. Drugi je ekonomski faktor koji je vezan sa tim. 28 godina poslije sve ono što je urađeno u ekonomskom smislu, barem studija tako pokazuje, je pogrešno. Negdje oko 2.000 Srebreničana je zaposleno. Fokusiralo se na pogrešne grane. Prije genocida tamo je bilo razvijeno rudarstvo, industrija, građevinarstvo itd. Poslije 1995. tamo se fokusira na poljoprivrednu i ribolov. Srebrenica je sada možda zadnja opština po razvijenosti u BiH”.

Nema stabilnosti ni u demografskom ni u ekonomskom smislu, kaže Muratović. U Srebrenici nemate ni pekara, ni obućara, berberina, ali imate pet kladionica.

U poslijeratnom periodu ne postoji strateški pristup prema Bosanskom podrinju, posebno prema Srebrenici i okolini, a dva su krivca za to, smatra Sedad Bešlija, direktor Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu.

“Međunarodna zajednica za 24 sata može da riješi određene probleme svojim odlukama ukoliko to želi. Ovdje se želi zadržati jedno zamrznuto, nesređeno stanje i da se ljudi koji žive na ovom prostoru žele pretvoriti u građane drugog reda. S druge strane, domaći politički akteri, njihova reintegristička politika je krahiralala. Pitanje Podrinja je pitanje budućnosti BiH, one za koju se mi svi

zalažemo, evropske, demokratske. Potrebno je da se desi potpuna promjena političke paradigmе”.

Bešlija napominje da pomirenje ne mogu donijeti stanci. “Ono se mora desiti između naroda. Cijela Evropa postoji u suživljenju različitosti. BiH je primjer toga. Moramo se vratiti na te pozicije”, kategoričan je.

Kada je riječ o Drugoj međunarodnoj naučnoj konferenciji “Posljedice genocida nad Bošnjacima u Srebrenici: Socijalni, ekonomski, politički, demografski i kulturni razvoj Srebrenice (1995-2022)” koja će biti održana sutra u Memorijalnom centru Potočari, Muratović ističe kako je izvještaj koji će biti predstavljen zabrinjavajući.

“Naš Institut je u proteklih 30 godina objavio 150 izdanja knjiga od kojih jedna trećina se odnosi na Srebrenicu. Organizovali smo i desetine konferencija, od kojih je više od polovine o Srebrenici. 2020. godine u Vijećnici je dogovoren da organizujemo svake dvije godine ovakvu vrstu konferencije. Istraživački timovi su radili dvije godine, oni su napravili svoje studije. Demografski panel govori o posljedicama genocida nad Bošnjacima u Srebrenici. Nikada nije na nivou države BiH niti na lokalnom nivou formirana komisija za procjenu šteta, dok se dobro radilo sa prikupljanjem posmrtnih ostataka. Što se tiče materijalne devastacije tu nikad nije formirana državna komisija”.

Bešlija podsjeća da je akademска zajednica definirala tri ključne tačke oko kojih bi se trebali okupiti društveno-politički faktori.

“Najvažnija u ovom trenutku je – zaustaviti negiranje genocida. Mi, nažalost, i nakon naše konferencije imamo čak i jednu drugu noviju dimenziju koja je brutalnijeg karaktera – sa negiranjem u javnom prostoru se prelazi na glorifikaciju i psovanje genocida. Mi smo u protekle tri godine imali samo jednu reakciju Ureda visokog predstavnika, koji je izmijenio Krivični zakonik. Čekamo da vidimo na terenu konkretne poteze naših institucija prema onima koji još uvijek negiraju genocid u BiH. Druga mjera, poseban društveno-razvojni status Bosanskog podrinja, treća mjera je da se radi na međunarodnim aktivnostima na afirmaciji kulture sjećanja u Evropi i svijetu. To je preporuka akademске zajednice”, naglašava Bešlija.

Gostovanje u cijelosti pogledajte na ovom linku.

Izvor: federalna.ba

KONFERENCIJA O POSLJEDICAMA GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA U SREBRENICI: ‘GRAD MORA IMATI POSEBAN STATUS’

13. oktobar 2023. godine

U Memorijalnom centru Srebrenica - Potočari danas se održava druga po redu Međunarodna naučna konferencija “Posljedice genocida nad Bošnjacima u Srebrenici: Socijalni, ekonomski, politički, demografski i kulturni razvoj Srebrenice (1995-2022).”

Konferencija se održava u okviru obilježavanja 28. godišnjice genocida počinjenog nad Bošnjacima u “Sigurnoj zoni UN-a” Srebrenica iz jula 1995. godine, a konferenciju organizuju Univerzitet u Sarajevu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu.

“Kao čovječanstvo naivno smo vjerovali da se poslije holokausta nikome ne može dogoditi genocid. U julu 1995. godine je počinjen genocid u Srebrenici. Srebrenica je poslije genocida doživjela devastaciju svih segmenata života. Kao i prva, i ova druga konferencija će se baviti posljedicama genocida. Izgradnja kulture pamćenja je obaveza svih nas. Ovdje moramo pomenuti one koji su se vratili i žive u Srebrenici, oni su heroji”, rekao je u obraćanju Rifet Škrljelj, rektor Univerziteta u Sarajevu.

Direktor Memorijalnog centra Srebrenica - Potočari Emir Suljagić rekao je kako je važno zajednicu oko Memorijalnog centra učiniti snažnijom i brojnijom.

“Jako je bitno da se mi bavimo posljedicama genocida. Ugaoni kamen bilo kakve naše strateške jedinice ne može biti ništa osim Srebrenice. Mi moramo da vidimo šta je to ispred nas, da vidimo šta možemo da uradimo da ovu zajednicu oko Memorijalnog centra učinimo snažnijom, brojnijom - poručio je, između ostalog, Suljagić te dodao:

Mi smo objavili više od 150 naših izdanja gdje je jedna trećina vezana za Srebrenicu. U tom smislu mi smo formirali dvije ekipe stručnjaka koji su radili na terenu u protekle dvije godine i pripremali konferenciju.

“Srebrenica mora da ima poseban društveno ekonomski status”, rekao je direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti Rasim Muratović.

Ćamil Duraković, potpredsjednik entita RS, jedan je od učesnika današnje konferencije, kazao je kako za Srebrenicu nije dovoljno učinjeno.

“Nažalost, nije učinjeno dovoljno za Srebrenicu. Nije bilo sistemskog djelovanja države. Nikad nismo dobili punu diplomatsku, međunarodnu ili drugu podršku da se čuje glas onih koji su se vratili ovdje. Srebrenica je jedna od izrazito nerazvijenih općina u entitetu RS. Mi politički moramo tražiti kompromis o posebnosti ovog područja. Svi moramo biti opredijeljeni da ovom gradu treba pomoći.

Mi moramo ići u tom pravcu da se npr. Srebrenici uvedu poreske olakšice, da se uvedu posebne budžetske linije. Odavde ljudi odlaze. Ne samo Bošnjaci zbog cjelokupne situacije, odlazi i srpsko stanovništvo. Zaključke ove konferencije ćemo koristiti u budućem djelovanju”, rekao je Duraković.

Na današnjoj konferenciji će biti prezentirani rezultati istraživanja koji se odnose na “Demografske posljedice genocida i stanje povratka u Srebrenici; ekonomski razvoj, zapošljavanje i izgradnju društvene i komunalne infrastrukture u gradu i mjesnim zajednicama opštine Srebrenica; međunarodne odnose i izgradnju povjerenja u zajedničkom životu bošnjačkog i srpskog stanovništva, kao i održivost povratka u Srebrenici.

Konferencija je organizovana uz finansijsku podršku Ministarstva za nauku, visoko obrazovanje i mlade Kantona Sarajevo.

Izvor: Radiosarajevo.ba

ODRŽANA DRUGA MEĐUNARODNA KONFERENCIJA “POSLJEDICE GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA U SREBRENICI: SOCIJALNI, EKONOMSKI, POLITIČKI, DEMOGRAFSKI I KULTURNI RAZVOJ SREBRENICE (1995-2022).”

19. oktobar 2023. godine

U povodu obilježavanja dvadesetosme godišnjice od genocida počinjenog nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini, Univerzitet u Sarajevu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu, organizovali su drugu Međunarodnu naučnu konferenciju “Posljedice genocida nad Bošnjacima u Srebrenici: Socijalni, ekonomski, politički, demografski i kulturni razvoj Srebrenice (1995-2022).”

Konferencija je održana 12. oktobra 2023. godine u Memorijalnom centru Potočari, s početkom u 10.00 sati.

Prije dvije godine formirani su istraživački timovi koji su na Konferenciji, temeljem provedenog pretežno empirijskih istraživanja, po ustaljenoj metodologiji prezentirali rezultate istraživanja i uvida u socijalnu zbilju u četiri važna aspekta 1. Demografske posljedice genocida i stanje povratka u Srebrenici; 2. Ekonomski razvoj, zapošljavanje i izgradnja društvene i komunalne infrastrukture u gradu i mjesnim zajednicama opštine Srebrenica; 3. Međunalacionalni odnosi i izgradnja povjerenja u zajedničkom životu bošnjačkog i srpskog stanovništva; 4. Održivost povratka u Srebrenici, i kreirati prijedloge mjera koji će biti proslijeđeni općinskim vijećima, kantonalnim skupštinama, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Medijski pokrovitelji Konferencije su bili Oslobođenje i Federalna televizija.

**NA POZIV AMBASADORA REPUBLIKE TÜRKIYE U BOSNI
I HERCEGOVINI, SADIKA BABÜRA GIRGINA, DIREKTOR
UNIVERZITETA U SARAJEVU - INSTITUTA ZA ISTRAŽIVANJE
ZLOČINA, PROF. DR. RASIM MURATOVIĆ, PRISUSTVOVAO JE
OBILJEŽAVANJU STOGODIŠNICE OD PROGLAŠENJA REPUBLIKE**

30. oktobar 2023. godine

Na poziv ambasadora Republike Türiye u Bosni i Hercegovini, Sadika Babüra Girgina, direktor Univerziteta u Sarajevu - Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, prof. dr. Rasim Muratović, prisustvovao je obilježavanju stogodišnjice od proglašanja Republike. Za oko hiljadu zvanica prijem je organizovan, 30. oktobra 2023. godine, u prostorijama ambasade Republike Türiye u Sarajevu.

U BEOGRADU ODRŽANA MEĐUNARODNA KONFERENCIJA O OSPORAVANJU IDENTITETA ROMA I MUSLIMANA U EVROPI

6. novembar 2023. godine

U Beogradu je, 2-3. novembra, održana konferencija posvećena istraživanju diskriminacije prema Romima i muslimanima u Evropi. Ovaj multidisciplinarni projekt, u organizaciji Instituta za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Centra za napredne studije iz Sarajeva i Fakulteta humanističkih nauka Karlovog univerziteta iz Praga, okupio je akademike i stručnjake iz različitih oblasti kako bi se istražili različiti aspekti anti-muslimanske, anti-romske i višestruke diskriminacije na području srednje i jugoistočne Evrope. Na konferenciji su s izlaganjima učestvovali i dr. Muamer Džananović - viši naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i dr. Hikmet Karčić - naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

Tokom susreta prezentovani su radovi istaknutih akademika i stručnjaka na temama mnogobrojnih slučajeva islamofobije i romofobije, historijskim osvrtima progona i fizičke eliminacije Roma tokom Drugog svjetskog rata, ratnim dešavanjima u Bosni i Hercegovini, studijama rodne diskriminacije i položaju muslimanki i romskih žena, kao i pitanjima edukacije i inkluzije te programima borbe protiv (ne)nasilnog ekstremizma.

Radna grupa će svoje istraživanje i radove objaviti u posebnom izdanju pod nazivom “Contesting Identities of Roma and Muslims in Central and Southeastern Europe: Reflections on Persecutions, Multiple Discriminations, and Forms of Activism” početkom 2024. godine.

Ovaj projekt ima za cilj da osvijetli duboko ukorijenjene oblike diskriminacije i doprinese razvoju strategija inkluzije za romsku i muslimansku zajednicu u Evropi.

ODRŽANA TRIBINA U SLOVENIJI: „RAT I MIR: 106 GODIŠNICA DŽAMIJE U LOGU POD MANGARTOM“

16. novembar 2023. godine

Dana 24. oktobra 2023. godine u Muzeju Kobarid u Sloveniji održana je tribina pod naslovom „Rat i mir: 106 godišnjica džamije u Logu pod Mangartom“ u organizaciji Muzeja Kobarid i organizacija Put Mira i Averroes. Učesnici tribine su prof. dr. Nedžad Grabus, Zdravko Likar, doc. dr. Miha Šimac i dr. Hikmet Karčić. Naučni saradnik dr. Hikmet Karčić održao je predavanje na temu „Odnos religije i rata: ispitivanje složene veze između religije i nasilja“.

GRAD KONJIC ZAPOČEO AKTIVNOSTI POVODOM OBILJEŽAVANJA DANA DRŽAVNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

22. novembar 2023. godine

“Želim da sretno rastete i živite u svojoj domovini”, poruka je koju je danas učenicima Srednje škole Konjic uputio akademik Mirko Pejanović tokom svečarsko-edukativnog časa, koji je u organizaciji BZK Preporod Konjic, a pod pokroviteljstvom Grada Konjica, održan u povodu Dana državnosti Bosne i Hercegovine.

Amfiteatar Srednje škole ispunjen do posljednjeg mesta učenicima, profesorima i predstvincima Grada Konjica danas je bio mjesto na kojem se govorilo o Danu državnosti Bosne i Hercegovine, uz podsjećanje na značaj sticanja njene nezavisnosti, te promišljanje o budućnosti Bosne i Hercegovine i njenih građana.

“Danas sam konjičkoj mladosti pokušao približiti perspektivu, da je budućnost BiH u postizanju članstva u EU i NATO savezu, te u izgradnji slobodne i pravne države unutar tih okvira. To će se zasigurno ostvariti, ali treba da se dogodi ubrzanje te integracije. Želim da ovi mladi ljudi, u čijim se očima danas vidjela želja za znanjem o nastanku i razvoju državnosti, budu oni koji će svojim znanjem i zalaganjem biti garant očuvanja naše domovine u njenoj budućnosti. Želim da sretno rastete i živite u njoj”, poručio je akademik Mirko Pejanović.

Direktor instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu Rasim Muratović osvrćući se na knjigu akademika Pejanovića “Bosna i Hercegovina, 30 godina od sticanja nezavisnosti”, koja je između ostalog predstavljena ovom prilikom, kazao je da se radi o svojevrsnoj knjizi optimizma, jer se fokusira na tri važna faktora: Prvo zasjedanje ZAVNO-BIH-a, Referendum za nezavisnost BiH i Platformu o radu Predsjedništva RBiH, u ratnim uslovima, čiji je autor Mirko Pejanović.

Upravo ta Platforma je pozvala sve građane, sve narode da krenu u borbu za slobodu, naglasio je u svom obraćanju Muratović.

“Želeći na pravi način podsjetiti na važnost Dana državnosti naše domovine Bosne i Hercegovine, danas smo našim mladim sugrađani prenijeli najvažnije činjenice koje se odnose na put kojim je naša domovina stekla i sačuvala državnost. Sretni smo da smo to mogli učiniti uz pomoć onih koji su u ključnim momentima za našu državu bili tu da je sačuvaju”, kazao je gradonačelnik Konjica Osman Ćatić, naglašavajući kako Grad Konjic svake godine nastoji kvalitetnim sadržajima obilježiti bitne datume iz historije Bosne i Hercegovine.

Današnji svečarsko-edukativni čas bio je jedan od prvih sadržaja kojim će Grad Konjic obilježiti Dana državnosti Bosne i Hercegovine.

U narednim danima uslijedit će otvaranje obnovljene škole u Ribićima, otvaranje školskog igrališta u Čelebićima, otvaranje obnovljene područne škole Podorašac, obilazak spomen-obilježja i polaganje cvijeća, defile učenika osnovnih i srednjih škola ulicama grada, zajednički program učenika osnovnih i srednjih škola, dodjela nagrada za najuspješnije literarne i likovne rade učenika osnovnih i srednjih škola, izložba likovnih rada učenika u Galeriji Narodnog univerziteta Konjic.

Na Dan državnosti BiH biće upriličeno polaganje cvijeća na spomen-obilježjima po MZ na području Konjica, a u nedjelju, 26.novembra, kao kruna svih aktivnosti, bit će upriličeno svečano otvaranje obnovljenog Gradskog stadiona u Konjicu.

ODRŽANE PROMOCIJA KNJIGE: “NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE: OD REGIONALIZACIJE DO STRATEŠKIH CILJEVA (1991-1992)” U MAGLAJU, ILIJAŠU I BREZI

23. novembar 2023. godine

Dana 22. novembra 2023. u Općoj biblioteci "Muhamed Kantardžić" u Brezi održana je promocija knjige: "Nastanak Republike srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)", autora dr. Muamera Džananovića, dr. Jasmina Medića i dr. Hikmeta Karčića. Nekoliko dana prije ove promocije upriličene su promocije ovog djela u Ilijašu i Maglaju. Promocija u Brezi je ukupno 17 promocija ove društveno itekako značajne knjige. Također, i u narednom periodu planirane su promocije u zemlji i inostranstvu.

Podsjećamo da je ovo djelo objavljeno tokom aprila 2023. godine u izdanju Univerziteta u Sarajevu - Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i Univerziteta u Sarajevu - Instituta za historiju.

PREMIJERNO PRIKAZAN FILM ‘PRAVDA’ I PROMOVISANA FOTOMONOGRAFIJA ‘HEROJI MOSTARA’

30. novembar 2023. godine

JU Fond Memorijala Sarajevo u saradnji sa Centrom za mir i multietničku saradnju i Mostar Muzejom i Memorijalom, povodom šeste godišnjice presude Haaškog tribunalu u predmetu “Prlić i ostali”, organizovao je projekciju dokumentarnog filma “Pravda” u produkciji Centra za mir, te promociju fotomonografije “Heroji Mostara”.

Projekcija i promocija su uz prisustvo velikog broja gostiju održani u Multimedijalnoj sali JU Fond Memorijala KS na Kovačima. Među prisutnim, između ostalih, bili su predsjedavajući Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Željko Komšić, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine Dr. Denis Bećirović, potpredsjednici FBIH Refik Lendo i Igor Stojanović, član Kolegija Doma naroda BiH Kemal Ademović, federalni ministar raseljenih osoba i izbjeglica Nerin Dizdar koji je i pokrovitelj proširenog izdanja fotomonografije, te ostali predstavnici državnih, federalnih i kantonalnih vlasti, reis-ul-ulema Islamske zajednice u BiH Reisu-l-ulema Husein ef. Kavazović, muftija mostarski Selem ef. Dedović, rektor UNSA-a Rifat Škrijelj, brojni generali i komandanti Armije RBiH, “Majke Srebrenice”, porodice pогinulih boraca, dobitnici ratnih priznanja, borci i brojni drugi.

Prisutnima su se osim autora projekta fotomonografije Safeta Oručevića koji je imao i ulogu moderatora, obratili i doktor Rasim Muratović - direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti, Ahmed Kulanić – direktor Fonda Memorijala Kantona Sarajevo i Emir Suljagić – direktor Srebrenica Memorial Center, koji su govorili o presudi Haškoj šestorci iz 2017. i očuvanju naslijeda Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Sa sadržajem fotomonografije “Heroji Mostara” prisutne je upoznao novinar i publicista Alija Behram.

Poslana je važna poruka da će centri, udruženja, institucije i pojedinci uskoro započeti rad na organizaciji Međunarodne konferencije o negiranju genocida, negiranju zločina i ratnoj retorici. Naslijedem iz vremena odbrane od agresije, nastojat će se, kako je poručeno, doći do prevencije i trajnog mira. Do prevencije i mira će se pokušati i naslijedem Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Jasno je poručeno i kako je presudama upravo ovog suda ustanovljen karakter rata u Bosni i Hercegovini.

“Danas svjedočimo poricanju i lažima o događajima iz devedesetih godina uprkos presudama Haškog tribunala. Na televizijskim ekranima gledali smo presuđene ratne zločince koji su bez imalo stida govorili kako bi sve ponovili i ničeg se ne bi odrekli, dok ih čelnici iz političkog kruga tapšu, ohrabruju i nazivaju priateljima kojih se ne bi odrekli. Haška presuda o genocidu se odbacuje, ignoriše ili grubo ismijava, što uzrokuje dodatnu bol žrtava. Kompletno rukovodstvo Republike Hrvatske izuzev jednog broja hrabrih, nezavisnih intelektualaca iz Zagreba, nikada nije prihvatile presude u slučaju ‘Šestorka Herceg-Bosne i UZP’, poručio je Oručević.

Pozvao je na dalje čuvanje dostojanstva, najavivši nacionalnu strategiju i platformu kao odgovor na brutalan revizionizam historije.

“Imamo načelni dogovor na Kovačima da se okupe upravo ovi centri – Sarajevo, Srebrenica i Mostar i sa saradnicima uz relevantne institucije, udruženja i pojedince počnu raditi na definisanju platforme kao odgovora na nasrtaje na istinu i budućnost naše zemlje”, dodao je Oručević.

Večerašnjom aktivnošću Fond Memorijala Kantona Sarajevo nastojao je između ostalog dati doprinos da se prezentira i jasno govori o relevantnim događajima u ratu u Bosni i Hercegovini.

“S ponosom smo ušli u organizaciju događaja sa Centrom za mir, a na prijedlog gospodina Safeta Oručevića, želeći reći koliko je važan današnji datum u historiji Bosne i Hercegovine, kao i sama presuda Haškoj šestorci. Ona je jedna od dvije koje konektuju susjedne države da su involvirane u sve i zaista je značajno da imamo ovakve događaje kao pouku za budućnost, kao lekciju iz prošlosti i kao adekvatan odgovor na sve izazove”, rekao je direktor Fonda Memorijala Ahmed Kulanić.

Iznimno je važno govoriti istinu o ratu u Bosni i Hercegovini, poruka je predsjedavajućeg Predsjedništva BiH Željka Komšića sa Kovača.

- Zbog čega izbjegavati istinu i prelaziti preko nje? Sve što se dešavalо u ratu bilo je katastrofa za sve ljude kojim je stalo do ove zemlje. U ime sjećanja na one koji su životima i dijelovima tijela platili današnji dan koji živimo, dužni smo govoriti istinu. Istina je takva kakva jeste. Možete je prestavljati ovako ili onako, ali ne možete pobjeći od golih činjenica. A gole činjenice su utvrđene presudama međunarodnih sudova, pa i ovom o kojoj govorimo večeras. Kao i u životu, nema tu puno mudrosti, samo istina donosi pomirenje i relaksaciju odnosa. I ako je crna ne možemo bježati od nje. Moramo biti hrabriji, izjavio je Komšić.

Putem video-linka prisutne je pozdravio ambasador Robert Gelbard iz Washingtona, specijalni izaslanik za Balkan i arhitekta hapšenja ratnih zločinaca na području bivše Jugoslavije.

Haški tribunal je uradio veliki posao, konstatovao je direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti Rasim Muratović.

- Znam šta je to značilo jer smo usko sarađivali s njima. Utvrđili su nekoliko važnih činjenica koje nikad ne smijemo zaboraviti. To je osnovna poruka filma i ovog skupa. Utvrđeno je da je izvršena agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu od strane Savezne republike Jugoslavije i Republike

Hrvatske, odnosno da su izvršeni udruženi zločinački poduhvati. To su činjenice koje ostaju do sudsnjeg dana, rekao je uz osudu rada i zamjerke pravosuđu u Bosni i Hercegovini koje nije presudilo brojne zločince koji su bili dijelom pomenutih zločinačkih poduhvata.

Emir Suljagić je ispričao kako se 2002. detaljnije upoznao sa zločinima Herceg-Bosne u Haagu.

- Nemojte misliti da nisam znao i dotad šta se događalo, ali me uvijek iznenadivalo zašto se Jadranko Prlić slobodno šeta Sarajevom, slobodnije nego ja danas. Od tog dana mislim da događaji od 1992. do 1995. predstavljaju jedinstven rat protiv BiH i bošnjačkog naroda. Neki su uhapšeni, nekima se tek sudi, ali jedna stvar nikad nije prestala – konstrukcija o Bošnjacima kao opasnosti na tlu Evrope u kojoj učestvuju sve hrvatske institucije i konstrukcija BiH kao privremene lažne tvorevine nastale tobože okupacijom Osmanskog carstva, rekao je Suljagić.

Film "Pravda" govori o udruženom zločinačkom poduhvatu presuđenom prije šest godina, i borbi građana Mostara za pravdu i mir. U fotomonografiji "Heroji Mostara" dokumentovana je herojska borba za odbranu Mostara uz više od hiljadu fotografija i svjedočenja predstavnika vojne, civilne i vjerske vlasti u periodu od 1992. do 1995. godine.

S HRVATSKOM POLITIKOM KOJA NASTAVLJA ZLOČINAČKE CILJEVE NE MOŽE SE GRADITI DRŽAVA, PROBOSANSKE SNAGE MORAJU PROMIJENITI ODNOS

30. novembar 2023. godine

([Patria](#)) - Javna ustanova Fond Memorijala Kantona Sarajevo sinoć je u glavnom gradu Bosne i Hercegovine, povodom šeste godišnjice presude Haškog tribunala u predmetu "Prlić i ostali", priredila projekciju dokumentarnog filma "Pravda" i promociju fotomonografije "Heroji Mostara".

Između ostalih, prisutnima se obratio i direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu Rasim Muratović, koji je poručio kako je Haški tribunal uradio veliki posao, utvrdivši nekoliko važnih činjenica koje se nikada ne smiju zaboraviti.

- Utvrđeno je da je izvršena agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu od strane Savezne Republike Jugoslavije i Republike Hrvatske, odnosno da su izvršeni udruženi zločinački poduhvati.

To su činjenice koje ostaju do Sudnjeg dana - kazao je Muratović, uputivši zamjerke na račun pravosuđa u Bosni i Hercegovini koje, kako je naveo, nije presudilo brojne zločince koji su bili dijelom pomenutih zločinačkih poduhvata.

- Na 848 predmeta ratnih zločina pala je prašina, niko ih nije pipnuo, a 'vamo vade neke optužnice koje su pisane u Beogradu, kao što je "Dobrovoljačka" - kaže Muratović u razgovoru za Novinsku agenciju Patria.

Vijeće ministara BiH prije nekoliko dana donijelo je zaključak o Revidiranoj strategiji za procesuiranje ratnih zločina, kojim se predviđa da najsloženije slučajeve procesuira Tužilaštvo BiH, a sve ostale niži nivoi pravosuđa, koji često odbacuju slučajeve pravdujući to nedostatkom dokaza.

Muratovića smo pitali možemo li onda očekivati nastavak progona branilaca Bosne i Hercegovine, dok će slučajevi zločina Vojske Republike srpske (VRs) i Hrvatskog vijeća obrane (HVO) biti odbačeni na nižim nivoima pravosuđa?

- Nije to prvi put da se vrši revidiranje te strategije, ona je revidirana i 2003., 2005., pa i 2008. godine. Ako nastave raditi kao što su i dosad, onda se to treba i očekivati.

Haški tribunal u više ih je navrata podsjećao na tih 848 predmeta. Sva ova udruženja više su puta upozoravala na to, vršila na određeni način pritisak na Tužilaštvo, međutim to nije pomagalo.

Dakle, očigledno je da se radi o nekim politikama koje su nakrivo usmjerile taj segment rada Tužilaštva - govori Muratović.

Našeg sagovornika pitali smo i kako u ulozi direktora Instituta može pomoći da se spriječi naum Vijeća ministara BiH i nadzornog tijela o ad-actiranju haške "A" liste, na kojoj su i mnogi zločinci iz Hercegovine i srednje Bosne, odnosno komandni i drugi vojni kadrovi HVO-a?

- Ja to nikako ne mogu s ove funkcije. Mi sarađujemo s Tužilaštvom na način da, ako nam iz te institucije kada rade određeni predmet traže neke podatke, a mi ih imamo, mi im to i proslijedimo.

Prosljeđujemo im i sve naše objavljene naučne rade, monografije, studije. Na taj način mi možemo pomoći. A na bilo koji drugi način, da vršimo ulogu politike, to svakako ne - rekao je Muratović.

Tokom sinočnjeg skupa, između ostalog, rečeno je i da hrvatska politika ni do dan-danas nije odustala od ciljeva zbog kojih su počinjeni zločini na jugu Bosne i Hercegovine, za koje je osuđena "haška šestorka".

Muratović kaže da od tih svojih zacrtanih ciljeva nikada neće odustati ni velikohrvatska, a niti velikosrpska politika.

- Tim politikama nema lijeka. Jedini lijek koji ja ti vidim je onaj sa druge strane - da naši ljudi sa pozicija na kojima rade, djeluju ispravno, kao što su naprimjer Sud i Tužilaštvo.

Od 2005. pa do danas samo Vlada Norveške uložila je 28 miliona eura u poboljšanje rada sudova i tužilaštava na svim nivoima Bosne i Hercegovine, kako bi imali bolju infrastrukturu i uslove za rad.

Moj je utisak, a mislim da me on ne vara, da su određene politike revidirane strategije skrenule s Odjela za ratne zločine ka nekom drugom pravcu.

Klasičan je primjer predmet "Dobrovoljačka". Slučaj Ejupa Ganića je završen na nekim drugim sudovima, i umjesto tih 848 predmeta, najednom se aktuelizira optužnica pisana u Beogradu. To je jedan paradoks. I s ove pozicije ja ne mogu učiniti ništa. Mogu politike, mogu političari.

Imamo ministarstva pravosuđa na nivou države, Federacije BiH, na kantonalnim nivoima. Imaju određene komisije koje prate rad sudova i tužilaštava. One s vremena na vrijeme moraju da vrše nadzor, reviziju njihovog rada - dodaje Muratović.

Upitali smo ga i može li se i kako s takvom hrvatskom politikom graditi bolja budućnost i država Bosna i Hercegovina?

- S takvom nažalost ne može. Ja sam sinoć rekao da je Haški tribunal uradio kolosalan posao - dokazao je udružene zločinačke poduhvate, dokazao da se radi o međunarodnom oružanom sukobu, da se radi o agresiji Republike Hrvatske na suverenu, nezavisnu Republiku Bosnu i Hercegovinu.

Hrvatska je Dejtonski mirovni sporazum potpisala kao učesnica tog sukoba, iako nam često u javnim istupima podvaljuju da su oni nekakvi garanti i svjedoci tog sporazuma. Ne, oni su učesnici u međunarodnom oružanom sukobu u Bosni i Hercegovini. I Srbija i Hrvatska.

Dakle, do njih je, moraju revidirati te svoje politike. Ja tu nisam optimista, ali jesam optimista kad je u pitanju ova druga strana - borba za pravdu kroz sudove i tužilaštva, da se to radi na adekvatan način i procesuirala tih 848 predmeta. Dovoljno im je da imaju šta raditi u narednih 20 godina.

Radi se o "A" listi ljudi za koje postoji osnovana sumnja da su počinili ratne zločine. Ti predmeti su kompletirani, treba organizovati suđenja i to je to. Vrlo jednostavno - zaključuje Muratović u razgovoru za Patriju.

(D. Kovač)

BILO JE DA SE NE PONOVI, ALI SE PONOVILO: MOŽE LI SE SPRIJEČITI GENOCID?

16. decembar 2023. godine

Za [Oslobođenje](#) piše: Prof. dr. Rasim Muratović

Ove godine, 9. decembra, svijet je obilježio 75 godina Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, koja spada u korpus najznačajnijih međunarodnopravnih dokumenata, u tekovine civilizacije, kao rezultat iskustva međunarodne zajednice iz holokausta i genocida u Drugom svjetskom ratu.

Poljski pravnik, Jevrej, borac za ljudska prava Raphael Lemkin bio je svjedok tog obilježja stoljeća – indiferentnosti i nespremnosti međunarodne zajednice da se zločinu genocida suprotstavi i da ga spriječi. Genocid nad narodom Herero u Namibiji iz 1904. godine, na primjer, smatran je tek običnim kolonijalnim pohodom carske Njemačke, uokviren rasnom superiornošću. Ni holokaust nad 6 miliona Jevreja, te genocid nad milionima drugih, uključujući Srbe, zatim Rome (u nacističkoj Nezavisnoj državi Hrvatskoj), Bošnjake u Bosni i Hercegovini i Sandžaku (od četničkog pokreta Draže Mihailovića), nisu bili dovoljni da se svijest o genocidu ugraditi u misaoni sklop svjetskih moćnika. Dok je već 1945. nacizam “zauvijek pobijeđen”, Raphael Lemkin morao je čekati do 9. decembra 1948. godine da bi Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida bila usvojena.

PREŽIVJELI, OČEVICI I POSMATRAČI

Proučavanje genocida sa aspekta društvenih i historijskih nauka, koje postepeno dobija svoj oblik od početka 1980-ih godina i traje još i danas, uglavnom je proisteklo iz dvije vrste studija. S jedne strane, broj detaljnih i temeljnih studija u vezi sa određenim slučajevima genocida i drugih masovnih zločina uperenih protiv određenih grupa, koji su se desili u historiji, znatno se povećao tokom proteklih decenija. S druge strane, sve je više stručnjaka za društvene nauke, koji, polazeći od svojih disciplina i kroz primjenu različitih teorijskih pristupa, proučavaju aspekte genocida i drugih zločina uperenih protiv određenih grupa. Među njima su politolozi, sociolozi i antropolozi, kao i kriminolozi, psiholozi i psihiyatри. Pored toga, postoji ogromna literatura, čiji su autori osobe koje su preživjele genocid, očevici i posmatrači, a ima i izuzetno dobrih studija koje se bave različitim aspektima ove teme, čiji su autori dobro obaviješteni novinari, pravnici i pripadnici drugih profesija.

Bez ikakve namjere da kažemo da je oblast genocida u potpunosti proučena, ipak bi se moglo reći da su ta proučavanja dobila svoju određenu formu tokom proteklih decenija, zahvaljujući trudu istraživača i istaknutih autora kao što su Raul Hilberg, Leo Kuper, Frank Chalk, Kurt Jonassohn, Helen Fein, Robert Melson, Irving Louis Horowitz, Omer Bartov, Yehuda Baue, Israel Charny, Ervin Staub, Norman Naimark i mnogi drugi, jer se rezultati njihovog istraživačkog rada i onoga što su napisali i dalje smatraju veoma značajnim. Danas mnogi mladi stručnjaci svojim novim studijama daju doprinos ovoj oblasti.

Otkako je prvi put upotrijebljen 1944. godine u knjizi pravnog stručnjaka Raphaela Lemkina, "Axis rule in occupied Europe" (*Uloga sila osovine u okupiranoj Evropi*) izraz "genocid" postao je uvriježen i ušao je u široku upotrebu. Međutim, ispostavilo se da je taj pojam izuzetno složen i težak i da u sebi sadrži različita značenja. U pomenutom djelu Lemkin piše: "Nove koncepcije zahtijevaju nove termine. Pod genocidom mislimo na destrukciju nacije ili neke etničke grupe".

Godinama je pojam genocid bio predmet rasprave političara i diplomata, pravnika i pravnih stručnjaka, historičara i stručnjaka za društvene nauke, kao i raznih drugih intelektualaca i šire javnosti. Tokom tih rasprava, istaknuti su neki aspekti genocida i srodnih masovnih zločina, dok su neki drugi njihovi aspekti ostali uglavnom neistraženi. Bez obzira na izvjesno šire slaganje stručnjaka za ovu oblast oko osnovnog značenja pojma "genocid", još i danas se raspravlja o najprikladnijoj definiciji i konceptualizaciji.

Lemkin je 1947. godine u listu American Journal of International Law napisao "... zločin genocida obuhvata svakojaka djela, uključujući ne samo lišavanje života već i sprečavanje života (putem abortusa, sterilizacije), kao i postupke koji u znatnoj mjeri ugrožavaju život i zdravlje (vještački izazvane infekcije, tjeranje na rad do smrti u posebnim logorima, namjerno razdvajanje porodica u cilju raseljavanja...)".

Otprilike u isto vrijeme, vijećalo se unutar nekoliko odbora u Ujedinjenim nacijama, što je na kraju doprinijelo da se doneše Konvencija Ujedinjenih nacija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, koju je Generalna skupština UN-a usvojila 9. decembra 1948. godine. Zanimljivo je da su u vrijeme usvajanja Konvencije, pa i poslije, neke članice Ujedinjenih nacija željele ići dalje u smjeru proširenja definicije genocida, pa su predlagale da definicija obuhvata i tzv. kulturni i ekonomski genocid, dok su druge članice željele dodati političke motive genocida. Francuski predstavnik je napominjao da "iako je genocid u prošlosti počinjen na rasnim i religioznim osnovama, jasno je da će motivacija za ovaj zločin u budućnosti biti političke prirode". Sovjetski predstavnik je nudio

realan razlog za isključenje “politički definiranih grupa” ističući da bi njihovo uključenje bilo protivno “naučnoj definiciji genocida” i reduciralo djelotvornost Konvencije, čime bi Konvencija u tom slučaju bila primjenjiva na bilo koji akt političkog kriminala.

Konvencija UN-a o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida označila je kraj lične borbe Raphaela Lemkina da genocid označi kao zločin po međunarodnom pravu. Lemkin je inače poljski advokat, koji je pobjegao iz Poljske 1938. godine, argumentovano se ubraja u osnivača studijâ genocida. Ne samo da je Lemkin utemeljio termin genocid, kombinirajući grčku riječ *genos* (rasa ili pleme), sa latinskom riječju *cidere* (ubiti) nego je odigrao i ključnu ulogu u ustanovljavanju Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocidu.

Kao što je opštepoznato, u članu 1. Konvencije se potvrđuje da genocid, “bilo da je počinjen u miru ili ratu, po međunarodnom pravu predstavlja zločin na koji se potpisnice obavezuju da će spriječiti i kazniti”.

Prema definiciji iz člana 2, genocid predstavlja: “Svaki od sljedećih postupaka koji su počinjeni u namjeri da se, u cjelini ili djelimično, uništi jedna nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa, kao takva: a) ubijanje pripadnika grupe; b) nanošenje teških tjelesnih ili psihičkih povreda pripadnicima grupe; c) namjerno nametanje toj grupi uslova za život za koje je smišljeno da će dovesti do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja; d) uvođenja mjera koje imaju za cilj da spriječe rađanje/potomstva/ u toj grupi; e) namjerno premještanje djece iz te grupe u neku drugu grupu”.

Genocid je svakako zločin kažnjiv po međunarodnom pravu, a mnogi čak smatraju da je to najteži i najgnusniji oblik zločina u historiji čovječanstva. U članu 3. Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida stoji: “Kažnjiva će biti sljedeća djela: a) genocid; b) zavjera da se izvrši genocid; c) neposredno i javno poticanje da se izvrši genocid; d) pokušaj da se izvrši genocid; e) saučesništvo u genocidu”.

Priznata ekspertica za genocid Helen Fein u djelu: “Genocide: A Sociological Perspektive” (*Genocid: Sociološka perspektiva*), Sage Publications, London 1993, potvrdila je da je genocid “... kontinuirano i namjerno djelovanje počinilaca koje ima za cilj da neposredno ili posredno fizički uništi jednu zajednicu putem onemogućavanja biološke i društvene reprodukcije pripadnika te grupe, koje se kontinuirano vrši bez obzira na to što se žrtva predala ili što od nje ne prijeti nikakva opasnost...”.

Helen Fein je istakla “da je dokazivanje namjere problematično u odsutnosti pisanog ovlaštenja ili javnih izjava. Namjera je najteži element genocida za dokazivanje”.

Još jedan poznati i priznati stručnjak za genocid Israel Charny predložio je u svom djelu “Genocide: Conceptual and Historical Dimensions” (*Koncepcije i historijske dimenzije genocida*), University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1994, definiciju genocida: “...genocid je masovno ubijanje velikog broja ljudskih bića, u slučaju kada se ne radi o vojnoj akciji protiv vojnih snaga zakletog neprijatelja, već u slučaju kada su žrtve u suštini nezaštićene i bespomoćne”.

Mogli bi se citirati i mnogi drugi autori i izvori, ali iz tih primjera će biti jasno da, iako su mnogi stručnjaci za ovu oblast obično usredsrijedjeni na namjerno masovno ubijanje i uništavanje nedužnih ljudi, kao osnovno značenje pojma genocid, oni također naglašavaju različite dimenzije genocidnog procesa u cjelini i skreću pažnju na njegove različite aspekte.

Iz tog razloga je počiniocima genocida na svim nivoima odgovornosti jako stalo da se genocid zataška, da se drži u tajnosti, da se poriče, a u posljednje vrijeme imamo pojavu da se genocid veliča i slavi, dok, s druge strane, žrtve imaju svako pravo na ostvarenje pravde, a preživjeli s pravom zahtijevaju da se njihova sudbina i njihovi gubici priznaju, tako da očekuju neku vrstu zadovoljenja i pravde. Stoga, nije ni čudo što se genocid danas smatra društvenom pojavom oko koje se vode mnoge rasprave.

Genocid nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini 1992-1995. nametnuo je potrebu proširenja originalne UN-ove definicije genocida s najmanje tri elementa: sistematsko i masovno silovanje žena, prinudno raseljavanje stanovništva, opsada gradova uz uništavanje kulturnih i historijskih spomenika i namjerno ubijanje civila slučajnom i ciljanom artiljerijskom vatrom. U tom cilju grupa pravnih stručnjaka iz Bosne i Hercegovine pokrenula je inicijativu za dopunu međunarodne definicije o genocidu, na Međunarodnom kongresu za dokumentaciju genocida nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini, koji je održan u Bonnu, od 31. augusta do 4. septembra 1995. godine. Međutim, nedovoljna upornost predlagачa inicijative, kao i glomazni, komplikovani i neefikasni aparat Ujedinjenih nacija pokazao je još jednom sve svoje slabosti ne reagujući na pomenutu inicijativu.

Mnogo je događaja koji se u međunarodnom pravu označavaju pridjevom historijski, no zasigurno je da takav snažan predznak istinski pripada samo nekima od njih. Presuda koju je Međunarodni sud pravde izrekao 26. februara 2007. godine u slučaju tužbe Bosne i Hercegovine protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora), a u kojoj je prvi put u historiji međunarodnog prava meritorno odlučivano o odgovornosti jedne države za "zločin nad zločinima", tj. o odgovornosti za genocid, svakako zaslužuje takav atribut.

U ovom kontekstu treba podsjetiti na neke najvažnije činjenice iz presude iz 2007: Međunarodni sud pravde prvi put u svojoj historiji utvrdio je odgovornost jedne države zbog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida. Stoga ova presuda ima historijsku važnost. Sud je, baveći se pitanjem odgovornosti Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) za genocid počinjen nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini, utvrdio da je vojska Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) učestvovala u ratu u Bosni i Hercegovini. Sud je konstatovao da postoji mnoštvo dokaza koji potvrđuju direktno ili indirektno učešće zvanične vojske Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) u vojnim operacijama u Bosni i Hercegovini.

Pored direktnog učešća vojske Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) u vojnim operacijama u Bosni i Hercegovini, Sud je ustanovio da je Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) pružala znatnu vojnu i finansijsku pomoć Republici Srpskoj, bez koje ona ne bi mogla izvršiti najvažnije vojne i paravojne aktivnosti.

Ono što Bosna i Hercegovina tada nije dokazala, po mišljenju Suda, jeste to da su zločini koji potvrđuju počinjenje materijalnog elementa (*actus reus*) genocida, počinjeni sa specifičnom genocidnom namjerom (*dolus specialis*).

KONVENCIJU TREBA IZUČAVATI

U posljednje vrijeme imamo jednu interesantnu novinu a to je da se pojavljuju treće zemlje koje pokreću postupke pred Međunarodnim sudom pravde. Upečatljiv je slučaj Gambije kao najmanje države u kontinentalnoj Africi koja je nezavisnost izborila 1965, ali se postavila kao regionalni lider u zaštiti ljudskih prava, koja je 2019. godine pokrenula postupak protiv Mijanmara, a zbog osnovane

sumnje da je oko 600.000 Rohinja, koji su ostali u Mijanmaru, u stvarnoj opasnosti od genocidnih radnji države Mijanmar.

Ovaj slučaj je interesantan jer se prvi put desilo da postupak pokrene država koja nije direktno povezana sa slučajem o kojem se radi. Dakle, za pokretanje postupaka vezanih za ovakva djela nije potrebna direktna veza, već svaka država može imati tu mogućnost. Javlja se nuda da će ovo biti podstrek svim državama da se ohrabre u podnošenju tužbe protiv svih onih koji su planirali, organizovali i izvršili zločin nad zločinima, zločin genocida iza kojeg zbog njegove sveobuhvatnosti stoji država.

I najnoviji slučaj je zainteresovanost Brazila, Bolivije i Južne Amerike da zajednički podnesu tužbu Međunarodnom sudu pravde protiv Izraela zbog genocida nad Palestincima u Gazi.

Na kraju, XX stoljeće jesti bilo stoljeće genocida i zbog toga što se to već jednom ranije dešavalo/izvršavalo, a da se nije adekvatno reagovalo. Onda se moglo desiti/izvršiti opet, ne nužno u istoj formi, ali se desilo/izvršilo. Nije obavezno da se to desi/izvrši još jednom u istoj formi i protiv istih grupa i od istih izvršilaca, ali se može desiti/izvršiti ako se ne stvore uslovi za prevenciju genocida.

Zbog toga Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida spada u korpus najznačajnijih međunarodnopravnih dokumenata, kao tekovina ljudske civilizacije, te kao rezultat dokumentovanih iskustava međunarodne zajednice iz genocidâ počinjenih u XX stoljeću. Na Konvenciju treba podsjećati. Konvenciju treba izučavati. Konvenciju treba primjenjivati kako bismo u ostatku XXI stoljeća imali više ljudi, žena i djece koji će umirati prirodnom smrću. To se posebno odnosi na države potpisnice Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida koje bi trebale biti odlučnije u nastojanjima da budu na pravoj strani historije u traženju i postizanju pravde za one nacionalne, etničke i vjerske grupe izložene pokušajima njihovog potpunog ili djelimičnog uništenja.

(Autor je direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu)

PREDSTAVLJEN PROJEKAT “DJECA U MOSTARU 1992 - 1995. - SVAKODNEVNI ŽIVOT I STRADANJE”

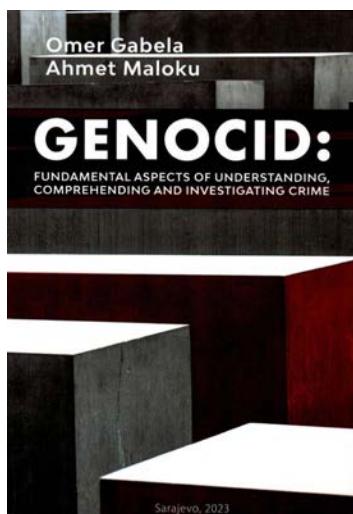
18. decembar 2023. godine

Dana 18.12.2022 u 14 sati, u sali broj 927 Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu (Aleja Bosne Srebrenе bb) održana je javna prezentacija projekta “Djeca u Mostaru 1992 - 1995. - Svakodnevni život i stradanje.” Voditeljica projekta je dr. sc. Zilha Košuta, viša naučna saradnica Instituta.

Navedeni naučnoistraživački projekt odobrilo je Federalno ministarstvo za obrazovanje i nauku za 2023. godinu.

IZDANJA INSTITUTA u 2023. godini

Omer Gabela, Ahmet Maloku

Genocid: Fundamental aspects of understanding, comprehending and investigating crime

Sarajevo, 2023.

Univerzitet u Sarajevu

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava (304 strane)

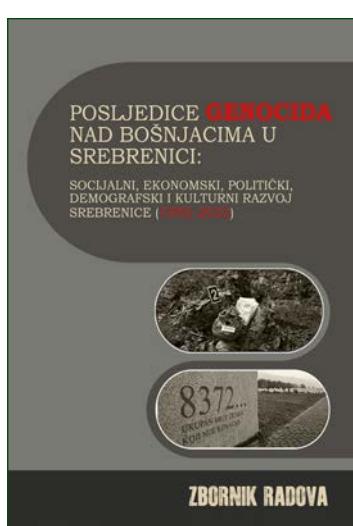
Muamer Džananović, Jasmin Medić, Hikmet Karčić

Nastanak Republike Srpske: Od regionalizacije do strateških ciljeva (1991-1992)

Sarajevo, 2023.

Univerzitet u Sarajevu

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava (268 strane)

ZBORNIK RADOVA:

Druga međunarodna naučna konferencija "Posljedice genocida nad Bošnjacima u Srebrenici" : socijalni, ekonomski, politički, demografski i kulturni razvoj Srebrenice (1995-2022)

Sarajevo, 2023.

Univerzitet u Sarajevu

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava (202 strane)

ZBORNIK RADOVA:

**Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu : opsada i odbrana
Sarajeva : tri decenije poslje**

Sarajevo, 2023.

Univerzitet u Sarajevu

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog
prava (444 strane)